

הישיבה המאה-ושישים-ושתיים של הכנסת השתים-עשרה

יום שלישי, ט"ז באדר התש"ן (13 במרס 1990)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:03

א. שאלות בעל-פה

בניית התחנה בערכה הושלמו כמה מחקרים, במיוחד לגבי מטוסים שמערכת ההטסה שלהם נקראת באנגלית fly by wire, מערכת אלקטרונית, שהמטוס הבולט היום בחיל האוויר מטיפוס זה הוא ה-F-16.

ניתן לנטרל את השפעת השידורים על-ידי מיגון המטוסים, ולכן הכנסנו בחוזה עם התאגיד האמריקני התחייבות מצדם לכסות את העלויות לגבי כל המטוסים, שבמשך הזמן — עד 1993 — יובהר כי הם מושפעים, והם התחייבו לכסות כל הוצאה מוצדקת והגיונית.

אנחנו יושבנו אתם והסברנו להם, כמערכת ראשונה, מה פירוש הדבר לגבי מטוסי ה-F-16, לרבות מטוסי ה-F-16 בהזמנה — לגבי אלה שבכנייה, ניתן להתקין את זה תוך כרי כנייתם — ולכן אין ספק שיש מגבלה, אבל מגבלה שניתנת לטיפול.

היו"ר ע' עלי:
תודה רבה לשר הביטחון. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רענן כהן.

רענן כהן (המערך):
אדוני השר, אף שלא ברור גורלה של הממשלה הנוכחית, תפקידנו לתת תשובות על אותן שאלות של חברי וביטחון —

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה לא ברור?

רענן כהן (המערך):
לך ברור, לי לא ברור דבר.

לכן אבקש לשאול: מתוך ברור עם אנשי מקצוע בארץ עולה כי מערכות קשר ומודיעין, מטוסים ותחמושת עלולות להיפגע כתוצאה מהקרינה הרדיומגנטית באזור הקמת התחנה. כיצד נערוך משרד הביטחון למיסוך כל מערכות הקשר מפני שינויים צפויים אלה והאם מדינת ישראל — בכל זאת אני חוזר ושואל — במצבה התקציבי הנוכחי יכולה לספוג את העלויות הגדולות כתוצאה מההיערכות שתידרש?

היו"ר ע' עלי:
תודה רבה לחבר הכנסת רענן כהן. יש שואלים נוספים. לפני שיתעוררו שאלות ויאשימו אותי בכל מיני דברים שלא

היו"ר ע' עלי:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

הסעיף הראשון שעל סדר-היום — —

אלי דיין (המערך):
הפלת הממשלה.

היו"ר ע' עלי:

— שאלות. שר הביטחון ישיב על שאלות בעל-פה מס' 251 מאת חבר הכנסת רענן כהן. בבקשה.

251. השפעות שידורי "קול אמריקה" על חיל האוויר

רענן כהן (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר הביטחון, כנסת נכבדה, על-פי הנתונים שמסר ראש מחלקת תכנון וארגון בחיל האוויר תצריך היערכות חיל האוויר לקראת בניית "קול אמריקה" בנגב גם בניית מערכת מיגון יקרה למטוסי חיל האוויר. מערכת זו תקטין את השפעות הקרינה האלקטרומגנטית ואחרות על המטוסים, וזאת נוסף על הפשרת שטחי אש לאימונים. היערכות זו של חיל האוויר בלבד תסתכם במיליוני דולרים ותקטין את שטחי האימונים, שקטנו ממילא.

ברצוני לשאול:

1. האם נוכח הסכנות של קרינה הנשקפת גם למטוסי חיל האוויר אין מן הראוי לשקול מחדש את בניית התחנה?

2. האם נערך צה"ל כולו להשפעות ולעלויות שיידרשו ממנו בשל בניית התחנה?

היו"ר ע' עלי:

שר הביטחון, בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:

לפני חתימת החוזה עם תאגיד השידור האמריקני ולאור העדר מידע מספיק על השפעות אפשריות של הקמת התחנה על פעילות צה"ל, במיוחד חיל האוויר, סוכם עם מינהלת "תומר" — זה החלק הישראלי המשמש כמסגרת להקמת התחנה — כי יבוצעו סקרים מקדימים לבדיקת הנוזקים האפשריים לצה"ל, לרבות מיגון מטוסים, כל זאת במימון אמריקני.

המחקרים, חלקם הושלמו, חלקם נמשכים, ולאחר אישור

וגם לשטחי אש בתנאים מסוימים, בטווחים מסוימים מנתיבי הטיולים. לו היינו צריכים לשחרר כל שטח אש שפתוח היום לטיולים במגבלות מסוימות, זה היה מבטל הרבה יותר שטחי אש מאשר כל הקשור בתחנת "קול אמריקה".

כל הנושאים האלה הם בתהליכי בדיקה, ודומני שאנחנו על סף פתרון, לפחות עם רשות שמורות הטבע, ואני מאמין שלגבי חלקם — גם עם החברה להגנת הטבע.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר הביטחון. רבותי חברי הכנסת, שר המדע והטכנולוגיה ישיב על שאילתא בעל-פה מס' 259 מאת חבר הכנסת יוסף עזרן, בבקשה.

259. ירידת מהנדסים ורופאים

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
כבוד היושב-ראש, אדוני השר, נתונים שנמסרו לציבור מספרים על 450 מהנדסים ורופאים המקבלים מדי שנה "גריין קרד" בארצות-הברית.

ברצוני לשאול:

1. האם הפרטים הנ"ל נכונים ומדויקים?
2. האם ידוע למשרדך על בריחת מוחות מישראל לחוץ-לארץ בכלל ולארצות-הברית בפרט?
3. האם כבודו או אנשי משרדו מטפלים במניעת מקרים אלו? אם כן — כיצד? והייתי מודה אם יפרטו.

היו"ר ע' עלי:

תודה לחבר הכנסת עזרן. שר המדע והטכנולוגיה, בבקשה.

שר המדע והטכנולוגיה ע' ויצמן:

כבר נשאלתי את השאלה הזאת, אבל אענה עליה. הופעתי גם בפני הוועדה בראשותה של חברת הכנסת המכוברת אורה נמיר. האינפורמציה הזאת על 400 — 450 מדענים המקבלים "גריין קרד" היא ממשרד, היא מופיעה במסמך שהשארתי בוועדה, כך זה מופיע שם וכך זה העני.

אשר לנושא של בריחת המוחות, אחזור על דבר שכבר אמרתי בעבר. מדינת ישראל צריכה להיות מודאגת גם לגבי אלה שיש להם פחות מוח, שיוורדים מן הארץ. מבחינה סטטיסטית, יש כאלה שהם אולי עם פחות מוח והם יורדים. צריך להיות מודאגים גם לגביהם, לא פחות מאשר לגבי אלה שהם בעלי מוח.

כרגע נמצאים בחוץ-לארץ קרוב ל-10,000 אקדמאים — מהנדסים, רופאים וכו'.

נושא עזיבת המוחות — אני לא רוצה לקרוא לזה בריחת מוחות — הוא מורכב וקשה ואינו יכול לבוא על פתרוננו על-ידי משרד אחד ויחיד, בוודאי לא על-ידי משרד. זה נושא שהממשלה צריכה להעלות אותו לדיון — וזאת אמרתי מזמן — כי זו בעיה כללית של מדינת ישראל, שמתחילה בכלכלתה, עוברת דרך תעשייתית ודרך כל אותם נושאים שבונים עורף, בונים תשתית, בונים כלכלה נכונה הרבה יותר מאותה כלכלה שיש לנו היום. לזה צריך, כמובן, הרבה משאבים.

אני יכול להוסיף ולומר לך ולבית דבר שלא רשום לפני, אבל היות שאנחנו נמצאים ערב עזיבת הממשלה אני אומר, שלדעתי תהליך השלום, תהליך של נורמליזציה בינינו לבין שכנינו יכול להביא לכך שיתפתחו ענפים ושדות רחבים יותר

צריכים להאשים אותי בהם, והואיל ויש כאן שלושה חברי כנסת מהמערך שביקשו, וביקשו שני חברי כנסת מהאופוזיציה — מטבע הדברים, היות שהשואל הוא מהמערך, אני נותן את רשות הדיבור לשני חברי הכנסת האחרים. לכן רשות הדיבור לחבר הכנסת גרשון שפט, ואחרי — לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
המערך הוא אופוזיציה.

גרשון שפט (התחיה):
אדוני שר הביטחון, האם נוסף על עניין הקרינה האלקטרומגנטית, שהיום נמצא פתרון לעניין, לפי דברך, יש דברים נוספים שיכולים להכביד על חיל האוויר, מעבר לכך? האם היו כל הדברים האלה ידועים לנו לפני שחתמנו על החוזה, אלה שהיו יכולים להיות ידועים?

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת גרשון שפט. חבר הכנסת רחבעם זאבי, בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני שר הביטחון, אומנם השאילתא נסבה על נזקים אפשריים למטוסים בעטיה של תחנת "קול אמריקה". אבל אנחנו יודעים שהנזקים חורגים מהתחום הזה לתחומים רבים אחרים. כמו צמצום שטחי האש הצפופים והלחוצים במרחב הנגב, צמצום מרחב הטיולים שאחד האזורים החשובים בו הוא האזור הזה של נחל-נקרת, עין-יהב והסביבה, פגיעה ביישובים בערבה הצפונית. האם כל אלה אינם מצדיקים ביטול ההסכמה להקמת התחנה?

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. שר הביטחון, בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:

אשר לשאלה הנוספת של חבר הכנסת רענן כהן — כל האספקטים נבדקו. היו דברים שחייבו תהליכים ממושכים יותר. ברור לנו, שעל הכול יש תשובות. ההשפעה העיקרית מבחינת הקרינה האלקטרומגנטית היא לגבי מטוסי חיל האוויר. לכן, חלק מהנושאים עדיין נלמד. מובן שיש כלפינו מחויבות, כסייגים שאמרתי, שחיסון המטוסים בפני ההשפעה — אלה שאנחנו יודעים לגביהם ואלה שאיננו יודעים — יכוסה מכספי ארצות-הברית.

לגבי הפרעות בתחומים אחרים, במיוחד שמדובר בעת חירום, יש בהסכם סעיף המאפשר לממשלת ישראל, בעת חירום ממשית, לסגור את התחנה. בעת חירום, לא בתקופה של רגיעה, יש ביכולתה של הממשלה להחליט על סגירה, וזה מובנה בתוך החוזה.

לשאלתו של חבר הכנסת שפט, בעצם עניתי במסגרת התשובה על השאלה המשלימה. אין לי מה להוסיף.

לגבי שאלתו של חבר הכנסת זאבי, אשר ליישובים. העניין נתון במחלוקת. אין ספק שזו השקעה גדולה, תהיה תעסוקה, זה יכול לתת איזה תמריץ ליישובי הערבה.

לגבי שטחי האש — ברצוני לציין, שכל אותם שטחים, שלכאורה נתונים היום בוויכוח עם רשות שמורות הטבע והחברה להגנת הטבע, הם שטחי אש. יתירה מזאת, כבדיקות האחרונות שעשינו, לפחות עם רשות שמורות הטבע, הגענו להסכמה שתאפשר את הטיולים בנחל-נקרת. יש לנו הבנות לגבי שטחי אש אחרים, המאפשרות גם שימוש בהם לטיולים

לומר שזה התקציב היחיד המוקצה לנושא, כי גם למשרד לקליטת העלייה ולמשרדים אחרים יש תקציב לנושא זה.

למדען הראשי של משרד התעשייה והמסחר יש תקציב גדול הרבה יותר, ובו הוא גם כן יכול, לפי ראות עיניו —

אורה נמיר (המערך):

מה גודל התקציב של משרדך?

שר המדע והטכנולוגיה ע' ויצמן:

220 מיליון שקל. אבל זה מיועד לפיתוחים, לא לקליטת עלייה. אני לא רוצה לעסוק בתקציבים של משרדים אחרים.

אני ביקשתי 44 מיליון שקל לקליטת מדענים עולים, לפי חישוב מסוים שאינני רוצה לחזור עליו עכשיו; יש תוכנית שהגשתי למליאת הכנסת, ונדמה לי שהיא צריכה להיות גם אצלך ואתה יכול לראות אותה.

אם תרצה לשאול שאלות נוספות. משרדי ערוך ופתוח לשאלותיהם של כל חבר כנסת וכל אורח במדינת ישראל.

מה שאני אומר הוא, שלרשות משרדי עומד תקציב של 7 מיליוני שקל, פלוס 44 מיליון שקל שבביקשתי ולא קיבלתי. אבל אני לא היחיד שביקש ולא קיבל.

לשאלתו של חבר הכנסת פרץ: הצמצום בתעשייה, ללא ספק יוצר מגבלות. לא אעמוד כאן ואגיד מדוע יש צמצום בתעשייה. יש לי דעה בעניין. כל הנושא הוא נושא מורכב של כלכלת מדינת ישראל. הוא איננו מתחיל ונגמר במדענים עולים, ולא מתחיל ונגמר במדענים יורדים. אני חוזר ואומר, שכלל — יש ירידה בנושאים ובמשאבים אחרים, ויש ירידת מדענים לארצות אחרות. אינני צריך לומר לך, חסותובכ בעולם ותראה כמה בני ישראל מסותובכים בעולם. לכן זו איננה שאלה שאני יכול לענות עליה כשר המופקד על המשרד. אני יכול להגיד מה היא דעתי, אבל לא זה הנושא העומד עכשיו לדיון. אם להגיד אותה על קצה המזלג — צריך לקיים דיון מעמיק הרבה יותר על בעייתיה היסודיות של המדינה, החל בנושא השלום עבור בנושאי הכלכלה, התעשייה, הבעיות החברתיות וכו'.

לשאלתו של חבר הכנסת רענן כהן, בעניין עבודה זולה. זה לא קשור בבריחת מוחות. כל הנושא של עבודה זולה משפיע או לא משפיע על כלכלתנו. קשה לי להגדיר מהי עבודה זולה ומהי עבודה לא-זולה, אבל זה ודאי לא משפיע באופן ישיר על קליטת עולים או על מניעת בריחה או עזיבה.

אחד הדברים המאפיינים את העולם הטכנולוגי והמדעי היום הוא תחלופת מדענים בין המדינות, תחלופת מדענים בין אירופה לארצות-הברית. בביקורים מספר שערתי בתוקף תפקידי פגשתי מדענים גרמנים שעזבו את אמריקה וחזרו לגרמניה; פגשתי מדענים שעזבו את גרמניה והגיעו לאמריקה. זה תלוי ברמתו של המדען, זה תלוי באפשרויות העומדות לרשותו באותו מכן מחקר שבו הוא עובד, זה תלוי במשאבים וברצונו של אותו מדען. אם תתעניין, תראה שיש תחלופה אדירה של מדענים בין ארץ לארץ, בפרט בפתיחות הקיימת היום בעולם.

פתיחת גבולות — כבר אמרתי בתחילת דברי, שאני מאמין-גדול בעתיד המרחב הזה, בגבולות פתוחים, בהחלפת ידע, בהחלפת ניסיון, בכלכלה משותפת בהרבה תחומים. על כן אומר בפעם השלישית בדברי היום אחר הצהריים: תהליך השלום ישפיע בדרך בלתי רגילה היום על הכלכלה, ועל כל הנושא של המדענים, וממילא על קליטתם ומניעת בריחתם.

שיבואו לידי ביטוי כלכלי ויביאו להחלפת ידע מדעי. כל עוד אנחנו נמצאים במצב הנוכחי, הנושא הוא הרבה הרבה יותר מורכב.

אתה יכול לשאול אותי על תקציב פה ועל תקציב שם. אלה תקציבים מועטים. אולי יש לך שאלה נוספת. אני מרגיש שיש לך שאלה נוספת.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המדע והטכנולוגיה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יוסף עורן. בבקשה.

יוסף עורן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אני מודה לכבוד השר, והייתי רוצה להוסיף ולשאול: האם משרדו של תקציב לתוכניות משרדך? הייתי שמח לשמוע פירוט יתר של האמצעים שננקטו על-ידיך.

האם ידוע לך על מדענים ואקדמאים מקרב העולים מרוסי שהספיקו או מתכננים לרדת לחוץ-לארץ מחוסר עיסוק הולם? האם בדעת משרדך לפתח המדע בתחום המחקר לשמו וכן מחקר מעשי, כדי לספק יותר תעסוקה?

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עמיר פרץ, בבקשה; ואחריו — לחבר הכנסת רענן כהן.

עמיר פרץ (המערך):

אדוני השר, אני רוצה להדגיש את העובדה, שחלק גדול מהעולים מברית-המועצות הם בעלי השכלה אקדמית וחלקם נחשבים מדענים. אולי אנחנו מצויים בימים של בריחת מוחות ממדינות שפתחו את שעריהן בפני העלייה.

ברצוני לשאול: א. מה היא ההיערכות ביחס להתאמת המקצועות המיוחדים לעולים המגיעים ארצה? ב. היכן ובאיילו מכוני מחקר ישראלים הם נקלטו עד לרגע זה?

ושאלה נוספת, אדוני השר: מה היא מידת ההשפעה של צמצום ההשקעה בפיתוח טכנולוגי בתעשייה הישראלית, במיוחד נוכח העובדה שלבעלי המפעלים אין מוטיבציה לפיתוח טכנולוגי בגלל זמינות כוח עבודה זול בעיקר מהשטחים, וכיצד נערך משרדך למקרה של פתיחת הגבולות והיחסים עם מדינות שכנות?

היו"ר ע' עלי:

תודה לחבר הכנסת עמיר פרץ. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רענן כהן.

רענן כהן (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אני יודע שאתה הגשת תוכנית כללית לשר האוצר כדי לבקש תקציבים על-מנת לעצור את בריחת המוחות:

בריחת מוחות מישראל הפכה להיות תופעה לגיטימית; אנחנו רואים אותה בכל המגורים. אציין נתון מרתק: 19,000 ירדו מישראל בשנה החולפת, דהיינו, כל יום עוזבים את מדינת ישראל 50 איש. מה עושה הממשלה כדי לעצור את הירידה ההופכת להיות נגד והורסת את הרקמה החברתית של המדינה?

היו"ר ע' עלי:

תודה לחבר הכנסת רענן כהן. שר המדע והטכנולוגיה, בבקשה.

שר המדע והטכנולוגיה ע' ויצמן:

ראשית, לשאלה הראשונה של חבר הכנסת עורן: התקציב העומד לרשותו הוא 7 מיליוני שקלים. אבל לא יהיה זה הגון

היור"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המדע והטכנולוגיה. שר החקלאות ימסור מילואים לתשובתו על שאלתא בעל-פה מס' 252 של חבר הכנסת יהושע שגיא מיום שלישי, ב' באדר התש"ן, 27 בפברואר 1990, בנושא: הרחקתו של מנהל אגף התכנון במועצה לענף הלול. שר החקלאות, בבקשה.

252. הרחקתו של מנהל אגף התכנון במועצה לענף הלול

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

תודה לאדוני היושב-ראש.

בהמשך לשאלתא מס' 252 של חבר הכנסת שגיא, שנשאלתי בכנסת ב-27 בפברואר 1990, ולאחר בדיקה חוזרת של הנושא להלן הודעת:

בימים האחרונים מתנהל מעל דפי העיתונות מסע הכפשות מגמת, המנסה להטיל דופי בפעילותי כשר החקלאות, בניקיון-כפי הציבורי ובדרך תפקודו של מנכ"ל משרדי.

ההאשמות שאני מואשם בהן תלושות כל כך מהקשרן וכל כך בלתי-רלבנטיות לפעילותי כשר החקלאות עד שאיני יכול להימנע מן התחושה שמקורן בעווית הפוליטית הכללית התוקפת בעת האחרונה כל מי שיש לו יד ורגל בניהול ענייני המדינה.

ברצוני להדגיש כבר עתה, כי מאז היבחתי לתפקיד סגן שר, אין לי ולא היתה לי כל נגיעה ישירה או עקיפה לניהול ענייני קיבוץ נחל-עוז, ובכלל זה ענף הלול שבו.

כמו כן, הקביעה כאילו פעילותי כשר החקלאות ופעילות מנכ"ל משרד החקלאות בנושא פיטורי מרדכי אלאב נבעו משיקולים זרים, לקביעה זו אין כל שחר ובסיס, ולהלן העובדות:

1. ב-28 במרס 1989 העביר אלי מר מרדכי אלאב מכתב שבו תלונות על הנעשה במועצת הלול. במכתב זה לא הוזכרו קיבוץ נחל-עוז או מושב אורה, מקום מושבו של מנכ"ל משרדי.

2. עם קבלת מכתבו של מר מרדכי אלאב הנחיתי את מנכ"ל המשרד להעביר מכתב זה וכל חומר נוסף הקשור לטענותיו של מר אלאב לגבי מועצת הלול לבדיקה על-ידי מבקרי-הפנים של המשרד.

3. ב-28 במאי 1989 הורה מנכ"ל משרד החקלאות, מר זכאי, את מר מאיר שגב, המבקר הפנימי של משרד החקלאות, לערוך בדיקה יסודית של תלונותיו של מר אלאב.

4. המבקר פעל בשיקול דעת עצמאי והגיש דוח מסכם ב-9 בנובמבר 1989.

5. הוריתי, לאחר מכן, ליושב-ראש מועצת הלול להניח את הדוח במלואו בפני כל חברי מליאת מועצת הלול — 51 חברים.

6. מועצת הלול, בישיבתה בחודש דצמבר 1989, החליטה למנות ועדה, לבצוע מסקנות דוח המבקר וליישומן.

7. בקריאה חוזרת בדוח שהוגש על-ידי מבקרי-הפנים, כאמור לעיל, מצאתי שאומנם הוזכר קיבוץ נחל-עוז תחת הכותרת ה"חריגות כבצרה" — מושב בצרה — וכן נכתב: "במהלך ביקורת הספרים שנעשתה בעקבות עודפי הייצור הגדולים בשנים 1984—1986 התגלו כאמור אי-התאמות

בדיווח של מגדלים בהיקפים גדולים, וזאת בנוסף לממצאים המתייחסים ל"מילואות" — אזור צפוני בארץ, כך, בין השאר, נמצאו חריגים בקיבוצים: ארז, נירים ונחל-עוז, וכן במושבים כמו: בצרה, כפר-דיתקין, כפר-הנגיד ועוד.

פנית, לאחר מכן, פעם נוספת למבקר לבדוק את נושא נחל-עוז, ומבדיקת המסמכים הרלבנטיים עולה, כי החריגה בשיווק פטמים בקיבוץ נחל-עוז אירעה בחודשים מאי-נובמבר 1984: 1984 — עוד טרם כניסתי לתפקיד סגן שר.

8. הפרסומים ו/או הטענות שלפיהם כאילו מדובר ב"הברחה" שבוצעה לאחרונה תחת אחריותי ו/או תוך כדי מעורבותי הם פרסומים מטעים, זדוניים ומגמתיים, אשר כל מטרתם לפגוע בשמי הטוב, מטרה אשר תוכח נכונה לכל בודק שייכנס בעובי הקורה.

9. כדי למנוע כל לזות שפתיים וכדי למנוע כל ספק, החלטתי להעביר את כל החומר הנדון לבדיקתו של היועץ המשפטי לממשלה.

10. הפרסומים כללו טענות גם לגבי מנכ"ל משרד החקלאות מר יחזקאל זכאי. לעניין שיווק מטיילות זקנות שלא כדן, בכירור שערכתי עם מנכ"ל מועצת הלול ואגף הלול ב"תנובה", "המשווק המורשה", הובהר שמכירה זאת נעשתה על-פי היתר של מנכ"ל מועצת הלול ואגף השיווק של "תנובה", היתר שניתן למגדלים רבים, וכיניהם גם למגדלים כמושב אורה. בכל מקרה, מאחר שהעניין נוגע למנכ"ל משרדי, החלטתי, גם על דעתי, להעביר אף נושא זה לבדיקתו של היועץ המשפטי לממשלה.

11. לסיכום הודעתי זו אני מרגיש חובה להדגיש: נבחרי ציבור אחראים לפעילותם לא פחות מאשר הם זכאים לשמירת שמם הטוב.

הדברים נכונים במקרה הנדון עשרת מונים, שכן מבדיקת כל החומר הרלבנטי בנדון עולה בעליל ויתברר בעליל, כי הפוסל — במקרה הנדון — במומו פוסל. תודה, אדוני היושב-ראש.

היור"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר החקלאות. לפני משורת הדין אני מאפשר לחברי כנסת אחדים שהצביעו והיו מעורבים בשאלות האלה, ודברי השר מתייחסים גם אליהם, להתייחס לדבריו במסגרת של דקה. אני מבקש מכס ומדגיש: זה לפני משורת הדין. ראשון השואלים, חבר הכנסת יהושע שגיא.

עדנה סולודר (המעריך):

זה לא לפי התקנון.

אורה נמיר (המעריך):

נדמה לי שזה בניגוד לתקנון. אדוני היושב-ראש, אני יוצרים תקדימים בכנסת.

דן תיכון (הליכוד):

יצרנו את התקדימים האלה עשרות פעמים.

אורה נמיר (המעריך):

אני שואלת את אדוני כיושב-ראש, האם יצירת התקדים הזה, או חיווקו של התקדים הזה אינו מעוות בצורה חמורה את עבודת הכנסת?

היור"ר ע' עלי:

חברת הכנסת אורה נמיר, המלצתי בפני שר החקלאות למסור את ההודעה שלו בצורה כזאת. לא ראיתי את ההודעה

יעקב שמאי (הליכוד):

ראשית, אני רוצה לברך את שר החקלאות, שלאחר שבירר מצא שאכן קיבוץ נחל-עוז, שהוא חבר בו, הברית עופות ולא נקנס. אבל בהמשך לשאלתה המקורית של חבר הכנסת שגיא ביקשתי לדעת, האם לא נפגע החבר אלכא כתוצאה מכך שהוא תפס את קיבוץ נחל-עוז בהכרחה, והאם, בתוקף תפקידך כשר החקלאות אשר ממנה את מועצת הלול, לא גרמת בעקיפין לכך שהוא יפטר?

אליהו בן-מנחם (המרץ):
את זה עושים אצלכם בליכוד.

יעקב שמאי (הליכוד):

נוסף על כך, מבקרת המדינה ביקשה ממך, אדוני השר, להחזיר אותו לעבודתו המלאה בלי שייפגע. אתה הודעת לנו בדברי התשובה, שהוא מקבל משכורת. הוא לא חזר לתפקידו המקורי, ומי יודע כמה לולים מבריחים היום עופות כתוצאה מכך. בלי שייפגעו.

לכן אדוני השר, אני מבקש שתספר לנו כאן את האמת לגבי מעמדו האמיתי של חבר שחשף, גילה והביא לידיעת הציבור את כל נושא ההברחות, שכלל במקרה זה גם את הקיבוץ שלך, נחל-עוז.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת שמאי. האם שר החקלאות רוצה להתייחס? בבקשה.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אני רוצה להתייחס רק לנושא אחד. מאחר שהנושא כולו הועבר עליי ליועץ המשפטי לממשלה, כל התשובות יינתנו — אני בטוח — בתוצאות הבדיקה של היועץ המשפטי לממשלה, ואומנם יימצא — כפי שאמרתי כאן — שאין קשר בין הדברים לא של מנכ"ל משרד החקלאות ולא של שר החקלאות לא לנושא המיני ולא לכל אותן שאלות שהועלו כאן עליי-דבריהם.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת יוסי שריד: ההבנה שלך לגבי הנושא אולי היתה הכנה של התחכמות. נכון אמרתי ואני חוזר על דברי, שמאז נכנסתי לתפקיד כסגן שר לא היה לי שום קשר לענייני הקיבוץ. אני משלים את דברי ואומר, שגם לפני כן, גם במועד שבו נעברה העבירה עליי קיבוץ נחל-עוז ועוד מספר שנים ניכר לפני כן, לא הייתי קשור לא לניהול המשקי, לא לעניינים עצמם, לא ידעתי על הנושא הזה, ומה שעניתי לך בתשובה — לא קראת את כל תשובתי — אמרתי לך מה שהיה לי בזיכרוני לגבי התקופה שאני בתפקיד, שבשלוש-ארבע השנים האחרונות — עד כמה שידוע לי, עד כמה שהגיע לידיעתי — לא היה כדבר הזה. אמרתי דברי אמת, וגם היום, כאשר חזרתי ואמרתי, הבהרתי שגם בנוסח שהגיש לי אותו מבקר-הפנים לאחר שאני הועברתי לו את נירותיו של מר אלאב, האחראי בשעתו לאגף התכנון במועצת הלול, לא היה דבר לגבי קיבוץ נחל-עוז או מושב אורה. הדברים הם נכונים, הם בדוקים, הם בדוקים פעם נוספת.

מבקר-הפנים של המשרד הוא שהציג את הנושאים, ואלה הם הדברים שמצאתי לנכון להביא לכאן. מאחר שהיועץ המשפטי ייכנס לבדיקת העניין, אני בטוח שאני אהיה להוט לקבל את תשובתו יותר מכל אדם אחר, שכן אני יודע את האמת שמאחורי הדברים.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר החקלאות.

שהוא עומד לקרוא. היות שבדבריו הוא התייחס גם לחברי הכנסת שריברו כאן, ודיבר על הפוסל במומו פוסל ועוד כהנה וכהנה דברים, אני לא רוצה לנקוט עמדה ביחס להודעה הזאת. אני חושב שמן הדין ומן הצדק הוא, שאני אאפשר גם לאותם חברי-כנסת, שהושמו כאן בהאשמות חמורות, להגיב במסגרת של דקה. אני לא רואה דבר יוצא דופן בהחלטה שקבעתי, ואני מבקש מכם להקפיד על מסגרת של דקה אחת. חבר הכנסת יהושע שגיא, בבקשה.

יהושע שגיא (הליכוד):

אדוני שר החקלאות, אני ודאי שאינני מסויג כבעל דבר בעניין; אין לי לול ולא היה לי לול, אתה, בתשובתך, לא ענית על השאלות בשאלתא; זאת אומרת, כל העובדות שצינו בשאלתא היו אכן עובדות. אפשר לסייג אותן בלוח זמנים, אפשר לסייג אותן בידיעה, אבל אתה לא סתרת אף לא אחת מהעובדות שהעלינו כאן בשאלתא.

על כן אני מבקש לדעת, האם עכשיו, כתוצאה מזה, ידון היועץ המשפטי לממשלה בכל נושא מועצת הלול?

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת יהושע שגיא, זמנך תם. רשות לחבר הכנסת יואש צידון, ואחריו — לחבר הכנסת יוסי שריד.

יואש צידון (צומת):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, היה רצף גדול מדי, ארון מדי של מקרים שהצטרפו יחד למסכת לא-סימפתית. אני יכול רק לברך על כך ששר החקלאות מסר את הנושא לבדיקת היועץ המשפטי לממשלה, לאחר שאני מסרתי זאת. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה לחבר הכנסת יואש צידון. חבר הכנסת יוסי שריד, בבקשה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אביא שלוש נקודות בקיצור גמור. אחת — בתשובה הקודמת של שר החקלאות, לפני כמה ימים, הוא אמר שלא ידוע לו דבר על כל הקשור בקיבוץ נחל-עוז ועל הברחות פטימים מקיבוץ נחל-עוז. עכשיו אנחנו מבינים, ששר החקלאות נזכר, שכאשר הגיש לו את המסמכים, הוא בכל זאת קרא שם משהו על הברחות פטימים מנחל-עוז. לכן, טוב עשית היום שתקנת את מה שאמרתי אז ולא דייקת.

נקודה שנייה — אומר לנו שר החקלאות, שמאז הוא שר החקלאות או היה סגן שר החקלאות, אין לו שום נגיעה לענייני נחל-עוז. מצד שני הוא אומר לנו, שב-1984 קרה המקרה המצער הזה, ואז הוא לא היה לא שר החקלאות ולא סגן שר החקלאות; זאת אומרת, שאז הוא כן היה קשור בקיבוץ נחל-עוז. אולי הוא לא היה אחראי במישרין ללול, אבל הוא היה אחראי כמו כל חבר בקיבוץ. כי ממה נפשך, אי-אפשר לפטור את עצמך גם כאשר אתה שר וסגן שר וגם כאשר אתה חבר רגיל בקיבוץ.

הנקודה השלישית — גם אני מברך על כך שהעניין הועבר ליועץ המשפטי לממשלה, כי לא טוב — גם אם אין עכשיו לשר החקלאות נגיעה ישירה לענייני נחל-עוז — שחבר קיבוץ נחל-עוז ינסוק בעניין הקשור בעבירה שעבר הקיבוץ.

היו"ר ע' עלי:

תודה לחבר הכנסת שריד. אחרון — חבר הכנסת יעקב שמאי.

חוברת כ"א, ישיבה ק"ב
— מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת:
הצעת חוק הקצבאות (פיצוי בעד איחור בתשלום) (תיקון) —

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מאת קבוצת חברי הכנסת: הצעת חוק מס הכנסה (זיכוי בשל הוצאות הבראה) (הוראת שעה), התש"ן—1990, מאת חבר הכנסת אריאל ויינשטיין: הצעת חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים (תיקון) — מחיקת פרטי רישום לחייל שהשלים שירותו הצבאי, התש"ן—1990, מאת חבר הכנסת אריאל ויינשטיין: הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון), מאת חבר הכנסת יצחק לוי: הצעת חוק לתיקון פקודת מסי העירייה ומסי הממשלה (פיטורין) (מס' 6), התש"ן—1990; הצעת חוק יתרת זכות כספית (חובת הדיווח), התש"ן—1990, מאת חבר הכנסת יאיר לוי: הצעת חוק מוסדות ציבור (התרמות), התש"ן—1990, מאת חבר הכנסת רן כהן: הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (דמי שכירות בדירות מגורים), התש"ן—1990, מאת חבר הכנסת יגאל ביבי: הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון) — תחילת שירות (סדיר), התש"ן—1990, מאת חבר הכנסת יגאל ביבי: הצעת חוק מס ערך מוסף (תיקון) — קביעת שיעור המס, התש"ן—1990, מאת קבוצת חברי הכנסת: הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 23), מאת קבוצת חברי הכנסת: הצעת חוק להסדר ההתרמות, התש"ן—1990, מאת חבר הכנסת עמנואל זיסמן: הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון) — תוכנית לשימור אתרים, התש"ן—1990, מאת חברת הכנסת עדנה סולודר: הצעת חוק איסור הונאה בכשרות (תיקון) — פלומבה, התש"ן—1990, מאת חבר הכנסת אליעזר מזרחי, תודה.

ג. הצעת חוק הקצבאות (פיצוי בעד איחור בתשלום) (תיקון), התש"ן—1990*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

חוקים המנויים בתוספת, וכיניהם חוק הביטוח הלאומי, חוקי הנכים וחוקי תגמולים אחרים.

בחוק האמור נקבע, כי קצבה המשולמת לאחר שחלפו שנתיים מיום התביעה תשולם בשיעור המעודכן, דהיינו בשיעור ריאלי בעד תקופת השנתיים מיום התביעה, ובשיעור המקורי, דהיינו בשיעור נומינלי, בעד יתרת התקופה. עוד נקבע באותו חוק, כי קצבה המשולמת בעד תקופה שקדמה ליום התביעה תשולם גם היא בשיעור המקורי הנומינלי.

רבותי חברי הכנסת, העוול שנעשה בחוק זה למקבלי הגמלאות זעק לשמים. עוול קשה ביותר גרם לכך שאנשים יקבלו גמלאות המגיעות להם כדין בשיעורים מגוחכים ממש. ועל כך הרחיק את הדיבור חבר הכנסת יאיר צבן בהציגו את הצעת החוק שלו בדיון הטרומי והן בהציגו את הצעת החוק בקריאה הראשונה.

החוק המוצע עתה בא לתקן את העוול שבחוק הנוכחי ולתת ביטוי למגמה שבפסקי-הדין של בית-המשפט העליון, שהוזכר לעיל. לפי הצעת החוק, תשולם קצבה בשיעור המעודכן בעד תקופה של עשר שנים מיום הגשת התביעה, במקום שנתיים כפי שהמצב הוא כיום. עוד נקבע בחוק, כי בית-משפט או בית-דין רשאים לפסוק כי הקצבה תשולם בשיעורה המעודכן אף בעד תקופה העולה על עשר שנים, אם הרשות המוסמכת גרמה בשירות ושללא בתוס'ל לאיחור בתשלום הקצבה.

הוראה אחרת בחוק המוצע קובעת, כי קצבה מעודכנת תשולם גם בעד התקופה שקדמה ליום התביעה עד 12 חודשים.

היו"ר ע' עלי:

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות ממלא-מקום יושב-ראש הכנסת, הנני מתחבר להודיע, כי הנוחה היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — הצעת חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 4), התש"ן—1990.

לדיון מוקדם — הצעת חוק היטל על נסיעה לחוץ-לארץ (תיקון מס' 4), התש"ן—1990, מאת חבר הכנסת אברהם ורדיגו: הצעת חוק אמנת הקהילייה האירופית, התש"ן—1990, מאת חברי הכנסת א' פורז וא' רובינשטיין: הצעת חוק שירות לאומי (תיקון), התש"ן—1990, מאת חבר הכנסת אלי דיין: הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם) (תיקון) — איסור כהונה רביעית, התש"ן—1990, מאת חבר הכנסת מרדכי ירשובסקי: הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (חישוב נפרד במקרי תלות), התש"ן—1990, מאת חברי הכנסת א' ויינשטיין ומ' איתן: הצעת חוק הרשויות המקומיות (פטור חיילים, נפגעי מלחמה ושוטרים מארנונה) (תיקון) — החלפת סעיף 6, התש"ן—1990, מאת חבר הכנסת אריאל ויינשטיין: הצעת חוק הרשויות המקומיות (מתן שירותי דת), התש"ן—1990.

היו"ר ע' עלי:

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: הצעת חוק הקצבאות (פיצוי בעד איחור בתשלום) (תיקון), התש"ן—1990, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תביא את החוק יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה, חברת הכנסת אורה נמיר, בבקשה.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להגיש לכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק הקצבאות (פיצוי בעד איחור בתשלום) (תיקון), התש"ן—1990. תחילתו של החוק בהצעת חוק פרטית מס' של"ז של חבר הכנסת יאיר צבן, שנדונה בדיון מוקדם בכנסת ביום 22 בנובמבר 1989. הצעת החוק נדונה בקריאה ראשונה ביום 25 בדצמבר 1989.

חברי הכנסת, החוק המקורי בא לעולם בעקבות פסק-דין של בית-המשפט העליון ביום 11 במרס 1981 בדיון נוסף מס' 15/79, מגדה לייבל נגד הרשות המוסמכת לצורך חוק נכי רדיפות הנאצים, התשי"ז—1957. בית-המשפט העליון, בהרכב של חמישה שופטים, פסק שיש לשלם לעותרת את התגמולים שהגיעו לה ונמנעו ממנה במשך שנים רבות בצירוף תשלום הפרשי הצמדה וריבית לכל התקופה מיום הגשת התביעה ועד התשלום בפועל, קרוב לעשר שנים למפרע.

בתגובה על פסק-הדין האמור קיבלה הכנסת ביום 14 בפברואר 1984 את חוק הקצבאות (פיצוי בעד איחור בתשלום), התשמ"ד—1984, שקבע הוראות מצמצמות לגבי הזכות לקבלת תגמולים בערכם הריאלי. החוק מתייחס ל"11

* "דברי הכנסת", חוב' י, עמ' 1141: נספחות.

ה צ ב ע

21 —	בעד סעיפים 1-4
אין —	נגד
אין —	נמנעים

סעיפים 1-4 נתקבלו.

הי"ר ע' עלי:

פה-אחד נתקבלה הצעת החוק בקריאה שנייה. אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית על הצעת חוק הקצבאות (פיצוי בעד איחור בתשלום) (תיקון). התש"ן-1990. נא להצביע. זו הצבעה מס' 2.

ה צ ב ע

24 —	בעד החוק
אין —	נגד
אין —	נמנעים

חוק הקצבאות (פיצוי בעד איחור בתשלום)
(תיקון). התש"ן-1990. נתקבל.

הי"ר ע' עלי:

פה-אחד אושר החוק בקריאה שלישית, בשעה טובה ומצלחת.

ד. הצעות לסדר-היום

רוח מחלקת המדינה האמריקנית בעניין זכויות האדם

חודש זה הוא 795. מספר הפצועים — 56,000, ואיזה דם נשפך מעשרות האלפים האלה; מספר המגורשים — 58; מספר העצורים — 48,000; בכתי-הסוהר נמצאים היום 13,500 עצורים. בידי עוד מספרים רבים.

בשעה שממשלת ישראל — שהיתה ממשלה — משתחפת בטקסי נטיעת עצים של ט"ו בשבט, היא עוקרת עשרות אלפי עצים אחרים בשטחים הכבושים וגוזלת את פרנסתן של משפחות רבות. בשעה שממשלת ישראל מדברת על קליטת יהודים מהגלות, היא מגרשת פלשתינים לגלות משלהם. בשעה שממשלת ישראל מברכת על הפחתת ממדי הדיכוי בדרום-אפריקה, היא הורסת, מפוצצת, הורגת ואוסרת אלפי פלשתינים.

צביעות זו משעשעת אולי את הממשלה, אך אינה משכנעת את הציבור הישראלי, אשר לפי סקרים רבים שנערכו לאחרונה מעוניין וחומן במשא-ומתן עם אש"ף על-מנת להשיג שלום צורק.

אדוני היושב-ראש, הרוח מתייחס לעינויים וליחס אכזרי, משפיל ולא-אנושי כלפי אסירים ועצורים בהכאתם, לפחות עשרה מקרי מוות נגרמו על-ידי הכאות ועינויים בשלבי החקירות ובחן בתי-המעצר ומחנות המעצר. אלה הם פשעים — אין הגדרה אחרת לכך בשום מילון אנושי או פוליטי: הם חלק מפשע גדול אחד שהוא הכיבוש, שיש נגדו פסק-דין עולמי שהוא בן-חלוף, ורק שיר השלום חי עד אין סוף.

מעמידים אנשים מגיל 14 עד 60 למשך שעות, וזאת על-מנת לעייף אותם, כדי שלא ישתתפו למחרת בהפרות סדר. בכל תולדות האנושות וההיסטוריה — מתי התעייף עם ממאבק צודק למען החופש והחירות? אולי זה גורם למחסור במזון, אבל לא לאובדן התקווה והרצון העז להמשך המאבק.

עם זאת, נקבעו בחוק המוצע הוראות שלפיהן במקרים מיוחדים, כגון כאשר הוגשה התביעה באיחור של למעלה משנתיים או שהתובע קצבה לא מסר לרשות המוסמכת ידיעות ומסמכים שברשותו הדרושים להחלטה בתביעה, במקרים אלה תקוצר התקופה של עשר שנים לשנתיים או לחמש שנים, לפי המפורט בחוק.

אדוני היושב-ראש, החוק המוצע יחול על כל התביעות החלויות ועומדות כיום לדיון הן בכתי-הדין והן כרשויות המוסמכות, ובלבד שהקצבה טרם שולמה.

אני רוצה להודות מעל דוכן זה לחבר הכנסת יאיר צבן על יוזמתו ופעילותו הרבה להביא לכדי סיום חקיקת החוק.

אדוני היושב-ראש, לחוק זה אין הסתייגויות. אבקש מהכנסת לאשרו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית ולהביא על-ידי תיקון זה קרן אור לגמלאים רבים שנגרם להם עוול קשה, שאותו באנו היום לתקן. תודה.

הי"ר ע' עלי:

תודה לחברת הכנסת אורה נמיר. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה. היות שאין הסתייגויות, אני מעמיד להצבעה סעיפים 1-4. זו הצבעה מס' 1.

הי"ר ע' עלי:

אנחנו עוברים להצעות דחופות לסדר-היום מס' 2644, 2656, 2685, 2688 ו-2699 בנושא: רוח מחלקת המדינה האמריקנית בעניין זכויות האדם. רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (המערך):

ביקשתי להיות אחרון.

הי"ר ע' עלי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד נפאע, בבקשה. ואחריו — לחבר הכנסת דוד צוקר. חבר הכנסת חיים רמון עובר לסף התור.

מוחמד נפאע (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, על הנושא הזה, לפני שנדחה פעמיים, צריך היה להיות נאום הבכורה שלי בכנסת. ניסיתי להיות שמח כי מדובר בזכויות האדם, בחיי בני אדם, אך נכשלתי, כי הבסיס והגורם לנושא טובל בדם ובדמעות, בעלטה של מעצרים ובשריקות כדורים. הדוח קובע: ישראל מגרשת, מפוצצת, משפילה, וכדאי להוסיף: הורגת, הורסת, רומסת, סוגרת ושוברת.

דפדפתי בקטעי עיתונות, אילו כותרות, אילו קטעים: עינויים, הכאות, הפליה, השפלה. בצה"ל טרם מצאו דרך להסביר לחייל באיזו עוצמה יש להכות, כנראה לפי סולם ריכטר או דוח שיפטר.

לקחו ערכי לשוק ח"א-יינוס, הכניסו אותו לתוך חנות לבשר, הניחו את ידו על שולחן הקצבים ושברו לו את היד — היד, אמצעי וסמל העבודה והמלאכה, היד שתצילנו מרעב.

אדוני היושב-ראש, לפי מידע בדוק שנמצא בידי, מספר החללים הפלשתינים מאז תחילת האינתיפאדה ועד תחילת

אם נהיה חלק מקואליציה, בשותפות עם מפלגת העבודה. הדברים הללו צריכים להיות ברורים, כדי שאיש לא ייגע עם אשליה לנושא הזה.

זלמן שובל (הליכוד):

ראה הוזהרת, אדוני שר הביטחון.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא מדובר על "הוזהרת". מדובר על כנות. אנשים צריכים לדעת מדוע הם נכנסים מתחת לחופה. מה יש שם ומה אין שם.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):

מה עם משא-ומתן עם אש"ף?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

את רוצה לשמוע עכשיו את כל התנאים שלנו? אנחנו מוכנים להגיע לכך באופן הדרגתי, כי אינני חושב שזה צריך להיות מידי. בניסוח שלנו לא תשמעי את המלה אש"ף.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

חברת הכנסת ארבלי-אלמוזלינו, האם את מדברת בשם הליכוד או בשם המערך?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היא שאלה שאלה הוגנת. זה לא נושא הדיון. היא גם קיבלה תשובה גלויה.

אני רוצה להתייחס לשלוש טענות שגורות, רגילות. אני רוצה להתייחס לשלוש טענות, לשלוש אמירות, לשלוש עמדות, שבדרך השגרה אנשים אומרים אותן, כוחות פוליטיים אומרים אותן, אולי אפילו חברת הכנסת אלמוזלינו אומרת אותן, כאשר מדובר בזכויות האדם. האמירה הראשונה כלפי דוח-שיפור, כלפי דוח ה"סטייט-דפרטמנט", היא שהדוח הזה קל מקודמו, שהוא מרוכז יותר. זה הבל הבלים, הבל ורעות-רוח. הדוח הזה שונה במעט מהדוח הקודם, מלפני שנה, משום שקודם כול — יש בו ההקשר הפוליטי של המאבק שישראל נתונה בו, באופן רחב יותר והגון יותר מבשנה שעברה. והוא שונה במובן שני, משום שהוא מזכיר בהרחבה את התופעה המזוויעה הזאת של רצח משתפי הפעולה. בזה הוא שונה. אבל בחריפות הביקורת אין הדוח של ה"סטייט-דפרטמנט" נופל מהדוח הקודם לו, הוא וזה לו, הוא דומה לדוח מלפני שנה, לדוח הקודם.

את הטענה הזאת הצליח אולי משרד החוץ להשתיל קצת — שהדוח הזה קל מקודמו. אני לא מציע להתייחס ברצינות רבה מדי לטענה הזאת. זהו דוח שמעמיד מולנו מראה, המצביעה על חמונה קשה, לא סימפתית, לא טובה, לא טובה לישראל ולא טובה לצה"ל.

הטענה השנייה המושמעת ביחס לנושא זכויות האדם בכלל, והיא הושמעה גם ביחס לנושאי הדוח הזה, אומרת: תראו, זה לא נעים, לא נעים להפיר את זכויות האדם, לא נעים להגיע למצב שבו 10,000 איש שנאסרו במאסר מינהלי, זה לא נעים, אבל זה לא נורא, זה בכלל עניין ליפ"נפ, אין לזה השפעה פוליטית, מוכרחים לעשות את זה, בסופו של דבר אנחנו לא ניזוקים מזה.

לא ניזוקים מזה? זה באמת רק עניין ליפ"נפ? אני מציע למי שאומר, שנושא זכויות האדם הוא עניין ליפ"נפ, שייסע בבקשה לבריסל ולשטרסבורג, ישמע מה אומרת הקהיליה האירופית על זה, מה היא מתכננת בגלל נושא זכויות האדם בשטחים.

הורסים בתים בלי רשיון, אבל העם בונה את הבית שלו, את המולדת, את המדינה העצמאית שלו, ולא צריך רשיון מכוחות הכיבוש ומממשלת ישראל.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במדינת ישראל מתרחבים ומתחזקים הכוחות היהודיים והערביים הפעילים למען שלום צודק על בסיס שתי מדינות לשני העמים. אנו מעודדים מהתחזקות זו ואופטימיים לגבי הסיכויים להצלחת מאבק זה. מגיעה ברכה לכל השותפים במאבק הזה ובמלאכה הזאת.

עמדת סרבני השירות בשטחים הכבושים היא עמדה פטריוטית נכונה — למען האינטרס של עמם ומולדתם. לכן, תפקיד משרד החינוך והתרבות אינו להיאבק בהם אלא לחנך על ערכי שלום, אחווה וידידות ונגד רמיסת זכויות האדם, הדיכוי והגזענות.

הממשלה לא למדה לקח בשתי שנות האינתיפאדה, גם בעניין המוסדות להשכלה גבוהה בשטחים הכבושים. אחרי שנתיים של סגירה שוב חידשו כוחות הכיבוש את צו הסגירה למשך שלושה חודשים; נגד האוניברסיטאות והמכללות בשטחים, על כל אלפי הסטודנטים שלהן ואלפי המועמדים להצטרפות למוסדות אלה.

פעולת ענישה קולקטיבית זו פוגעת גם בישראל ובאינטרסים שלה בעולם, דבר אשר מתבטא בהחלטת מדינות השוק האירופי המשותף להקפיא את שיתוף הפעולה המדעי עם ישראל. אנו תובעים את ביטול הצו השרירותי הנ"ל ואת פתיחתם מחדש של כל המוסדות להשכלה גבוהה בשטחים הכבושים.

מבול של דם נשפך באזור הזה כתוצאה ממדיניות ההתנכרות לזכות הלגיטימית של העם הערבי הפלשתיני להגדרה עצמית ולהקמת מדינתו לצד מדינת ישראל. לא על-ידי כיבוש והתנחלות יוכיח ביטחון מדינת ישראל; לא על-ידי הרג ורצח, עוצר ומעצרים, לא על-ידי כל סוגי הכדורים והעינויים, ורמיסת הערכים האנושיים כלפי זקנים וצעירים, נשים וילדים, בני העם הערבי הפלשתיני.

יש פתרון אחד ויחיד, והוא הפתרון המדיני המבוסס על שלום צודק לשני העמים ולכל עמי האזור. יש לקבל בברכה ובשכנות טובה את היד המושטת לשלום, ידו של העם הערבי הפלשתיני ונציגו אש"ף, במיוחד באווירת ההפשרה העולמית העכשווית.

היור"ע עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת מוחמד נפאע. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד צוקר, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, זאת תהיה, כמובן, טעות להניח שנושא הדיון היום אינו אקטואלי מאוד מאוד, שהמשבר הממשלתי ומעשיו של ראש הממשלה היום אינם קשורים קשר הדוק, כל ינתק, לנושא הדיון שלנו היום — מצב זכויות האדם בשטחים. הדוח עוסק באזור, כנסיבות ובתנאים הפוליטיים שהביאו, בין השאר, למשבר הנוכחי.

אני רוצה לומר, כדי שיהיה הדבר ברור ומפורש, שגם אם יסתמן סיכוי שנהיה בממשלה אחת עם מפלגת העבודה ועם יצחק רבין, אנחנו אומרים מראש: את הביקורת שלנו בתחום הזה אין לנו כל כוונה לרכז. המאבק בתחום הזה לא יסתים גם

שר הביטחון י" רבין:
צדיקי הדור.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הנתונים האלה פורסמו השבוע מפי דובר משרד, צוטטו
על-ידי העיתונאי שיף ב"הארץ": יש ירידה בשימוש בכקבוקי
מולוטוב ועלייה בעשיית פעולות אלימות אחרות.

אליקים העצני (התחיה):
יש רציחות פנימיות שלהם — — —

ה"יו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת העצני, קריאת ביניים מותרת, בהחלט, אבל
אחרי שדוברת אני מבקש שתירגע.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מעבר לזה יש דבר אחד — הרי על-פי ההיגיון הזה,
שהכול כל כך מועיל, הכול היה צריך כבר להיראות כמו
קייטנה. אם הכול כל כך מועיל, אם כל הצעדים האלה כל כך
יעילים, כל כך מסייעים, למה זה לא נגמר? למה זה ככל אופן
נמשך?

ייתכן שאנחנו באמת עומדים עכשיו, אני חושש, לפני
מדרגה חדשה. אם אכן התהליך המדיני נפסק, אם אכן תהיה
ההפסקה הזאת ארוכה, צריך כל הבית הזה וצריכה כל המערכת
הפוליטית להיות ערוכים ומוכנים לעלייה למדרגה חדשה
באלימות בגדה. והאלימות הזאת תיתקל, כמובן, בצעדים
חרפים לאין שיעור יותר מאלה שנקטנו כתגובה עד היום.

מי ששלח היום את מכתב הפיטורים לממלא-מקום ראש
הממשלה ושר האוצר, מי שפירק היום את הממשלה, בעצם
ביקש בזה להשיב לאמריקנים. בעצם זו היתה התשובה של
שמיר היום. זו תשובה ברורה מאוד, אי-אפשר לפקפק במהותה
של התשובה הזאת. אבל תהיה תשובה, אני חושש, גם בגדה,
גם בעזה. הרי גם הם מבינים, הרי גם הם יכינו, שמדובר פה
בתשובה מדינית, לא באיזה סכסוך בין שני מחנות. ואנחנו
עומדים, אני חושש, בפני מדרגה חדשה של אלימות, כי
מעמידה-הפנים הגדול הזה, שמיר, שכנראה העמיד פנים גם
בפני עצמו, הוא חוזר אל עצמו. ומי שחשש כנראה מהצל של
עצמו, שמיר, ומן הצל של שרון ומן הצל של לוי, חוזר שוב
להיות שמיר המוכר, שמיר המוכר מהסכמי קמפ-דיוויד, שמיר
המוכר מלבנון, שמיר המוכר מהנמנומים הזוחלים שלו — לא
אני נקטתי לשון זו — מימי מלחמת לבנון. וזהו שמיר המוכר.
המערכת עכשיו ברורה יותר, מזוהה יותר. זהו ראש הממשלה,
שעליו תיפול האחריות להסלמה באלימות בשטחים; על מי
שהפסיק את התהליך המדיני הזה תרבוץ מלוא האחריות, לא
על תנועת העבודה, לא על מפלגת העבודה; הפעם הזאת, כל
האחריות כולה תרבוץ על שמיר ועל הליכוד.

ואולם לא רק שמיר חוזר להיות הוא עצמו, אולי כולם
יכולים לחזור להיות הם עצמם. שמעון פרס יעמוד עכשיו
במפלגת העבודה, ואתם כולכם תעמדו מול המציאות, בלי
ששמיר, בשיעור קומתו, מפריע לכם לראות את המציאות.
עכשיו רק אתם והמציאות, רק אתם וההחלטות שלכם. עכשיו
זה בידכם. עכשיו לא יהיה אפשר עוד להתפרנס מרבעי
גימיקים ומחצאי טקטיקות ורווחי זמן, עכשיו אתם והמציאות,
אתם וההכרעות, אם אינכם רוצים שאכן יידרדר במעלות
האלימות, במעלות האנטיפאדה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני מקווה שעכשיו תהיה התפכחות בסיעת המערך.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לפחות עכשיו הם יכולים להכריע באופן חופשי הרבה
יותר. חברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו, זה אשר לדברים שהיו
בתחילה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יכול להיות שהם לא צדיקי הדור, אדוני השר, אבל עדיין
ההסכמים שלנו בתחום המחקר ושותף הפעולה חשובים לך
ולו באותה מידה; ולך הם חשובים, ולמוסדות להשכלה גבוהה
הם חשובים.

אבל מי שאומר שזה רק עניין ליפיינפוש, בבקשה, אדוני
השר, ייסע וידרך, למשל, עם הסנטור דול. זה כבר לא עניין של
מה בכך. הוא לא יפה-נפש. אתה רוצה לומר לי, אדוני שר
הביטחון שדוח ה"סטייט-דפרטמנט" לא משקף איזה שינוי,
איזו תמורה מהותית, בדעת הקהל האמריקנית?

שר הביטחון י" רבין:
בפנמה — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ואם הם נראים כמו שהם נראים בפנמה, זה משחרר אותי?
זה גורע מהנוק הפוליטי, לא המוסרי, שנגרם לי
בארצות-הברית, מן הפגיעה הקשה הזאת בארצות-הברית?
האם סנטור דול היה אומר מה שהוא אמר אלמלא ידע שיש
דעת קהל שכבר נענית לדברים הללו? זה איננו רק עניין
ליפיינפוש, מדובר בהפרות זכויות האדם, שנוקן הוא גם
פוליטי, מדיני, ואולי בעתיד, אדוני השר — ואת זה צריך
להביא בחשבון — נוקן יהיה גם כלכלי.

הטענה השלישית היא טענה הנשמעת בעיקר בישראל,
בעיקר מחוגים שמיימנים למפלגת העבודה, עד סיעת מולדת
ועד ככלל, והיא אומרת: תאמרו מה שתאמרו, אבל הצעדים
הללו מועילים. אני גם שמעתי את השר אומר הרבה מאוד
פעמים, שהצעדים הללו מועילים. הם לא נוחים, הם לא נאים,
אבל הם מועילים. ואני שואל את עצמי, אדוני השר: המאבק על
פתיחת החנויות בשנה הראשונה של האינתיפאדה הועיל
במשהו? הגירושים — אתה אומר, אתה טענת שהגירושים
הללו במתכונת הנוכחית לא מועילים.

אליקים העצני (התחיה):
לא מגרשים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תראה מי מסייע לך.

אדוני השר, סגירת בתי-הספר — משהו יכול לבוא
לטעון היום ברצינות, שסגירת בתי-הספר הועילה במשהו?
משהו יכול לטעון את זה ברצינות?

פיצוץ בתים — אני יכול להראות לך, אדוני השר, ואתה
יודע זאת, כי נעשו בדיקות כאלה, שפיצוץ בתים לא הרתיעו
באותו כפר עצמו. העילות לפיצוץ בתים חזרו על עצמן שוב
ושוב.

שר הביטחון י" רבין:
תראה איזו ירידה יש בשימוש בכקבוקי מולוטוב.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ותראה איזו עלייה יש בעשיית פעולות אלימות אחרות,
אדוני השר. אתה יודע את זה. יש עלייה בעשיית פעולות
אלימות אחרות.

שר הביטחון י" רבין:
— — —

הסכסוך הזה. זאת הנקודה. מפני שאם אחת מסלק את מוקד הצרה הזאת, יש לך גם סיכוי להתנהג בצורה אנושית יותר. אם אחת לא מסלק את המוקד הזה, שהוא צרה צרורה לישראל — לנו, לישראלים, לא לפלשתינים, אני מדבר כעת על עצמנו — כל מה שתעשה לא יהיה טוב דיו. אם תימשך האינתיפאדה בעוצמתה, גם אם תתקבל השקפת עולמי שלי — לא אהיה שבע רצון מהמצב. זו התשובה. התשובה היא, בראש ובראשונה, למצוא מרפא למחלה ולעוקרה מן השורש.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת, שאני יודע ומודע לזה שעניין זכויות האדם של אויב, של יריב, איננו עניין קל. קודם כולל, הוא לא פופולרי. אני אומר שהוא לא פופולרי אפילו בקרב מחנה יוני. עובדה היא, שרק מיעוט קטן מקרב חברי הכנסת, מיעוט קטן מאוד, עוסק בעניין הזה. אני רוצה לומר לכם במלוא גילוי הלב, שגם בחוגים המזדהים עם השקפת עולמנו, חברי כנסת כמונו נתקלים בבקורות: מה אתם מתעסקים עם הדברים, הרוצחים; תגובה כמעט טבעית ואינסטינקטיבית. אם מיעוט קטן של חברי כנסת עוסק בזה, מותח ביקורת ומתכתש וכותב מאמרים לא פופולריים, אין זה אלא משום שאין לנו ברירה. פשוט מאוד, אין ברירה. אנחנו חשים כורח פנימי אישי-נפשי להגיב על הדברים האלה כישראלים, כיהודים, כציונים, ככני אדם.

אני מתייחס לדוח של מחלקת המדינה, זה הנושא, אבל דוח מחלקת המדינה אינו אלא היבט של תופעה כלל-עולמית רחבה הרבה יותר. אין זה העניין, אדוני שר הביטחון, אם מדינות אחרות הן צדיקות אם לאו. אני חושב ואני אומר בכל הזדמנות, ששום מדינה לא נתנסתה בניסיון הקשה של הדמוקרטיה הישראלית ושל העם הישראלי: שום מדינה לא עמדה במבחן כזה ויכלה לו. אבל לא זאת השאלה. השאלה היא אחרת.

אנחנו חיים היום במציאות שבה זכויות האדם הן לא עניין פנימי של מדינה זו או אחרת אלא הן עניין בין-לאומי והן אבן יסוד של מדיניות החוץ. זאת עובדה. אפשר לומר שזה לא מוצא חן בעינינו, אם כי — אני רוצה להזכיר — יהודים תמיד, בכל הזמנים, בכל תפוצותיהם, היו אלה שהעמידו את זכויות האדם בראש דאגותיהם, ואנחנו אלה ששללנו את התפיסה האומרת שזכויות יהודים הן עניין פנימי של המדינות והמשטרים הארורים שרדפו אותם.

אבל, בין שנרצה ובין שלא נרצה, במציאות שלאחר מלחמת-העולם השנייה, בין השאר בגלל הטבח הנורא שביצעה המפלגת הנאצית והסכל האיום שעבר על העם היהודי, שליש מבני נטבח, עניין זכויות האדם חדל להיות עניין פנימי. אין שומעים עוד טענה זאת בשום מקום שבו יושבים בני תרבות. הדברים נכונים לא רק כלפי מדינות מועצת אירופה ובית-הדין הבין-לאומי והעל-מדינתי האירופי לזכויות האדם, ולא רק לגבי קהילות כמו הדמוקרטיות הגדולות האנגלו-אמריקניות, אלא מאז הכרזת הלסינקי ב-1973 עניין זכויות האדם חדל להיות עניין פנימי לגבי מדינות מזרח-אירופה. היו כאלה שזולזו בהכרזת הלסינקי ואמרו: קשקושים של יפיינפש, מי יתייחס לזה ברצינות. אבל הסמטה שהופרחה בהלסינקי הדליקה-הציתה אש ששרפה-הציתה והרסה את המבנה הטוטליטרי הקומוניסטי. והיום, הפגנות ועצומות ומקלות — כולם שרים בשבחי זכויות האדם ונגד מי שרוצה לפגוע בהן.

כך הרוח הזה של מחלקת המדינה אינו איזה אינצידנט. ברוח הזה יש דברים שלדעתי הם כואבים מאוד, גם אם

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

— — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
מה ההבדל? יבוא שרון.

אליקים העצני (התחיה):

סתום את הפה — — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אתה תשתוק.

היו"ר מ' וירשובסקי:

יש למישהו שאלה ספציפית לחבר הכנסת צוקר? חברי הכנסת, אני מבקש שיהיה שקט, יש די מתח גם בלי הצעקות האלה. קריאת כיניים זו או אחרת מותרת, אבל לא ההסתערות הזאת. אם יש למישהו שאלה ספציפית לחבר הכנסת צוקר, אני אתיר לו לשאול.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני היושב-ראש, אני מבקש לשאול.

היו"ר מ' וירשובסקי:
בבקשה.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
האם אתה חושב ששר הביטחון עם המערך ישנה את כל המהלך שנעשה היום?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן. אני יוצא מתוך הנחה, גם אחרי כל דברי הביקורת שלנו במשך השנים, שיש הברל פוטנציאלי יסודי בין ממשלה בראשות המערך ובין ממשלת אחדות. כן, אני מאמין שמי שמקבל את עקרון הפשרה וחלוקת ארץ-ישראל, בלי להיכנס לשאר הפרטים, הוא טוב בהרבה, וכנראה הוא ירכיב ממשלה טובה בהרבה מן הממשלה הנוכחית.

אבל אני רוצה לסיים ולומר לך משהו, ובאמצעותך לציבור החרדי. גם אתם עומדים עכשיו בפני השאלה: האם אתם באמת תעשו רק למען עצמכם, ושוב תדאגו רק לציבור שלכם, ושוב תדאגו רק לביתכם ותעשו רק לביתכם, או שאתם תצאו פעם אחת ותחרגו מן החצר הצרה שלכם ותיתנו יד לתמורה מפליגה יותר, שתהיה קשורה לכל מדינת ישראל, לכל החברה הישראלית? האם פעם אחת תהיו מוכנים להתפשר, כפי שאנחנו נהיה מוכנים להתפשר, ותיתנו יד להקמת ממשלה — אולי גם אתם תרוויחו משהו מזה — שאולי תוציא את ישראל מן הבוץ הכל-כך עמוק, מן הסיכון הכל-כך נורא שאנחנו נתונים בו? מוטב, חבר הכנסת דיין, שתיתנו יד למהלך שבו לא תתרכזו רק בעניינים שלכם, אלא למהלך מקיף יותר, חשוב יותר, הנוגע לכל מדינת ישראל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת צוקר. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת גרשון שפט.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית אני מבקש להשיב על השאלה של חבר הכנסת שלמה דיין. אני רוצה לומר לחבר הכנסת דיין, שאין לי ביטחון מה תהיה מדיניות הממשלה, אם תקום ככלל ממשלה בראשות המערך. נוסף על הדברים שאמר חבר הכנסת צוקר, ואני מצטרף אליהם, אני רוצה לומר גם כרוח הדברים שהשמיע שר הביטחון, שכסופו של דבר אתה צריך לחשוב על דרכים לפתרון פוליטי של

אמנה בין-לאומית, אשרנו אותה, אומנם יש לנו חילוקי דעות משפטיים, פלפוליסטיים — אני מעולם לא קיבלתי אותם — שהיא לא חלה על השטחים מכל מיני סיבות, אבל אנחנו מכבדים את ההוראות ההומניטריות.

רבותי, עניין פיצוץ בתים, האיסור על פיצוץ בתים, האם זאת לא הוראה הומניטרית? אם זאת לא הוראה הומניטרית, מהי הוראה הומניטרית? הרי על זה נועדה להגן אמנת ז'נבה. ישראל חתמה ואשררה את אמנת ז'נבה מהטעם הזה. כאים לבית-המשפט העליון נציגי מדינת ישראל, שחתמה ואשררה את האמנה, ואומרים: אנחנו לא מסכימים להישפט לפי אמנת ז'נבה. ואנחנו מצפים שהטענה הזאת תתקבל על-ידינו? הרי אין פורום בין-לאומי כלשהו, לרבות ידידי ישראל המושבעים, שאנחנו יכולים ככלל להשמיע בפניו את הטענה הזאת. ואכן, כל קהילת המשפטנים המתמחים במשפט בין-לאומי יאמרו לכם אותו דבר: אין "קייס", אין רגל שניתן לעמוד עליה בטיעון הזה.

שר הביטחון י" רבין:
חבר הכנסת רובינשטיין, עונש מוות יש כאמנת ז'נבה, אותו אנחנו לא מפעילים.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
נכון.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה לפי "new process of low". פיצוץ בית היה מפוצץ —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אדוני שר הביטחון, אני מוכן בהחלט לחזק את עמדתך, שישאל ישראל מתנורת, ליתר דיוק אולי עד האינתיפאדה, התנורה מדברים רבים המתורים לפי אמנת ז'נבה. אינני אומר שאמנת ז'נבה קובעת את הקוד המוחלט. היא קובעת כמה איסורים בלעדיים.

שר הביטחון י" רבין:
לפי דברך חשבתי, שאלו עשרת הדיברות.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
לא, זאת רק התחייבות בין-לאומית של ישראל, התחייבות שחתמנו עליה ואשרנו אותה. אדוני שר הביטחון, אתה יודע כמוני, שיש אמנות ז'נבה אחרות שאנחנו מסתמכים עליהן. ודי לחכימא ברמיזא. הרי אינני רוצה כאן לפגוע בעצמנו. הרי אנחנו מסתמכים על אמנות ז'נבה. אני מדבר על אמנת ז'נבה אחת, אחת מארבע, שישאל חתמה ואשררה באותו הניגוד. ואסור לנו לומר, שהאמנות האלה לא מחייבות אותנו, מטעמים של דאגה לאנשים שלנו.

שר הביטחון י" רבין:
ונוהגים בהם לפי אמנת ז'נבה, כן?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אדוני שר הביטחון, האם אתה רוצה שאני אשווה את עצמי לכנופיות הלבנוניות?

שר הביטחון י" רבין:
או הפלשתיניות.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אם הפלשתיניות? אדוני שר הביטחון, הרי אמרתי לך מראש, שבשבילי זה כל כך מובן מאליו, שאינני נוקט לגבי עצמי אותו קנה מידה של כנופיות רצח שרוצחות וקוטעות

מתחשבים בכל האילוצים. אני רוצה לומר לחברי הכנסת שפט והעצני: אין בינינו איש שלא מתבע, מזדעזע, מוקיע ומגנה את מעשי הרציחות של אלה, הקרויים "משתפי פעולה" ואת הדברים הברוטליים, האיומים והנוראים שנעשים בקורבנות האלה. אנחנו לא עוסקים באיזה איוון בין שני צדדים, אנחנו עוסקים בנו, בעצמנו.

בנו, בעצמנו — הרוח הזה הוא לא דוח קל לקריאה. אבל מכיוון שקצר הזמן, אני רוצה להתייחס להיבט אחד ברוח הזה, ההיבט של אמנת ז'נבה. בארבעה מקומות נפרדים מוזכרת העובדה, שישאל אינה מכבדת את אמנת ז'נבה, אמנה שהיא חתמה עליה ואשררה אותה.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
השתמשה בה הרבה פעמים.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
למדינת ישראל לא היו ספקות בכך שאמנת ז'נבה חלה — עובדה היא, שאמנת ז'נבה הוחלה באחד הצווים הראשונים של הממשל הצבאי בשטחים.

גרשון שפט (התחיה):
הנורמות המוסריות ולא האמנה.

אליקים העצני (התחיה):

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
סליחה, רבותי, אתם מדברים עם מומחה לעניין הזה. נכון, ממשלת ישראל הודיעה, שהוראות הומניטריות של אמנת ז'נבה מחייבות אותה. נוסף על כך, באחד הצווים הראשונים שהוצאו מיד לאחר מלחמת ששת-הימים — אספק לך את מראה המקום, חבר הכנסת העצני — הוחלה אמנת ז'נבה כמחייבת את כל כוחות צה"ל, ולאחר חודשים בוטל הצו. בחיקוק, אגב, זה בוטל.

רבותי, אדוני שר הביטחון, אני שואל: ההצהרה שלנו, שההוראות ההומניטריות של אמנת ז'נבה חלות — מה משמעותה? הנה כאים נציגי מדינת ישראל לבית-המשפט העליון ככל משפט שעניינו גירושים ואומרים: אנחנו לא מסכימים להישפט לפי אמנת ז'נבה מכיוון שהכנסת לא קיבלה אותה. ההוראה כאמנת ז'נבה העוסקת בגירושים — אגב, יש חילוקי דעות לגבי היקפה — היא לא הוראה הומניטרית?

אליקים העצני (התחיה):
לא.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
היא הוראה הומניטרית שנועדה להגן על זכויות אנשים מוגנים בטריטוריות כבושות, כלשון ה-preamble של האמנה.

אליקים העצני (התחיה):
שימוש בהעברת אוכלוסייה לצרכים פוליטיים.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
לא. יש שני סעיפים: גם איסור טרנספר והעברה וגם איסור גירוש. אבל אני שואל שאלה אחרת: אם יש ויכוח על זה, תקבל הכנסת רק את הפסקה הקטנה הזאת, שההוראות ההומניטריות של אמנת ז'נבה חלות. זה הכול. בית-המשפט העליון הוא שיחליט. ואז גם יהיה לנו פתחון-פה לגבי מחלקת המדינה של ארצות-הברית ולגבי הפרלמנט האירופי לומר: נכון, חתמנו על

המסיתים למיניהם יודעים בדיוק מה הן ההוראות החמורות של צה"ל במאבק הזה, והם מנצלים זאת עד תוכם, לפעמים בעזרתה של ישראל. וצה"ל פועל לעתים כשידיו כפותות על-ידי הדרג המדיני.

בהסבר של משרד החוץ לקראת פרסום הדוח הוקדשו 12 עמודים מתוך 53 להוראות הפתיחה באש. משרד החוץ נזקק ל-12 עמודים כדי להסביר את ההוראות הפתיחה באש. מה יעשה חייל בשטח? כיצד הוא לא יתבלבל? האם הוא יכול לקחת עמו עורך-דין לכל פעולה? ואני מדבר על כלל החיילים ולא על החריגים.

הדוח מדבר על גירושים, אילו גירושים? מי מגרש היום? המערכת המדינית והמשפטית והלחץ האמריקני גם יחד הצליחו לנטרל אותנו, ואין עוד גירושים. את העונש האפקטיבי ביותר אי-אפשר לבצע, או לא רוצים לבצע.

הדוח מתייחס לאמנת זנבה לשטחים כבושים, כפי שהסביר כאן חבר הכנסת אמנון רובינשטיין. יהודה, שומרון ועזה אינם שטח כבוש אלא חלק מארצנו. בית-המשפט העליון קיבל טענה זו ופסק, בשעתו, כי אנו מקבלים על עצמנו, ולפינים משורת הדין, את העקרונות המוסריים הכלולים באמנה זו. ולואי שמדינות אחרות החתומות על האמנה ינהגו בצורה מוסרית כמונו.

וכשמדברים על דמוקרטיה ועל חופש, היכן קיימת אפשרות כזאת להסתובב באופן חופשי ביש"ע, לבדוק ולחקור? אבל לא רק לבדוק ולחקור, אלא גם לפעול, להפעיל, להתסיס את האוכלוסייה. רק בשבוע שעבר ראינו איך מתסיסים את האוכלוסייה על רקע של אי-תשלום מסים ומעודדים אותם שלא לשלם מסים.

אינני בטוח כלל ועיקר, שלמר שיפטר לא נמסרו כל מיני פרטים על-ידי גורמים ישראלים הנלחמים כביכול על זכויות האדם — על זכויות הערבים, ולא על זכויות המתיישבים היהודים. ואפילו זכויות הערבים בעניין הטרור הערבי הפנימי רוצח בגלל כבוד המשפחה לא זוכים לטיפול כלשהו מצד מוסדות אלה. באיזה מקום בעולם היו מרשים להתסיס את התושבים? והרי כספי המסים, שנגדם התסיס, מוצאים על רוחותם של התושבים במקום. מדוע מתסיסים בתחום זה?

האם למתנחלים אין זכויות אדם? האם להם אין זכויות אורח? האם הם אינם זכאים להגנה? מדוע מתנכלים לכיטחונם על-ידי הצדקה פעולות האיבה נגדם? ומצדיקים את פעולות האיבה נגדם.

נאמר בדוח, כי חלק מהמתיישבים החשודים בהריגה שוחררו מחוסר שיתוף פעולה עם המשטרה. האם אין זו זכות מוסרית אלמנטרית של כל אורח בכל מקום שהוא בעולם שלא להפליא את עצמו? האם אין כאן איפה ואיפה בשימוש במונח "זכויות האדם"?

עבד-אללהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
רוצח כמו לוינגר מסתובב בכנסת — — —

גרשון שפט (התחיה):

ובנושא של חופש הדת מתאר הדוח את המצב על הרה"בית. מדוע אין הוא קובע שאין חופש דת ליהודי להתפלל על הרה"בית? מדוע את זה אין הדוח קובע?

לסיום, אין להתרגש יותר מדי, אין צורך לנפח את העניין מעבר לפרופורציה. מי שמתנגד לנוכחותנו ביש"ע ימשיך לעשות זאת עם תירוץ ובלי תירוץ, כשם שמי שמתנגד לעלייה

איברים ומתעללות בגופות של משתפי פעולה כביכול. בשבילי זה מובן מאליו. אבל אם אתה רוצה, אני אומר שאינני משווה. אני רוצה שישאל תפעל על-פי אותה אמת-מידה שאנחנו קבענו לעצמנו. ואינני רוצה שאחרים יקבעו לנו וישפילו ויורידו את אמת-המידה המוסרית שלנו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת רובינשטיין.

אליקים העצני (התחיה):

אתה לא יכול להתמודד כשהכול אסור. את זה אתה הטלת על עצמך, את זה הטילו עליך אחרים, בסופו של דבר אתה נשאר בלא כלום.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

חבל שאינני יכול לענות לך מהדוכן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת גרשון שפט, בבקשה.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, דוח-שיפטר שהתפרסם שימש רקע נוח להתקפות על ישראל, התקפות מבחוץ, ואני רואה שגם התקפות מבפנים. אף שהדוח מציין בעקיפין שיפור במצב לעומת השנה שעברה, בכל זאת הותקפה ישראל בחוץ-לארץ ובארץ מעבר לכל פרופורציה. הדוח על יש"ע תופס כ-1% — 1% — מכל הדוח על ארצות אחרות בעולם הנהנות מסיוע אמריקני כלשהו; לא כל העולם.

אילו הראו כל רשתות הטלוויזיה בעולם את הנעשה ביש"ע במסגרת של 1% מן הזמן המוקדש לשאר המקומות שבהם יש התפרעויות, רצח והפרות סדר, היה העניין כולו נראה אחרת וההתייחסות אליו הייתה שונה.

לאמריקנים הייתי אומר: טול קורה מבין עיניך. כמה אנשים חפים מפשע נהרגו בפנמה בעת הפלישה של ארצות-הברית? מאות? אלפים? וכל זה כדי לחפוס אדם אחד בלבד. אין לכם כל זכות מוסרית לבוא בטענות ובתביעות לצה"ל, שאין בעולם צבא שהוא מוסרי ממנו. 90 חיילים נענשו בשנה האחרונה על חריגות מהוראות. היו אלה יוצאים דופן, ולא זאת הנורמה של צה"ל, האמון על כללי התנהגות חמורים מאוד, היום ובעבר.

חיילי צה"ל נמצאים במצב קשה של לוחמה, לוחמה נגד רצח ואלימות מהסוג הגרוע ביותר, שעליו לא נותנים את הדעת. אם חייל צה"ל עושה משהו, כל העולם, בכלל זה כאן בארץ, נגדו. אך רצח מהסוג הגרוע ביותר, כפי שהוא נעשה שם, עובר בשקט. זו מלחמת מגן נגד ארגוני טרור על כל סוגיהם, והם נהנים מחמיכה כספית, ארגונית ופוליטית, גם של מדינות ערב וגם של מדינות שאינן מדינות ערב — ארצות המערב וגם ארצות המזרח.

ילדים וגושים נשלחים למלחמה זו בקו הראשון של החזית, ואחר כך באים בטענות: למה נפגעים ילדים? שולחים ילדים — אז נפגעים ילדים. ובכילות שוחרות לטרף פלוגות החיסול של ארגוני הטרור, אשר רק ב-1989 הרגו כ-120 ערבים מאחיהם.

שר הביטחון י' רבין:

132

גרשון שפט (התחיה):

אני מקבל את התיקון, אדוני שר הביטחון.

אני רוצה לגעת בדבר אחד, כדי שפעם אחת נגמור עם זה: דבר שיש לי לגביו תיאוריה מסוימת. אומרים: הערכים הורגים ערכים. אני יודע שיש באמת אנשים שנהרגים לא בידי צה"ל, לא על-ידי גז, לא על-ידי מתנחלים, לא על-ידי עובדי אורח. בכל השיטות האלה נהרגים יום יום אנשים, אבל יש גם אנשים שנהרגים בצורה אחרת. אני רוצה להגיד דבר אחד: תסתכלו מה זה ולמה זה, איך מכינים את זה. אל תמנו כמה נהרגו בשנתיים האחרונות, אלא בכל הכיבוש, שנמשך מעל ל-22 שנה. בואו נראה מה המספר שהיה ונחלק לשנים מאז הכיבוש ועד היום. מי שמנסה להגיד, שזה כאילו על רקע של חילוקי דעות פוליטיים, כדי לפגוע בעם הערבי הפלשתיני ובאינתיפאדה, עושה את זה בזדון. כי לפני האינתיפאדה ולפני שקרה מה שקרה — ואניד מה קרה ומי בעצם האחראי העיקרי לעניין הזה — לא היו רציחות ולא היו כל מיני דברים כאלה בין ערכים לערכים. האינתיפאדה היא לא כמו שאומרים, היא לא התפרעות. אמרו הטובים ביותר בעם הזה, שזאת מלחמת שחרור מתורבתת של עם שדוחה את הכיבוש ורוצה עצמאות. מה אתם רוצים יותר מזה? לא רק מוחמד מיעארי אמר זאת ולא רק דוד צוקר ולא סמילנסקי ולא כל השמאלנים ויפי הנפש, אלא כולם. כל אדם המכבד את עצמו, שיש לו ערך אנושי. אני יודע שיש פה אנשים שצועקים, נובחים: רוצחים! לזה אנחנו לא נתייחס.

אני רוצה להגיד: זה דומה לפרשה של סוחרי סמים, כבוד השר. מי שמשתמש באנשים כאלה הוא העבריין האמיתי, כמו אותו סוחר סמים גדול, ששולח אנשים קטנים לרחובות ולסמטאות כדי לעסוק בעיסוק הזה, ואז באים ומענישים אותם, אם על-ידי החוק אם על-ידי אנשים ברחוב שבאו כדי לגרום להם לא רק נזק אלא הרס, להם ולבנים שלהם.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת מיעארי — — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
מי שמשתמש במשתפי הפעולה האלה, מנצל את מצוקתם, כופה עליהם מצב מסוים, מנצל את חולשתם האנושית — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת דוד צוקר, אתה רוצה לשאול שאלה את חבר הכנסת מיעארי?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני רק אגמור את המשפט, דדי, תסלח לי.

אדם שרוצה לנסוע כדי לקבל טיפול רפואי ברכת-עמון, טיפול שהוא אינו יכול לקבלו פה, והולך לקבל רשיון כדי לעבור את הגשר, אומרים לו: לא ניתן לך, אלא תבוא אתה או אחד מקרובי המשפחה שלך ותהיו משתפי פעולה. הוא נאלץ, שולחים אותו לבצע דבר בלתי אנושי, לשרת את הבלתי אנושי שבעולם, ואחר כך באים להאשים או לדבר — מי שרצה להעמיד אותו במקום, לנדות אותו, להזהיר אותו. אחס לא יודעים איך זה הולך? מישו הולך או רץ לרצות או להעניש אדם כזה? רק כשבאים מים עד נפש, אומרים לחברים שלו, למשפחה שלו: אומרים לו: זה לא יפה, אל תנצל את המצב הזה, אתה מזיק לעצמך, לבני משפחתך, לבני עמך, אתה אדם הרוס. ובאים אחר כך להגיד, שערכים ורוחמים את הערכים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בהנחה שהפירוש שלך נכון, האם זה מצדיק, אפילו במקרה אחד, הוצאה של אדם להורג ללא משפט וללא הליך אלמנטרי?

לישראל מצא תירוץ שהעולים הולכים ליש"ע, בשעה שברור לכולם שרק פחות מ-1% מהעולים נמצאים שם.

אני מקווה שכוחות הביטחון ימשיכו ביתר תקיפות במיגור האינתיפאדה ולא יסתחרו מאחורי פתרונות מדיניים, העלולים לסכן את מדינת ישראל.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה לחבר הכנסת שפט. אני קורא לחבר הכנסת מיעארי — — —

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
איוו עצה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
— — — ואחרון המשתתפים בדיון בהצעה זו — חבר הכנסת רמון, אם הוא יהיה. ולא — תהיה תשובה של השר.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
כולם מומחים למיגור האינתיפאדה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אין צורך לדבר בדרך, חבר הכנסת מיעארי.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני מתכוון, אדוני היושב-ראש.

היו"ר מ' וירשובסקי:
הדוכן לרשותך.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני מתחמם קצת. זה חימום.

היו"ר מ' וירשובסקי:
בבקשה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, אני, ורבים מחברי הכנסת כמזני, המעורים בעניינים, אנחנו לא זקוקים לא לדוח-שיפטר ולא לכל מיני דוחות אחרים כדי לדעת מה מתרחש בפועל, לא רק בתחום זכויות האדם אלא בבעיה העיקרית בעצם: האם יש בכלל התייחסות לפלשתינים בשטחים הכבושים כאל בני אדם? זוהי הבעיה העיקרית שיש להתייחס אליה, כי שאר הדברים הם תוצאה של גישה, של בהנה, של הערכה ושל התנהגות בשטח.

אני גם לא צריך להזכיר מה שכל הדוחות הזכירו ומה שראינו כמו עניינו — אם במחנות הפליטים, אם בשעפאט; מה שראינו כמו עניינו בבית-סאחור, מה שראינו כמו עניינו באנצאר, כמגידו, בבתי-המעצר, בפארעה וככל מקום; ומה שראויים ברחוב הראשי בירושלים כמעט יום-יום.

מרבירים, למשל, על מסים, ואני רוצה להגיד דבר אחד: מי שמדבר על מסים ועל גביית מסים בשטחים הכבושים, כפי שהיא מתבצעת, רק משלה את עצמו ואינו משתמש במלה הנכונה, במושג הנכון שיכול לתאר מה קורה בשטח. אני לא רוצה להגיד שזה שוד לאור היום, אבל אלה לא מסים וזאת לא גביית מסים. אביא רק דוגמה אחת או שתי דוגמאות: אדם שכל הסחורה והמחזור השנתי בחנות שלו מגיעים ל-2,000 שקל או 3,000 שקל, מטילים עליו מסים בסך 50,000 שקל. ואדם שמטילים עליו מס של 10,000 שקל — זה מה שקבעו עם כל הקנסות ועם האינדקס — הרי כשהולכים לבצע, מעקלים לו ולשכנו ולבניו סחורה ששווה לפחות 50,000 עד 100,000 שקל כנגד 10,000 שקל שנקבעו, וגם זה לא נכון. ובואו תספרו לי שאלו מסים וזאת שיטה לגביית מסים.

אין להסביר מדוע מעשיה ומחלליה של נקודת המפה הועירה הידועה בשם ישראל זוכים ברחבי העולם לכיסוי עיתונאי אבסורדי מבחינת חוסר הפרופורציה שלו. אם תנסו לנחש מה מידת הכיסוי שמקבל אירוע מזרח-תיכוני כלשהו, ולרשומכם שאלה אחת בלבד, השאלה המוצלחת ביותר שתוכלו לשאול לגבי אותו אירוע היא: האם היו יהודים בסביבה? דוגמה טובה לכך היא אותו עמוד ב'אינטרנשיונל הרולד טריביון' שהקדיש שבועה משמונה טורים להתקוממות הפלשתינית. בין הכותרות: 'חייל ישראל נורה למוות, קציר המוות הפלשתיני עולה ל-96'. בטרור השמיני של אותו עיתון הופיעה ידיעה, ש-5,000 כורדים מתו בהתקפת גז עירקית.

"התהיה הסיבה אשר תהיה, עוכדה היא שהעולם מתעניין הרבה יותר במה שקורה ליהודים מאשר לכורדים. לכן זה לגיטימי לחלוטין, שעיתונאים ישימו דגש יותר בראשונים מאשר באחרונים. אולם יחד עם זאת, מוטלת עליהם חובה לנהוג ביתר הגינות בהחליטם כיצד לדווח, כיצד יש לשפוט את ישראל. ליתר דיוק: האם יש לשפוט את ישראל לפי אמות-המידה המוסריות של סביבתה או אמות-המידה של המערב? התשובה, ללא היסוס, היא: אמות-המידה של המערב.

"אולם הבעיה מורכבת הרבה יותר מכפי שהיא נראית. הסיכון הראשון הוא, שאף כי אסור שישאל תאמץ את אמות-המידה של הסביבה, אין להתעלם מהן כאשר באים לשפוט את ישראל. מדוע? ברור שבהשוואה לדרך שבה שכניה מטפלים במחאות, באסירים ובאופוזיציה בכלל, ישראל היא מאור של זכויות האזרח. מלות המפתח הן: חמה, עיר שבה סוריה טיפלה בהתקוממות האסלאמית בהריגת כ-20,000 בני-אדם בשבועיים ואחר כך סללה דרכים על הגויות. וספטמבר השחור 1970, שבמהלכו ירדן הנאורה התמודדה עם אינתיפאדה פלשתינית משלה בהריגת 2,500 בני-אדם בפחות מעשרה ימים, קציר דמים שהאינתיפאדה שישאל מטפלת בה לא תגיע אליו גם תוך עשר שנים.

"כל שיפוט מוסרי חייב להביא בחשבון את האלטרנטיבה. אין ישראל יכולה לעמוד לבדה. ואם ייוריה יונחו אותה על שאין היא עומדת כאמות-המידה המוסריות של המערב, היא תמות. מה יבוא במקומה, שכנותיה? סוריה, ירדן, אש"ף, חמאס, הג'יהאד האסלאמי, אחרד ג'יבריל, אברנידאל — אם הוא עדיין בחיים — או שילוב כלשהו מביניהם, תוצאה שתעורר נוסטלגיה עזה לרקורד של ישראל בתחום זכויות האדם.

"כל שיפוט מוסרי המסרב להביא בחשבון את האלטרנטיבה הוא בפשטות חסר אחריות. זוהי הסיבה לכך שהשכנות המוסרית של ישראל היא כה חשוכה."

חברי הכנסת, עד כאן ציטטתי קטע מתוך רשימה שנכתבה באחרונה עליי אורח ועיתונאי אמריקני ששם, כנראה, נפשו בכפו ויצא חוצץ נגד אמות-המידה הכפולות שהציבה התקשורת האמריקנית כאשר לישראל ולזכויות האדם בשטחים. הכותב הוא העיתונאי צ'ילס קראוטהאמר, ואני רוצה להודות לו מעל הדוכן הזה על שהוא מן החריגים בתקשורת הזרה. אני מקווה שהשבחים הללו לא יפגעו בו.

כותב עוד קראוטהאמר בשבועון "טיים", ואני מצטט: "מדוע דורשים מישראל להתנהג לפי אמת-מידה שאינה רק גבוהה מזו של שכנותיה, שאינה רק שווה לזו של המערב, אלא למעשה אף גבוהה הרבה יותר מכל מדינה מערבית בנסיבות דומות? מדוע האיפה ואיפה? על-פי רוב, מדיניות האיפה

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני לא מצדיק, אני מנסה להסביר מה המצב. אסור לעשות מזה מנוף כדי לכסות על כל הפשעים וכדי שלא לגלות למה מגיעים למצב כזה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
האם זה מצדיק, או האם אתה שותף למה שחבר הכנסת רובינשטיין ואני אמרנו ומגנה מהיסוד את התופעה הזאת?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אמיתי, ואני חוזר ומדגיש: זה לא מצדיק, אבל בואו נציג את הבעיה כפי שהיא באמת, ולא ננצל אותה בצורה הפוכה כדי לכסות על פשעים קיימים.

דבר שני שאני רוצה להגיד, כבוד השר: החידוש בכל העסק הזה, מה שעשה את כל הפניקה, זאת העובדה שהאמריקנים אמרו, זה דבר מובן. אני רוצה להגיד דבר אחד ואחרון: התוצאה האיומה — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא הבנתי למה כל כך קשה לחבר הכנסת מיעארי לגנות את הזוועה הזאת.

היו"ר מ' וירשובסקי:
בסדר, הוא אמר מה שאמר אחרי ששאלת אותו פעמיים.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אמיתי שאני לא מצדיק, אני נגד. גם אתה רוצה לנצל את זה כדי להתווכח אחי? אמיתי לך: אני נגד ואני לא מסכים: אבל אני רוצה לומר באותו מעמד למה נוצר היצור המעוות הזה. האם מי שיוצר אותו לא אחראי באותה מידה לגורל שאונה לו? זו הטענה שלי.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני רוצה להגיד לשר הביטחון דבר נוסף. העובדה שמעביירים את משתפי הפעולה האלה לתוך ישראל ולתוך הכפרים הערביים — ויש לי סטטיסטיקה ויש לי עדים — זה דבר שיכול לגרום סכנה מסוג חדש, שאיש לא יודע את סופה.

כבוד השר, המשרד שלך, שירותי הביטחון, מעבירים כוגדים ומשתפי פעולה כאלה לגור בכפרים הערביים שבחוף מדינת ישראל, והם שולחים את הילדים שלהם לבתי-הספר במקום. האנשים האלה מסתובבים עם נשק בכפרים. הם מפחדים. הם עלולים לפגוע בכל מי שמתקרב אליהם ולגרום אסון. זה כבר קרה בג'ילזיליה, כשמשתף פעולה הרג שני אנשים ופצע אדם אחד. אני מתריע על כך. האזרחים הערבים בכפרים הערביים ובשכונות הערביות לא יקבלו שאנשים כאלה יגורו אצלם. התלמידים והמורים בבתי-הספר לא סובלים את הילדים המסכנים שנשלחים ללמוד בבתי-הספר.

אני חוזר ומהיר, שהדבר הוא פצצת זמן חדשה, ומי שאחראי לכך צריך להביא את העניין הזה בחשבון. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה. חבר הכנסת חיים רמון — איננו באולם. אני קורא לשר הביטחון להשיב על הצעות. בבקשה.

שר הביטחון י. רבין:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אפתח בקטע — לא משלי. אני מתחיל: "יהודים הם חרשות. זוהי אקסיומה עיתונאית, אקסיומה שגם אי-אפשר בלעדיה, משום שאחרת

המהצבים הקשים שאליהם נקלעים חיילי צה"ל מול תופעות האלימות. צריך להיות חייל מיוחד במינו, צריך להיות חייל צה"ל, חייל ישראלי המצויד בכל הערכים היהודיים ומוסר הלחימה של צה"ל, כדי לעמוד מול גלי השנאה שמנגד ולא להישטף בהם.

בכל מקרה של מוות נחקר הנושא ביסודיות על-ידי המשטרה הצבאית החוקרת ומועבר להחלטת הפרקליטות הצבאית, הקובעת בלעדית את ההליכים לאחר מכן. החקירות נתקלות בקשיים, ואף-על-פי-כן הן נעשות לפי כללי הדין.

אני דוחה בתוקף גם את הטענה העולה מן הדוח, שלפיה חיילי צה"ל פורצים לבתי-חולים ומכים אנשי סגל רפואי. ההיפך הוא הנכון. פעילי ההתקוממות הם שעושים שימוש ציני בבתי-חולים. הם אף ביצעו מעשי רצח ואלימות כלפי חולים, פצועים ואנשי סגל, בעודם מוטלים על מיטותיהם.

אני מבקש להביא לידיעת חברי הבית, כי בדוח מופיעות טענות המתבססות על מקורות אינפורמציה ערביים לבתי-המדינים ומגמתיים, אשר מספקים לעתים קרובות אינפורמציה כוזבת ושקרית, על-פי רוב דרך הקונסוליה האמריקנית בירושלים, לרשויות הממשל האמריקני, כדי להכפיש את שמה של מדינת ישראל ולפגוע בתדמיתה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
תסגרו אותה.

שר הביטחון י' רבין:

חברי הכנסת, למרבה הצער, נהרגו אלפים רבים השנה בעולם כולו, בפנמה-סיטי ובבוקרשט, בפקין ובכאקו, בעמאן ובבירות. רבים שילמו בחייהם על לא כל עוול בכפם. אין אנו מוצאים נחמה בכך. שאיפתנו היא לחדול מן הצורך להפעיל כוח, לשבת ליד שולחן הדיונים ולמצוא פתרון בדרכי שלום לסכסוך הדמים הזה.

דוח-שיפטר ראוי לחשומת לב כמו כל הערה המועברת אלינו מתוך רצון כן לשפר ולסייע. אנחנו אכן מקדישים מאמץ ככל האפשר לשפר, ככל שניתן, בכל הקשור לזכויות האדם בשטחים. הרבה נעשה ויש עוד מה לעשות.

חברי הכנסת, אני רוצה לסיים ולהביע מעל דוכן זה תודה, הוקרה והערכה לחיילי צה"ל, המשרתים בשטחים בתנאים קשים ביותר. אני אומר לכם, חיילי צה"ל, תודתנו נתונה לכם. בזכותכם נראה גם את יום השלום.

אני מציע להעביר את ההצעות לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לשר הביטחון. חברי הכנסת, יש שתי בקשות להצעה אחרת: של חבר הכנסת שבח וייס, שהציע להסיר את מן ההצעות, ושל חבר הכנסת דראושה — הוא איננו באולם. חבר הכנסת רמון איננו באולם.

חבר הכנסת מיעארי, אתה מוכן שהצעתך תועבר לוועדת החוץ והביטחון?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני מסכים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת נפאע, אתה מוכן שהצעתך תועבר לוועדת החוץ והביטחון?

ואיפה היא לא מודעת. המבקרים פשוט סבורים שראוי להשוות את ישראל עם אמריקה הבוטחת והשלווה. הם מתעלמים מהעובדה, שיש שני סוגים של אמות-מידה מערביות, וכי ההגיונות מכתובה להעמיד את ישראל במבחן אמת-המידה של מדינה מערבית במצב מלחמה". גמר ציטוט.

חברי הכנסת, בדוח לעניין זכויות האדם, של מחלקת המדינה של ארצות-הברית, לשנת 1989, בפרק שיוחד לישראל, נעשה השנה ניסיון כן יותר מאשר כעבר לצייר תמונה מאוזנת על מצב זכויות האדם, תוך הצגת חילוקי הדעות עם ממשלת ישראל ביחס לכמה צעדים שננקטו כדי לפעול להשבת הסדר על כנו, להרגעת האלימות ולהפעלת המינהל האזרחי בצורה תקינה.

מחברי הדוח, ובראשם מר ריצ'רד שיפטר, מציגים כי פעולות צה"ל, שעליהן נמתחת הביקורת, ננקטו כתוצאה מעלייה דרמטית באירועי האלימות לצורך הקמתה של מדינה פלשתינית בשטחים, כמטרת המינימום של הפלשתינים.

דוח-שיפטר מתאר את הבעיות הקשות שעמהן נאלץ צה"ל להתמודד במהלך השנה האחרונה, ובראשן העלייה הכוללת באלימות של פלשתינים נגד פלשתינים אחרים, הכוללת מעשי רצח, התעללויות ואיומים. כל זאת בהשפעת כרוזים והצהרות שקראו לשימוש בסכנים ובבבוקי תבערה למימוש מטרת אלה.

לפני שבועיים, קצת יותר, נרצחו ברצועת-עזה כלבד שמונה חושבים מקומיים שנחשדו בשיתוף פעולה עם ישראל. הריני להודיעכם, חברי הכנסת, כי לאיש מן הנרצחים הללו לא היה שום קשר, כשום צורה, עם שלטונות ישראל. מספר הפלשתינים שנרצחו, נשרפו, בותרו, שוספו ונקברו חיים במהלך ההתקוממות קרב היום ל-195.

חברי הכנסת, כותבי הדוח האמריקני מוסיפים ומדגישים, כי בשל היותה של מדינת ישראל מדינה פתוחה ודמוקרטית, היא מאפשרת גישה חופשית למקורות האינפורמציה כאשר לנושא זכויות האדם בשטחים. יתירה מכך, מרבית הנתונים בדוח נמסרו למחברם על-ידי רשויות מדינת ישראל. נמצא שאנו מולקים דווקא בשל כך. אף-על-פי-כן, אין בדעתי, כל זמן שאהיה שר ביטחון, לשנות נוהג זה, המכדיל בינינו לבין מדינות רבות אחרות, הנוהגות להפר זכויות אדם ולעשות מלאכתן במחשכים.

מיניתי במשרד הביטחון בעלי תפקידים לצורך טיפול, בשיתוף עם נציגים אמריקנים, בטענות ספציפיות על הפרת זכויות האדם, וזאת כדי להביא ככל האפשר להקטנת מספרן. ישראל מאפשרת גם כניסתם ופעולתם באופן חופשי של ארגונים לשמירת זכויות האדם, מטפלת בתלונותיהם ומשתפת פעולה עם מרביתם.

עם זאת, יש בדוח הזה קביעות שמדינת ישראל דוחה אותן בכל תוקף. לא מקובלת עלי הטענה בדוח, שלפיה הוראות הפתיחה באש לחיילי צה"ל מופרות לעתים תכופות, וכי ניתן היה למנוע מקרי מוות ופציעה. במרבית המקרים לא היה אפשר, לצערי הרב, למנוע את הירי באמצעים השונים, בין השאר כיוון שחיהם של חיילי צה"ל היו בסכנה. ואולם, לא אכחד שהיו מקרים שבהם לא היה הירי במקומו.

בשטחים שירותו עד כה כ-300,000 חיילים בסדיר, בקבע ובמילואים. מספר החריגים נאמד בכמה מאות. אין לראות בחריגים, כשום פנים ואופן, תופעה מקובלת ורחבת היקף. אני מצטער על כל מעשה חריג, אך אינני מוכן גם להתעלם

חוברת כ"א, ישיבה קס"ב

— הצעות לסדר-היום; מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת;
— הצעת חוק המעבר (תיקון מס' 11)

להעביר את כל ההצעות לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת.
נא להצביע, זו הצבעה מס' 3.

ה צ ע ה

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 16

נגד — 1

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ
והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בעד — 16, נגד — 1, וללא נמנעים; כל ההצעות הועברו
לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

קריאה:

היו"ר מ' וירשובסקי:

הקול שלך ייתוסף. 17 בעד ולא 16.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת צוקר?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת רובינשטיין?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת שפט?

גרשון שפט (התחיה):
כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת, הצעת שר הביטחון.

ה. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — הצעת חוק סדר הדין
הפלילי (תיקון מס' 11), התש"ן—1990. שהחזירה ועדת
החוקה, חוק ומשפט; הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון מס'
15), התש"ן—1990. שהחזירה הוועדה לענייני ביקורת
המדינה. תורה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא אחר בסדר-היום. לפני.
כן, הודעה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה.
סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו
היום על שולחן הכנסת:

1. הצעת חוק המעבר (תיקון מס' 11), התש"ן—1990*

(קריאה ראשונה)

התיאום ביניהם. סליחה, על לוח המודעות מופיע סדר-היום
שעלי-פיו אני נוהג, ומה שמופיע על שולחנכם היה אמור
להיות, אלא שלוח המודעות הוא תמיד ההודעה האחרונה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ייתכן שיש משהו סמלי
בדבר, שאני מעלה היום תיקון לחוק המעבר. ייתכן מאוד
שאנחנו נכנסים, גם מבחינה קונסטיטוציונית וגם מבחינה
מעשית, לתקופת מעבר.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מאז גורש אדם מגן-עדן בני האדם הם בתקופת
מעבר.

יואש צידון (צומת):

האם זה מתייחס גם לגיל המעבר?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

במידה שזה נוגע לממשלה, אני חושב שהיא מגלה סימנים
של זיקנה ושל גיל המעבר.

אשר לחוק, התיקון איננו נוגע לאירועים של הימים האלה,
אבל הוא נוגע, לדעתי, לכבוד הכנסת ולחשיבות מעמדה גם
מבחינה קונסטיטוציונית וגם בעיני הבריות.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנו ממשיכים בסדר-היום. אני מזמין את
חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי להביא את הצעת חוק המעבר
(תיקון מס' 11), התש"ן—1990, לקריאה ראשונה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

מה עם הצעת החוק של חבר הכנסת אורון?

היו"ר ש' וייס:

בוא תבוא.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
מה עם סדר-היום האמיתי?

היו"ר ש' וייס:

סדר-היום האמיתי מתנהל.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
צריך לתת אינפורמציה.

היו"ר ש' וייס:

אני אקבל ואמסור.

יש לנו שני סדר-ימים: האחד — מונח על שולחנכם,
והשני — המונח על שולחני. אני אברר אחר כך את חוסר

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1978).

בצלחת או בלשוננו וחוקפים את עצמנו; עם זאת, זה בית-המחוקקים הריבוני של מדינת ישראל, שכולנו "הצטופפנו תחת קורתו" כדי לקיים חיים דמוקרטיים. לכן רציתי את החוק הזה.

אבל היום קיבלנו, חברי שבח וייס, היושב עכשיו בראש הישיבה, ואני, דוגמה מאלפת, סטירת לחי לשיתוף הפעולה שקיים בבית הזה, לדעתי, בצורה מניחה את הדעת בחיים היומיומיים של הכנסת. פתאום גיליתי את התדהמתי, כפי שגילה חברי שבח וייס, אולי הוא גילה את זה עוד לפני, שאנחנו, שהיינו אמורים לשבת ולנהל את ישיבות המליאה ביום חמישי בשעות מסוימת, נמחק שמנו והוחלפנו על-ידי חברים אחרים בנשיאות, מסיעה מסוימת.

חגי מירום (המערך):

איזו סיעה, חבר הכנסת וירשובסקי?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני רוצה לומר, אין זה עניין של כבוד ואין זה עניין אם מנהלים ישיבה זו או מנהלים ישיבה אחרת.

אורה גמיר (המערך):

למה אתה לא אומר את שם הסיעה?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם ייתנו לי לסיים את דברי, אני אגיד כל מה שאני חושב לנכון. אם חברי שבח וייס, הידוע ביושרו, בהגינותו ובניסיונו הפרלמנטרי, ואני, שגם אני לא בדיוק נחשב לאחד ה"חאפרים", או המנצלים לדעה את הפטנטים הקטנים של הכנסת, מקבלים על עצמנו לנהל ישיבות, וזה קבוע בסדר-היום, ואנחנו קיבלנו את החומר כסדרו בשבוע שעבר, רואים פתאום שבמקומנו מופיעים שני חברי ליכוד בישיבה, אני חושב שיש כאן איזה פגם של חוסר הכנה מהו אורח חיים פרלמנטרי תקין. הדבר הזה כואב לי באופן אישי. אבל יש לי הרגשה, שמעבר לעניין האישי יש כאן גם פגיעה באמון שנותנים באדם במילוי תפקידו. אני חושב שכאן נפגעו לא רק יוקרתו של חבר הכנסת שבח וייס ויוקרתו שלי, אלא נפגעו הליך פרלמנטרי, יחסים פרלמנטריים וכבודה של הכנסת.

אני אומר את הדברים האלה, וזה יכול להיחשב כדבר אישי, ואני לא אוהב לדבר על עניינים אישיים, בוודאי לא מעל דוכן הכנסת. אבל אני אומר את זה כיוון שהעליתי הצעת חוק המדכרת על כבודה של הכנסת ועל מעמדה.

אם מחוסר אמן הדדי, גם בקרבות או במאבקים פוליטיים חריפים ביותר, לא ניתן אמן איש ברעהו, אויה לכולנו. אני חייב לומר את הדברים האלה, מפני שאף שאני שייך לאופוזיציה ניסיתי ואני מנסה לראות את הדברים בצורה הוגנת ואובייקטיבית כשאני יושב על כיסא היושב-ראש, וכך נוהגים גם חברי האחרים. היום נתקע פעם ראשונה טריו באמון, ואני רואה זאת בחומרה, בדאגה ובחרדה.

עם זאת, אני מקווה שתהיה תמיכה רחבה בהצעת החוק שהצעתי, ואני חושב שטוב שחוק זה יהיה כלול בספר החוקים. אולי חשיבותו היא סמלית ולא ממשית, אבל גם דברים כאלה חשובים לנו, ודווקא בימים קשים אלה. תודה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לחבר הכנסת וירשובסקי. לאיזו ועדה אתה מציע להעביר את הצעת החוק?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

חברי הכנסת, אני חושב שלא יהיה ויכוח על כך, שחוקי מדינת ישראל כולם, עד כמה שאנחנו מחוקקים, הם חוקים של הכנסת הזאת, הריבונית, הכנסת הנבחרת על-ידי העם. אנשים רבים, כעגתם היומיומית, אומרים: "הממשלה עשתה חוק", "זה חוק ממשלתי", "השר עשה חוק"; אבל בסופו של דבר, החוקים של מדינת ישראל הם פרי העבודה של הבית הזה לטוב ולרע, ואני מקווה — על-פני-הרוח לטוב.

קורה דבר מעניין, חברי הכנסת, שעל חוקי מדינת ישראל כפי שהם מתפרסמים בספר החוקים של מדינת ישראל אנחנו מוצאים את החתימה של נשיא המדינה, שאין לו קשר עם בית-המחוקקים ועם החוקים, אנחנו מוצאים את החתימה של ראש הממשלה, שהוא אומנם, ייתכן שכראש האקזקוטיובה, הרשות המבצעת, הוא חותם על החוק, וכמרכן השר או השרים המבצעים אחר כך את החוק, אבל יושב-ראש הכנסת, שהוא למעשה ראש הבית שעשה את החוק, התקין את החוק וקבע את החוק כנורמה לאזרחים, איננו חתום על חוקי מדינת ישראל.

אני חושב שזה פגם, אני חושב שזה גם אקט אנטי-חנינוכי. היו לזה שיקולים בעבר. בתחילה, כשעליתי על הדבר המוזר הזה, חשבתי שהדבר נעשה כהיסח הדעת, אבל התברר, שהיו מי שחשבו בשעתם, שלא טוב להרבות בחתימות על חוקים ולכן ניסו לצמצם, מה צמצמו? צמצמו את החתימה של יושב-ראש הכנסת, דווקא אותו אדם המייצג לגבי כולנו, ש צריך לייצג את הכנסת כולה ואת ריבונות המחוקק.

היו"ר ש' וייס:

ליושב-ראש הכנסת הראשונה היה שם ארוך — שפרינצק.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יכול להיות, שזאת היתה אחת הסיבות. אבל גם מספר אותיות שמו של ראש הממשלה הראשון לא היה קטן, אם כי זה היה שם עברי.

חברי הכנסת, הצעתי היא פשוטה: על חוקי מדינת ישראל שיופיעו בספר החוקים יחתום גם יושב-ראש הכנסת, נוסף על ראש הממשלה והשר או השרים הממונים על הביצוע, וכמובן, על חוק-יסוד: נשיא המדינה — נשיא המדינה. בכך אנחנו עושים גם אקט קונסטיטוציוני נכון, וגם, לדעתי, פעולה נכונה מבחינת חינוך הציבור: כשהוא יראה חוק, הוא יראה את חתימת יושב-ראש הכנסת וידע שהחוק הוא פרי עבודתה של הכנסת.

החתימה הזאת איננה חתימה בעלת משמעות קונסטיטוציונית במובן זה שהיא יכולה לעכב את מימוש החוק, או אם נניח היושב-ראש לא חותם, החוק לא ייכנס לתוקפו או לא יתפרסם. החתימה היא יותר סימבולית והיא יותר אקט של דקלרציה של הכנסת, שזה מעשה עבודתה. ייתכן מאוד שיעטרו לשקול בעיות רבות בנושא החקיקה כאשר תדון הכנסת בחוק-יסוד: החקיקה. אבל, אני לא יודע מתי זה יקרה. ההתחלה של הנושא הזה היתה לפני שבע-שמונה שנים, ומאז העניין לא נמשך, ולפי המצב כפי שאני רואה אותו בבית הזה ובחיים הציבוריים — אני לא יודע מתי זה יהיה.

חברי הכנסת, אני רוצה לסיים בדבר שהוא אולי אישי, אולי איננו אישי ונוגע יותר לבית, אבל אני חושב שזאת ההזדמנות לומר אותו. חברי הכנסת, העליתי את החוק הזה משום הכבוד הגדול, על אף הביקורת, על אף הוויכוחים, על אף הקיתונות ששופכים עלינו מכל הצדדים כלי התקשורת למיניהם והציבור, וגם אנחנו עצמנו לא טומנים את ידנו

החתימה היא טקסית. המחוקק איננו קובע מה קורה כאשר שר מסרב לחתום. ההנחה היא, שהוא לא יעשה זאת. ההנחה היא שזהו ציווי: יחתום. אנתנו גם איננו יודעים מה יקרה אם הנשיא לא יחתום על חוק. בוודאי אין כוונה במשטר הישראלי להעניק זכות וטו לנשיא. ואם, חלילה, יעשה הנשיא שימוש כזה במעמדו, הכנסת בוודאי תחוקק חוק שיקבע כי הנשיא לא חותם על חוקים, ועל חוק כזה הנשיא כבר לא יוכל לחתום משום שהחוק קובע שהנשיא חותם על כל החוקים חוץ מן החוקים הנוגעים לסמכויותיו. הווי אומר, יש לנו גם כלים חוקתיים להתמודד עם איזה כשל או פרשנות חוקתית לא נכונה.

מכיוון שמדובר בטקסיות — אני, אגב, הייתי סבור, שעל החוקים צריך לחתום יושב-ראש הכנסת ורק הוא, אולי גם נשיא המדינה. זה היה אולי מרגיש כי בתחום החקיקה, גם כאשר היוזמה היא ממשלתית — אנחנו המחוקקים.

אני מעיר את ההערה הזאת לא משום שהיא חשובה, וכפי שאמר קודמי יום החוק, אנחנו לא עוסקים כאן בדבר חשוב אלא יותר כנניין אסתטיקה, של טקסיות, אבל בית כזה צריך לדאוג גם להיבטים כאלה של חיינו הציבוריים.

אני אחמוך בהצעת חוק זאת, ובדיון בוועדה הייתי מציע להסתפק בחתימות של יושב-ראש הכנסת ושל הנשיא. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מעמיד להצבעה, מס' 4, את ההצעה להעביר הצעת חוק זאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ה צ ב ה

בעד ההצעה להעביר את	
הצעת החוק לוועדה	9 —
נגד	— אין
נמנעים	— אין

שבח וייס (המערך):

אני מבקש להוסיף את קולי להצבעה בעד הצעת החוק.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו מוסיפים את שמותיהם של חברי הכנסת: שבח וייס, חגי מירום, עדנה סולודר — — —

שבח וייס (המערך):

אולי אפשר לחזור על ההצבעה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מוכן. חברי הכנסת, נצביע שוב. זו הצבעה מס' 5.

ה צ ב ה

בעד ההצעה להעביר את	
הצעת החוק לוועדה	11 —
נגד	— אין
נמנעים	— אין
ההצעה להעביר את הצעת חוק המעבר (תיקון מס' 11), התש"ן—1990, לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.	

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את המשתתפים בדיון. חבר הכנסת אליקים העזני איננו. חבר הכנסת גאל ביבי איננו. חברת הכנסת גאולה כהן איננה. חבר הכנסת יאיר צכן איננו. חבר הכנסת אברהם פורו איננו. הגעתי לחבר הכנסת עמנואל זיסמן, בבקשה.

עמנואל זיסמן (המערך):

אני מוותר על רשות הדיבור.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת יאיר לוי איננו. חבר הכנסת אלי דיין איננו. חבר הכנסת שלמה דיין איננו. חבר הכנסת חיים רמון איננו. חבר הכנסת משה זאב פלדמן איננו. חבר הכנסת יוסף עזרן איננו. חבר הכנסת משה גפני איננו. חברת הכנסת נאוה ארד איננה. חבר הכנסת שמואל הלפרט איננו. חבר הכנסת אליעזר מזרחי איננו. חבר הכנסת מנחם פרוש איננו. חבר הכנסת אברהם ורדיגר איננו. חבר הכנסת שבח וייס ישנו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, גם זה מסימי הזמן — הכיסאות המוסיקליים האלה, אבל זה חלק מהמשחק הפרלמנטרי.

חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מצרף את קולי לדברים שאמר כאן חבר הכנסת וירשובסקי, הם נאמרו גם בשמי, אם אתה מוכן לאמץ אותי.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בחפץ לב.

שבח וייס (המערך):

עליכן לא אוסיף על כך דבר ואגע ישר בהצעת החוק הזאת.

בהתחלה תמהתי, כיצד זה הזרוע המבצעת חתומה על חוקים של הזרוע המחוקקת, וההנחה הבסיסית שלי היתה, שמכיוון שהזרוע המבצעת היא זו שמביאה בפני הכית את רוב החוקים, היא החותמת. אבל, לדעתי, זה עדיין לא עומד בתקניות הפרלמנטריות, כי ההנחה אפריורית היא, שגם כאשר היום הוא הזרוע המבצעת, הרי הכנסת, בריוניה ובוועדותיה, למעשה מאמצת או מסרבת לאמץ את החוקים, מקבלת את ההצעה בשלמותה או בחלקה, מוסיפה או גורעת. על כן, חותמה של הכנסת טבוע בצורה זו או אחרת במסכת החקיקה. יש חוקים שבהם חותמה טבוע באופן עמוק וניכר יותר, ויש חוקים שאם מתוך ריבונותה היא מחליטה שלא להטביע את חותמה, גם כך בעצם טבוע חותמה. גם זה סוג של ריבונות — הימנעות ממעשה שהיא רשאית לעשותו והיא, מתוך שיקול דעת או כללי משחק אחרים, לא עושה אותו.

זאת ועוד. יש לא מעט חוקים שהם הצעות חוק פרטיות. דווקא בכנסת הקודמת, קצת פחות בכנסת הזאת, היתה תופעה של גירול כמספר הצעות החוק הפרטיות, הקבוצתיות והצעות חוק של ועדות שהיוזמה להן היא פרלמנטרית, שמצליחות לעבור בכית הזה ולהשתלב בספר החוקים שלנו. אומנם לא בהיקף רב מדי אבל בהשוואה לכנסת הראשונה עד לכנסת השמינית — יותר. אומנם לא חוקים מרכזיים כל כך, חלקם תיקוני חוק טכניים, חלקם מהותיים, חלקם טכניים ומהותיים. עם זאת, מורגשת איוז תנועה לכיוון הזה. ודאי שזה חייב להשפיע גם בצד הטקטי.

ז. הצעת חוק איגרות מדינת ישראל (הנפק שער נייד) (תיקון מס' 2), התש"ן—1990*

(קריאה ראשונה)

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לנושא הבא שעל סדר-היום: הצעת חוק איגרות מדינת ישראל (הנפק שער נייד) (תיקון מס' 2), התש"ן—1990, בקריאה ראשונה. יבא את החוק סגן שר האוצר. בבקשה.

סגן שר האוצר י' ביילין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במסגרת מפעל ה"בונדס" מגייסת המדינה כספים באיגרות חוב מסוגים שונים שהיא מפיקה. בין איגרות החוב המופצות בעיקר בארצות-הברית מצויות גם איגרות הנפק שער נייד המוכרות כאיגרות Variable Rate Issue — VRI.

איגרות אלה מונפקות לתקופה של 12 שנה ונושאות ריבית מינימום של 7.5% בתוספת מחצית ההפרש שבין 7.5% לכין שיעור "ריבית הפריים" הנהוגה בארצות-הברית.

החוק הקיים הסמיך את שר האוצר ללוות בשם המדינה סכום שלא יעלה על 500 מיליון דולר, ולהוציא ולמכור לשם כך איגרות חוב בארצות-הברית ובארצות אחרות. סכום זה נוצל במלואו במשך שבע השנים שחלפו מאז חקיקת החוק, ועתה יש כוונה לצאת בהנפקה נוספת של איגרות מסוג זה בסכום כולל של 350 מיליון דולר לתקופה של שנתיים. כמו כן, יש לצפות כי יהיו הנפקות נוספות בעתיד.

לאור האמור, מוצע להגדיל את סכום ההרשאה כאמור ב-800 מיליון דולר נוספים ולהעמידו על סכום כולל של מיליארד ו-300 מיליון דולר.

אבקש לאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לדיון בוועדת הכספים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לסגן השר. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון. הדיון הוא אישי, במסגרת של חמש דקות. אני קורא את רשימת המשתתפים: ראשון — חבר הכנסת אברהם כורג.

אברהם כורג (המערך):
אני מוותר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן — הוא איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל ביבי.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):
אני מוותר.

ח. הצעה לסדר

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני מזמין את חבר הכנסת אברהם רביץ — הוא איננו. אני מזמין את חבר הכנסת יוסף עוזן — גם הוא איננו. אני מזמין את חבר הכנסת אמנון רובינשטיין — גם הוא איננו. חבר הכנסת יאיר לוי — גם הוא איננו. אני מזמין את חבר הכנסת שלמה דיין — הוא איננו. אני מזמין את חבר הכנסת שבח וייס — הוא איננו. אני מזמין את חבר הכנסת אברהם פורז.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתנגד להצעת החוק. אני מבין שזה צורך השעה. אני רוצה לומר דבר כללי. אנחנו מגייסים כסף רב בחוץ-לארץ. אנחנו תמיד צריכים להיות סמוכים ובטוחים שהכסף מוצא למטרות טובות ועילות ולא מבוזבז כסופו של דבר.

נכון הוא שיש מדינות בעולם שלא כל כך מחזירות חובות, אבל לשמחתנו, מדינת ישראל עמדה תמיד יפה בתנאי הפירעון של איגרות ה"בונדס". אני רק רוצה להביע את משאלתי. שהכסף שנצליח לגייס במסגרת ה"בונדס" — ואני בהחלט חושב שצריך לגייס את הכסף הזה — יסייע לדברים החשובים, ובעיקר לנושא קליטת העלייה, שבו אני רואה השקעה גם מבחינה כלכלית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. בזה תמה רשימת הנאמים. סגן שר האוצר, בבקשה.

סגן שר האוצר י' ביילין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להתייחס לדברים שנאמרו כאן ולבעייתיות שנוצרה בשנים האחרונות לגבי ה"בונדס". היתרון הגדול של ה"בונדס", כאשר הוא נוצר, היה שהוא העניק לישראל איגרות חוב ב-4% ריבית. מבחינה זאת הוא הקל מאוד על המדינה בהוצאות הקשורות לפיתוח, ואפשר היה בהחלט למצוא את הדרך להחזיר את הסכומים הללו. אנחנו עמדנו ככל ההחזורים הללו כמשך כל השנים.

לאחר מכן התחלנו להפעיל ב"בונדס" את השיטה הנקראת Notes. בשיטה הזאת, הריבית ששילמנו היתה גבוהה הרבה יותר. נכון הוא שהסכומים שהשגנו דרך ה"בונדס" עלו, אבל הכדאיות לישראל פחתה. ההצעה הזאת נובעת מרצון להגדיל את הכדאיות כגיוס הכספים. תודה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
הצעה לסדר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הצעה לסדר? בבקשה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מדובר פה על הגדלה בהתחייבויות של המדינה במסגרת של מה שהוסבר על-ידי סגן השר. אני לא חושב שהממשלה,

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני רואה את הסעיף, ולדעתי הסעיף ברור: "בסיום הדיון בכל סעיף העומד על סדר-היום רשאית סיעה להציע — — —", אני מבין שאתה מציע זאת בשם סיעת מפ"ם.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני מציע את הצעתי בשם סיעת מפ"ם.

חיים רמון (המערך):

זו הצעה נכונה מאוד. אני מבקש להודיע את מועד ההצבעה של האי-אמון. ההצבעה על סעיף זה צריכה להיות מחר בפתח הישיבה, ואני מבקש להודיע על כך.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני מבקש שההנמקה לגבי הבקשה לפי סעיף 36(ב) תימסר בכתב.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
בסדר.

חיים רמון (המערך):

אני שאלתי את מזכיר הכנסת אם די להגיש הנמקה בעל-פה והוא אמר לי שכן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מבקש, ליתר ביטחון — — —

חיים רמון (המערך):

הבקשה התקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בעצם אני מודיע, שלמעשה אין כאן בקשה שמתקבלת או לא מתקבלת. זה אוטומטי, לפי סעיף 36(ב). כדי שזה יהיה כסדר, אני גם מבקש שזה יוגש בכתב. לכן ההצבעה על הצעת חוק זו ועל ההצעה שהעלה חבר הכנסת חיים אורון בשם סיעת מפ"ם תתקיים מחר בישיבת אחר הצהריים.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני מבקש לערער על ההחלטה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני מבקש לשבת, אחרת אנעל את הישיבה.

יהושע מצא (הליכוד):

אפשר לסגור עד יום חמישי בבוקר?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני מבקש מכם לשבת במקומותיכם. אחרת אנעל את הישיבה. חבר הכנסת ריבלין, אתה רוצה הצעה לסדר, תיגש למיקרופון.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, ישכנו — כל אחד בחדרו ואחדים במזנון — ולפתע התברר לנו שאדוני קיבל החלטה שאין לה תקדים.

אברהם בורג (המערך):

מעולם לא היתה החלטה ראשונה שיש לה תקדים.

ראובן ריבלין (הליכוד):

התברר לנו לפתע, שאדוני קיבל על דעת עצמו החלטה המשנה את סדר-היום למחר. סדר-היום הודע לכל חברי הבית, וכל אחד פעל בהתאם לאותו סדר-היום. כמה חברים גם קבעו פגישות מחוץ לבניין.

השר לאיכות הסביבה ר' אדרי:

מה הדבר הזה?

יהושע מצא (הליכוד):

לכל דבר יש תקדים.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת מצא, אני קורא אותך לסדר. חבר הכנסת שבח וייס, שב במקומך, בבקשה. אני מבקש מחברי הכנסת לשבת במקומם. חבר הכנסת שבח וייס, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, תקנון הכנסת איננו מאפשר להציע הצעה שתובא לדיון אלא אם כן ניתנה התראה לפחות 24 שעות מראש, אם זיכרוני אינו מטעני. היושב-ראש שישב על כיסא זה קיבל החלטה, שבמידה מסוימת לא היתה הגונה לגבי חברי הבית. היא גם לא היתה בהתאם לתקנון הכנסת, ובעיקר לא על-פי שורת השכל הישר. יש בכך משום מאד-יחיד פרלמנטרי. אבקש מכבוד היושב-ראש לשנות את ההחלטה לאלתר ולקבוע שאותה החלטה של היושב-ראש ניתנה שלא בסמכות, על כל פנים שלא בדיון, לא בצדק ולא ביושר.

היו"ר ע' עלי:

רכותי חברי הכנסת, אם אתם רוצים שנשמע חברי כנסת אחדים, התנאי שלי הוא שהדיון יתנהל בצורה מסודרת ותרכותית. אבקש מכם להפסיק את ההפרעות.

הצביעו חברי הכנסת יוסי שריד וחיים רמון מהמערך. השר נסים ידבר אחר כך. בזה תם סדר ההצעות. אבקש שיתנהל דיון מסודר.

חבר הכנסת רן כהן, אני קורא אותך לסדר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה לא יכול לקרוא אותי לסדר כאשר אני מצביע לרשות הדיבור.

היו"ר ע' עלי:

ראיתי אותך.

חבר הכנסת יוסי שריד, בבקשה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, הנושא שאנחנו מדברים עליו הוא נושא מוקשה. בתקנון כתוב, גם לגבי הצעת אי-אמון רגילה, שהיא צריכה להיות מושהית 24 שעות בלבד. הוא הדין לגבי סעיף 36(ב). כתוב: 24 שעות.

בשעתנו, בהסכמה כללית של כל הבית — וצריך לומר זאת בגילוי לב — בהסכמה כללית של כל הבית, מן הקצה אל הקצה, החלטנו שהצעות אי-אמון, ולא חשוב על-פי איזה סעיף, אינן מועלות אחרי 24 שעות אלא אחרי 48 שעות. מטעמים שנשמעו אז, ואני יכול לחזור עליהם עכשיו, אבל זה לא חשוב כרגע. ההחלטה הזאת של ועדת הכנסת, שמחכים 48 שעות, קיבלה תוקף של החלטה של ועדת הכנסת, כאשר מסכימים להחלטה הזאת כל חברי הכנסת, מכל הסיעות.

בשלב זה אינני רוצה לקבוע עמדה לגבי מה שהתרחש כאן. אינני מציע שמישהו יחשוב שאפשר להעלות את ההצעה אחרי 24 שעות ומישהו אחר יחשוב שרק אחרי 48 שעות, לכן, אני מציע להעביר את הסוגיה הזאת לוועדת הכנסת. ועדת הכנסת היא זו שדנה, החליטה והכריעה, בשעתה, בעניין של 48 שעות, ומחר בבוקר היא תברר את הסוגיה הזאת. מצאתי לנכון

הרי יושב־ראש הכנסת הוא הקובע את סדר־היום. הוא היחיד הקובע. אם הוא יקבע סדר־יום המנוגד, לדעתי, לתקנון — אני אפעל: הוא לא יקבע סדר־יום מנוגד לתקנון — אני לא אפעל. אבל אני מציע כאן לסיים את הדיון, הוא לא דיון למליאה, בעיקר לאור הרישא של דברי. אם חבר הכנסת שריר אמר שהוא מקפיד בהליכות הבית, והוא מקפיד, וחברים אחרים מקפידים, סעיף שהצבעה בו הדיון לא דנים בו עוד במליאה, גם אם יש לחץ.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים רמון. הואיל ורציתי לאפשר לחברי הכנסת אחרים לומר את דעתם, וחבר הכנסת חיים אורון היה מעורב בכל העניין וביקש את רשות הדיבור, אני מבקש שיאמר את דברו, ואחריו — — —

קריאה:

אני מבקש את רשות הדיבור.

היו"ר ע' עלי:

לא נעשה על זה גנרל דבטה. הדעות שהושמעו מייצגות את כל הקשת הפוליטית כאן, את כל חלקי הבית.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב־ראש, אני אומר דבר פשוט: סיעתי, מתוך שיקול דעת, מתוך הרגשה שהממשלה איננה יכולה במצבה לקבל חוק שמשמעותו התחייבות ארוכת־טווח בסדר־גודל עצומים, ביקשה לראות בסעיף הזה סעיף של אי־אמון על־פי סעיף 36(ב) לתקנון. היושב־ראש קיבל את פנייתנו בתום הדיון בסעיף, והודיע על קיום ההצבעה מחר, וקרא לי, במקרה, על־פי סדר־היום, להעלות הצעת חוק אחרת על סדר־היום.

אני מבקש לפעול על־פי התקנון, על־פי החלטתו של היושב־ראש, ואת כל המחלוקות לכר במקום הראוי לכך.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. חברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב־ראש, קודם הערה ואחר כך עובדה. ההערה היא לדברי חבר הכנסת חיים רמון, שאמר: היה יושב־ראש, חבר הכנסת וירשובסקי, קבע מה שקבע כבר קרא לחבר הכנסת הבא, אין מה לערער על זה.

בכל הכבוד ליושב־ראש הכנסת ולסגניו, גם הם יכולים לטעות, והם צריכים לעמוד בחקיקן טעות, אלא אם כן יוכיחו אחרת. מותר וצריך לערער, הם עוד לא אפיפיורים. זאת — ראשית.

שנית, לא צריך להעביר את הנושא לוועדת הכנסת. היום נדונה בוועדת הכנסת הבעיה הזאת בדיוק. אני, בשם סיעת התחיה, ערערתי על כך, שהצעת האי־אמון שהגשנו נדחתה לא כ־48 שעות, אלא כ־192 שעות, לשמונה ימים לאחר שהגשנו אותה, דבר שהוא ללא תקדים. לכן ביקשנו להקדים את הבאת הצעת האי־אמון להיום, והיה יושב־ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת חיים קורפ, היושב פה, והיה היועץ המשפטי לוועדה, ואני קיבלתי את הפרשנות של היועץ המשפטי, שאמר שאני לא יכולה להעלות את הצעת האי־אמון היום, וגם לא מחר, מפני ששעת הספירה מתחילה מהרגע שבו יש ישיבת הכנסת, היום, ומהיום נמנות 48 השעות. זה נדון עם היועץ המשפטי של ועדת הכנסת ועם יושב־ראש ועדת הכנסת; וכך לא צריך כלל אפילו להעביר את הנושא לוועדת הכנסת, וזה לא יכול להידון לפני יום חמישי.

להזכיר שההסכם הזה, שקיבל תוקף של החלטה של ועדת הכנסת, נתקבל פה־אחד, על דעת כל הסיעות בבית.

כיוון שאנחנו חרדים מאוד מאוד לעניין של הליכות הבית הזה ושל הסדר החקיקה של עניינינו, ולא זו בלבד אלא מטעם זה, ומטעם זה בלבד, אנחנו אפילו הולכים היום לבג"ץ — אני חושב שאנחנו עצמנו מחויבים לנהוג כפי שאנחנו דורשים מאחרים. את דעתנו בעניין זה נביע מחר בוועדת הכנסת.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת יוסי שריר. חבר הכנסת חיים רמון, בבקשה.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב־ראש, ראשית אני רוצה להעיר, שהיושב־ראש שקדם לך קיבל החלטה, הודיע שהסעיף הזה חס וקרא לנואם הבא לעלות לדוכן. הוא הודיע על הסעיף הבא בסדר־היום. אם יש למישהו טענה, מענה או בעיה, הוא איננו יכול להעלות את הנושא. הנושא חס. כך קבע היושב־ראש. אין תקדים לכך שכאשר דיון בסעיף מסתיים בא חבר כנסת ואומר: סליחה, לא הייתי בעת הדיון בסעיף הזה, אני מבקש לדון בו מחדש.

אלמד את חבר הכנסת ריבלין מה אומר התקנון. סעיף 36(ב) אומר — ואני קורא אותו: "בסיום הדיון בכל סעיף העומד על סדר־היום" — והסעיף שסגן שר האוצר הביא, הצעת חוק, איגרות מדינת ישראל, היה סעיף על סדר־היום, סעיף ידוע. זה היה סעיף מטעם הממשלה. מה רשאית לעשות סיעה, כל סיעה, לרבות סיעת הליכוד? אני ממשיך לצטט את הסעיף: "רשאית סיעה להציע הבעת אי־אמון לממשלה". עד כאן אין מחלוקת. אם צריך לדון בכך בעוד 24 שעות או בעוד 48 שעות — זה סיפור אחר. זה איננו נוגע לכאן. אם יחליט יושב־ראש הכנסת שזה בעוד 24 שעות, אחרת שהוא נהג נכונה; אם יחליט שבעוד 48 שעות — אפעל בכל האמצעים להוכיח שהוא טועה. אבל מתי יתקיים הדיון — זה איננו עניין למליאת הכנסת. חבר הכנסת יוסי שריר אמר משהו, אני חולק עליו. בדקתי את ההבנות שהיו בשנת 1982, נדמה לי. אני חולק על ההבנה הזאת.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

חיים רמון (המערך):

סיעת מולדת לא היתה אז בכנסת. סיעת מפ"ם לא היתה אז בכנסת. סיעת מולדת איננה מקבלת הסכם בעל־פה, שנמצא בפרוטוקול, שאיננו מעוגן בשום החלטה. יש כאן סוגיה משפטית. אתה חושב שזה צריך לחייב את סיעת מולדת או את סיעת מפ"ם, אחר יכול לחשוב שלא. כתוב בתקנון במפורש, שההצבעה על ההצעה תהיה בישיבה הרגילה הקרובה. מותר לי להבחין בין הצעת אי־אמון שמוגשת על־ידי חבר מראש לבין הנוהל של סעיף 36(ב) בתקנון הכנסת.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

קל וחומר.

חיים רמון (המערך):

לדעתך קל וחומר, לדעתי — לא קל וחומר, אלא חומר וקל. אני חולק על דעתך המשפטית, מותר לי?

לדעתי, לפי סעיף זה הדיון נסתיים. כל חברי הכנסת יודעים. לא היתה שום הסתייגות. בתקדימים שהיו בעניין זה ההצבעה נעשתה למחרת, גם לאחר העניין הזה, וכך אני מבקש שיהגו.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. השר משה נסים, בבקשה.

שר התעשייה והמסחר מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה — — —

רענן כהן (המערך):

— — —

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת רענן כהן, השר יכול לעלות אל הדוכן ולומר את דברו.

רכותי, אין עוד שואלים ואין עוד התייחסויות.

שר התעשייה והמסחר מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אינני יודע מי היה האיש שהשיא עצה לחבר הכנסת חיים אורון. שאני מכבדו, לעשות את — אתם יודעים איך קוראים לזה, ה"טריק" הזה, בכלל, חיינו הפכו להיות חיים של "טריקים" ומחטפים, יומם ולילה.

קריאות:

אתה מדבר על מחטפים.

חיים רמון (המערך):

היום אתה אומר את זה? הרי אתה רב החוטפים, אתה לא הראשון לציון, אתה רב החוטפים.

קריאה:

מה אתם עשיתם?

שר התעשייה והמסחר מ' נסים:

לו היה פונה אלי, היית צריך לפנות אלי — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה צריך לבוא בידיים נקיות.

שר התעשייה והמסחר מ' נסים:

היית צריך לפנות אלי — — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
בפעם הבאה.

שר התעשייה והמסחר מ' נסים:

בפעם הבאה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
בפעם הבאה אשקול זאת.

שר התעשייה והמסחר מ' נסים:

והייתי מציע לך לכל הפחות דבר אחד.

אדוני ורכותי חברי הכנסת, הצעת אי-אמון — יש פה חברי כנסת חרישים רבים, הם אינם אשמים — מגישים בכתב. אין הצעת אי-אמון בעל-פה. 42 שנה בכנסת ישראל אין, לא היה ולא נברא, שמגישים הצעת אי-אמון בעל-פה, ועוד רוצים שיציבעו על זה. הצעת אי-אמון — אך ורק בכתב. תולדות הבית יעידו על כך.

ועכשיו, במחילה מכבודו של היושב-ראש שכיהן באותה שעה: אדוני, צריך לזכור, שסדר-היום של הבית נקבע על-ידי יושב-ראש הכנסת בלבד, ולא על-ידי סגן היושב-ראש המנהל ישיבה. לכן, מה שעשית, אדוני היושב-ראש הקודם של הישיבה, הרי זה כחספא בעלמא. אני מוכן לתרגם את זה אר כך.

שבח וייס (המערך):
תרגם עכשיו.

שר התעשייה והמסחר מ' נסים:
כחרס הנשכר.

ואילו הדבר השלישי, אדוני היושב-ראש, ההוראה, ההסכמה, ההחלטה, לגבי המועד של ההצעות על הצעות אי-אמון, לאמור אחרי 48 שעות — ההוראה הזאת חלה הן על סעיף 36(א) והן על סעיף 36(ב).

אשר על כך, אדוני היושב-ראש, הריני לבקשך להורות, או להודיע, על ביטול, לא של החלטה, אלא על ביטול של אמירה, שלא היתה בעלת ערך משפטי כלשהו, על-ידי היושב-ראש שקדם לך.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר נסים. השר שחל, בבקשה.

אני מבקש מהשר שחל בהודמנות שהוא נמצא על הכמה: היום הוא השתמש כאן בביטויים קשים, בין היתר נגדי, על כך שאני מתנהג כמו באלבניה — ועוד ביטויים כאלה ואחרים, שלא יאה ולא נאה להשתמש בהם. אני מבקש ממך, שתסביר למה זה "כמו באלבניה" ולמה זה "פוטש".

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לגבי אלבניה התכוונתי לראש הממשלה ולא ליושב-ראש הכנסת או לממלא-מקומו. זה נמצא בתחום אחר.

היו"ר ע' עלי:

כבר כמעט היה לי שיגעון גדלות.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אני אומר ליושב-ראש, שתנוח דעתו. בעניין זה ההשוואה כולה מגיעה לראש הממשלה, ולא לך.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אני אוהב, בדרך כלל, לשמוע את עמיתי השר נסים ואף נהנה לשמוע את דבריו. בצער רב, אני חייב להגיד שאני חולק על דבריו מכמה טעמים: מבחינת פרשנות, מבחינת האיש שהיה שותף להסכמה שהיתה בכנסת העשירית.

ואלה נימוקי: ההסכמה שמדובר עליה איננה אפילו בכתב, היא מעולם לא קיבלה תוקף של החלטה, היא אפילו לא נרשמה בוועדת הכנסת. זאת היתה הסכמה ג'נטלמנית בין הקואליציה של הכנסת העשירית לבין יושב-ראש הסיעה הגדולה שהיתה באופוזיציה בכנסת העשירית, באותה כנסת. הסכם זה היה בנוי על שתי הנחות: האחת — שהוא תופס לגבי אותה כנסת ואותה כנסת בלבד. השנייה — — —

דן תיכון (הליכוד):

מה פתאום? זה תקדים — — —

שרה דורון (הליכוד):

— — —

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת דן תיכון, אני מבקש שתאפשר לשר שחל להמשיך בדבריו.

בקשה מחבר הכנסת אורון לפעול לפי סעיף 36(ב) בתקנון הכנסת. קראתי את סעיף 36 על כל חלקיו, על כל הכוכבים שבתקנון ועל כל התוספות שיש בו — —

יהושע מצא (הליכוד):
עם מי התייעצת?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— ולא מצאתי שום אזכור להסכם ג'נטלמני. כאשר יש הסכם ג'נטלמני, אז הג'נטלמנים יכולים לכבד ולשמור אותו.

אומרים לי שנחטפה הצבעה. אין כאן עניין של חטיפת הצבעה כי אין כאן הצבעה כלל.

הסעיף אומר במפורש: אם יש בקשה של סיעה בִּתְּוֹם הדין — ואני שאלתי את חבר הכנסת אורון האם זו עמדתה של הסיעה, והוא אמר לי: כן. שאלתי את סגנית מזכיר הכנסת מה צריך לעשות בעניין הזה, והיא אמרה שנהוג להגיש זאת בכתב. ביקשתי — וזה רשום בפרוטוקול — מחבר הכנסת אורון להגיש זאת גם בכתב, כדי שיהיה ברור בהנמקה מדוע הוא מבקש זאת.

אליקים העצני (התחיה):

חבר הכנסת וירשובסקי, תסתכל בכוכבים שבתקנון, שני כוכבים.

הי"ר ע' עלי:

חבר הכנסת העצני, אבקש לא להפריע.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ההחלטה שלי בתור יושב־ראש הישיבה היתה על־פי התקנון. אם יש הסכמים ג'נטלמניים, שאני לא רואה אותם מעוגנים במסמך המחייב את היושב־ראש, ורק את הדבר הזה, אז תתכנס אותה ועדה מתאימה ותחליט מה שהיא תחליט. ההחלטה שלי היתה במסגרת החוק, במסגרת הסמכויות, במסגרת התפקיד שלי בתור יושב־ראש הישיבה; סיימתי את הנושא ועברתי לנושא אחר.

אדוני היושב־ראש, אני גם מוחה על שאתה הורדת אותי לפני הזמן מכס היושב־ראש. מכיוון שאתה ממלא־מקום יושב־ראש הכנסת, אני מרכין את ראשי ומקבל זאת באהבה ובהכנה. אבל אני רוצה להגיד שפעלתי כחוק. אני חושב שהפעולה היא חוקית ונכונה, אלא אם כן כל הצדדים, שהם ג'נטלמנים ורוצים לפעול על־פי דבר שלא כתוב בתקנון — זאת זכותם, ואז יצביעו לא מחר אלא בתאריך אחר. התקנון מחייב את ההצבעה מחר.

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת וירשובסקי. רשות הדיבור לאחרון הרובים בעניין זה, יושב־ראש ועדת הכנסת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

של מי היתה הצעת החוק?

הי"ר ע' עלי:

חבר הכנסת ריבלין, אני מבקש מאוד שלא להפריע.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב־ראש, השר משה שחל אמר, שההסכמה שהיתה בשעתה בעניין 48 השעות שתינתנה להצעות אי־אמון, במקום 24 שעות כנהוג בתקנון, לא היה לה ניסוח. אני רוצה לקרוא את נוסחה:

שר האגריה והתשתית מ' שחל:
חבר הכנסת דן תיכון, אני מבקש שתקשיב לדברי עד סופם.

ההסכמה היתה בין סיעות באותה כנסת, והיא אינה יכולה לחייב בעצם מהותה סיעות אחרות שיבואו לאחר מכן. לא יעלה על הדעת, שסיעת המערך שהיתה אז באופוזיציה תחייב סיעות אופוזיציה אחרות, ולא יעלה על הדעת שההסכמה שהיתה עם קואליציה שאיננה קיימת היום תישאר בתוקפה גם לגבי הכנסות הבאות.

יטען הטוען, שנהגו באותה כנסת ובהמשך, בכנסת האחת־עשרה, על־פי אותו נוהל. ועל כן, בעניין הזה פסק בית־המשפט העליון בפרשת כהנא, שבמקרים מן הסוג הזה, אדוני השר נסים, התקנון גובר על כל סוג כזה של הסכמה. ללא ספק, מה שיש בפנינו — יש בפנינו ההוראה הכתובה בתקנון. אילו רצו לתקן ולתת מעמד לאותה הוראה, לאותה הסכמה, של 48 שעות, הרי מן הדין היה לתקן את התקנון עצמו.

נקודה נוספת שאני חייב לומר. ההסכמה ג'נטלמנית — כמשמעותה כן היא: היא בנויה על כך ששני הצדדים מכבדים את הכללים. כאשר צד אחד מפר כלל מן הכללים, ללא ספק אין הצד השני חייב בו.

אומר משהו לגופו של עניין. ההוראה של 48 שעות באה לתת התראה מוקדמת לאותה קואליציה, שתגייס את חבריה. במקרה דנן, היה זמן לא כמשך 48 שעות, אלא הרכה מעבר לזה, כדי להזעיק את כל אותם חברי הכנסת שיהרפו הצעת אי־אמון.

מהנימוקים האלה אני חייב לומר לחברי השר נסים, שהפרשנות שלו אינה מקובלת.

אבל, לדעתי, במצב שבו אנו נמצאים, ההכרעה תהיה בסופו של דבר בידי בית־המשפט. יש להניח שבג"ץ יידרש לסוגיה הזאת, אני מעריך, מחר בבוקר, כאשר השאלה הזאת איננה ולא יכולה לעמוד בשום היגיון, לא מעשי ולא אחר.

לכן, היאחזות בהסכמה שהיתה בכנסת העשירית לא תועיל לאלה הטוענים לה. אני משוכנע, שמה שקורה בימינו אלה צריך היה להיות בצורה אחרת, אדוני היושב־ראש, ואני אומר לך זאת באמת בכל ההערכה שיש לי אליך: דווקא בעתות מצוקה וכזמנים קשים נהגה הכנסת כעבר — אני מכיר אותה הרבה שנים — לשמור בקפדנות רבה על כללים. וכאשר ממשלה נקראת לעמוד במבחן אי־אמון, לא יועיל לה להתחמק מזה, מוטב שהיא תעשה זאת כהקדם, בלי לנצל את הזמן לכל מיני תרגילים שאינם יאים לבית הזה. תודה רבה.

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה. הואיל והיתה התייחסות לחבר הכנסת וירשובסקי, אתן לו, לפני משורת הדין, לומר כמה דברים. רבותי, כיוון שכולם ביקשו רשות הדיבור, לא נהפוך זאת כאן לדיון.

שר התחבורה מ' קצב:

חמישה דיבור נגד.

הי"ר ע' עלי:

יושב־ראש ועדת הכנסת יסכם את הדיון ובכך נסיים את העניין.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב־ראש, במהלך הדיון בסעיף הקודם קיבלתי

דן תיכון (הליכוד):

לאותה כנסת? מה זה?

שר האגרריה והתשתית מ' שחל:

אני מבקש, תן לי לגמור את דברי.

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

שר האגרריה והתשתית מ' שחל:

גם אם הכנסת נהגה לאחר מכן על-פי אותו מנהג —

בדיוק לסוגיה זאת נזקק בית-המשפט העליון וקבע, בפרשת כהנא, שתקנון גובר על הסכמה. העובדה שלא קיבלו את התיקון הזה כתיקון לתקנון אומרת, שהכנסת הכיעה דעה שהיא אינה רוצה לתקן את התקנון. ווראי שהיא לא רצתה לחייב את הכנסות הבאות בהסכמה ג'נטלמנית, עם כל הכבוד, בין חבר הכנסת שחל לבין חבר הכנסת קורפו.

אני מסכים עם חבר הכנסת קורפו בדבר אחד: פה לא יפעל ההיגיון, ומי שיצטרך נזקק להחליט הוא בית-המשפט. בית-המשפט יחליט מחר. אנחנו, חבר הכנסת קורפו, מצרפים את הפתק הזה ומביאים אותו כהוכחה הפוכה למה שאתה אומר. כי ההיגיון אומר שהכנסת היתה צריכה לתקן את התקנון. משלא תיקנה אותו, היא קבעה — — —

חיים קורפו (יור"ר ועדת הכנסת):

— — —

שר האגרריה והתשתית מ' שחל:

בסדר, לאותה כנסת. היא לא רצתה לחייב את הכנסות הבאות.

ראובן ריבלין (הליכוד):

השר שחל, אתה מודה שזה מנהג?

היור"ר ע' עלי:

רבתי חברי הכנסת — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אילו הייתי זוכר שזה הסכם בין קורפו לבין שחל, לא הייתי מכנה את זה "הסכם ג'נטלמני".

היור"ר ע' עלי:

רבתי חברי הכנסת, אחרי דיון כל כך מצמח בסוגיה הזאת במליאה, חרשו לי לומר כמה מלים ובכך נסיים את הדיון עליה.

בעקבות כל מה שנאמר כאן, אני רוצה להבהיר כמה נקודות. ראשית, ביום רביעי שעבר, אחרי השעה 12:00, הגישה סיעת ר"צ הצעת אי-אמון. יושב-ראש הכנסת קיבל את ההצעה. כשלישיוותי אותו לשדה התעופה — בשעה 01:00 הוא טס לניו-יורק — הוא אמר לי, שהוא קבע את הדיון ליום חמישי הבא. ואני מזכיר לכם: זה היה ביום רביעי שעבר.

ביום חמישי שעבר פנה אלי מזכיר הכנסת היושב לשמאלי; הוא טלפן אלי לעיריית עפולה, רצה לברר מה קורה עם סדר-היום בשבוע הנוכחי. בין היתר הוא אמר לי, שיש הצעת אי-אמון, יושב-ראש הכנסת קבע מה שקבע, ושאל מה החלטתי בעניין זה. שאלתי אותו מה הנוהל בכנסת. הוא הסביר את הנוהל שעליו התווכחו כל המלומדים כאן מעל דוכן הכנסת. הנוהל הזה, הג'נטלמני או הלא-ג'נטלמני, קבע שבתום 48 שעות או יומיים לאחר הגשת ההצעה יתקיים הדיון. ולעניין המניין מתחיל השבוע ביום פתיחת הדיונים, דהיינו היום. מונים יומיים, והיומיים מסתיימים ביום חמישי. אמרתי, שאין סיבה לסטות מנהגה המקובל בכנסת זה שמונה שנים רצופות

"תיקון סעיף 36. 1. בסעיף 36 לתקנון הכנסת, במקום סעיפים קטנים (א) ד"ב) יבוא: (א) כל סיעה רשאית להציע לסדר-היום סעיף של הבעת אי-אמון לממשלה; סעיף זה יידון בישיבה הרגילה הקרובה, שלא באותו יום שהוצע ולא ביום שלמחרת, וידחה דיון בכל סעיף אחר. (ב) בסיום הדיון בכל סעיף העומד על סדר-היום רשאית סיעה להציע הבעת אי-אמון לממשלה; ההצבעה על ההצעה תהיה בישיבה הרגילה הקרובה, שלא באותו יום שהוצעה ולא ביום שלמחרת, ולפני כל הצבעה אחרת באותו סעיף של סדר-היום".

זה הנוסח שהיה בפני ועדת הכנסת, והשר שחל, אז חבר הכנסת שחל, אמר: לא רצוי שנתקן את התקנון חדשות לבקרים, והוא הציע שזה יהיה בהסכמת כל הסיעות: שאנחנו ננהג על-פי התיקון הזה שעמד להיות מוגש לכנסת. במקום להגיש זאת לכנסת — מוסכם על כל הסיעות.

ההסכמה של הסיעות היתה בתוקף, ונהגו על-פיה כל השנים. אף בכנסת הנוכחית נהגו על-פי ההסכמה הזאת. ומי שמוסמך לפסוק, האם נוהג ונוהל זה הוא חלק מהתקנון — יכול להיות רק בית-המשפט. לוועדת הכנסת אין כל מעמד, היא אינה יושבת כאינסטנציה של ערעור, היא לא החליטה. בחדר ועדת הכנסת, במעמד כל חברי ועדת הכנסת, נתקבל ההסכם שהוצע על-ידי חבר הכנסת שחל.

יתירה מזאת, היום הוכחא בפני ועדת הכנסת בקשה להעלות את הצעות האי-אמון, שש הצעות אי-אמון, ביום חמישי. התקיימה הצבעה — איזו מסגרת של דיון תהיה. חבר הכנסת שריד הציע דיון סיעתי של שעתיים, חבר הכנסת זאבי הציע דיון סיעתי של שעה, וחבר הכנסת רפאל איתן הציע הודעות סיעות של חמש דקות. בהצבעה נתקבלה ההצעה של חבר הכנסת שריד, שתמך בה חבר הכנסת חיים דמון, ונקבע שבים חמישי — זה היה נוסח הפנייה לוועדה — תוגשנה שש הצעות אי-אמון ויהיה דיון סיעתי במסגרת של שעתיים.

אני סבור, שאין להוסיף על זה מאומה. אין כתובת. ואם מישהו רוצה לערער על ההסכם הזה, על תוקפו — בבקשה. מחר יפסוק בג"ץ אם יש לזה תוקף או אין לזה תוקף. היום שמעה הוועדה את דבריהם של מזכיר הכנסת ושל היועץ המשפטי של הוועדה, וקבעה שאין לה מעמד בעניין הזה, היא אינה יכולה לשנות, זה נוהל נהוג בכנסת ואנחנו ננהג על-פיו. זאת היתה ההחלטה.

היור"ר ע' עלי:

תודה רבה. השר שחל, בבקשה.

השר ד' מגן:

— — —

היור"ר ע' עלי:

לשר מותר לדבר בכל עת שהוא חפץ. תלמד, דוד מגן.

שר האגרריה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מצויד בנייר שממנו ציטט חבר הכנסת קורפו את הרברים. האמת היא, שבעבר הצליח חבר הכנסת קורפו לגבור עלי בזה שהוא ציטט מתוך נייר ריק דברים שאני חשבתי שהם קיימים. הפעם הזאת אני מצויד בנייר כדי לדעת על מה מדובר.

אני חייב לומר לך, אדוני חבר הכנסת קורפו, הנוסח הזה שקראת הוא התיקון לתקנון שלא נתקבל. ומה שקרא חבר הכנסת קורפו מחזק את דברי. לא רק שהתיקון הזה לא נתקבל, אלא היתה הסכמה ג'נטלמנית לגבי אותה כנסת בלבד.

רבתי, אלה העובדות ביחס לקביעה שהיתה.

כעת, אשר למה שנאמר כאן: היועץ המשפטי לממשלה ממתיך בלשכת היושב־ראש כבר למעלה מחצי שעה. אנחנו הולכים להתייעץ. אני הזמנתי היום גם את יושב־ראש סיעת המערך. חבר הכנסת רמון, וגם את יושב־ראש סיעת ר"צ, חברת הכנסת אלוני, והסכרתי להם את עמדותי. דרך אגב, רק היום פנו אלי בעניין זה ואמרת לי להם שאתייעץ עם היועצים המשפטיים, נחליט מה שנחליט ואני אודיע להם, ואשכ להם בכתב על הפנייה שלהם. עם תום הדיון כאן, אני מתכוון ללכת ולקיים את ההתייעצות הזאת עם מזכיר הכנסת ועם היועצים המשפטיים ולהשיב על הפנייה. זה ביחס לקביעת הדיון ליום חמישי.

אשר למה שנאמר כאן בדיון הקודם: רבתי, הסמכות לקבוע מועד לדיון בכל סעיף היא בירי־יושב־ראש הכנסת בלבד, היא לא בידי יושב־ראש הישיבה.

דן תיכון (הליכוד):

כך קבע — — —

אברהם בורג (המערך):

תקשיב ליושב־ראש, אתה חבר כנסת ותיק.

היו"ר ע' עלי:

זה לא יזיק.

לעניין זה, כממלא־מקום ליושב־ראש הכנסת, הסמכות נתונה בידי להחליט על סדר־היום, ואני לא מקבל את ההחלטה שנקבעה כאן. לכן, גם הצעת האי־אמון לממשלה של סיעת מפ"ם, שהוגשה זה עתה, תצטרף לכל הצעות האי־אמון שהוגשו עד עתה. הווי אומר, על־פי הנוהג המקובל, נדון בהצעות כעבור יומיים, וההצעה הזאת תידון גם כן ביום חמישי. הקביעה הזאת היא סופית, ואל תהיינה אי־הבנות. לכן גם באתי לכאן להחליף את יושב־ראש הישיבה, את חבר הכנסת וירשובסקי, כדי שאוכל להודיע מעל כימת הכנסת את החלטתי כיושב־ראש הכנסת היום בפועל.

רבתי, אנחנו יכולים לעבור לסעיף הבא בסדר־היום? סגן שר החוץ צריך להשיב על שאלות והוא איננו.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היושב־ראש הקודם כבר הודיע על הצעת החוק שלי.

היו"ר ע' עלי:

סגן שר האוצר נמצא כאן? ישנו. אם כן, נעבור לסעיף הבא.

ואיש לא ערער עליו. לכן אני קובע ומחליט, שהדיון יתקיים בהצעת היושב־ראש, דהיינו ביום חמישי.

איש מהנוכחים כאן לא ייחס לנו כוחות על־טבעיים, ומאז חורבן הבית ניתנה הנבואה לשוטים, ואיש לא ידע על ההתפתחויות הפוליטיות שעשויות או עלולות להתרחש בשבוע הנוכחי. הואיל וכך, כשקבענו את מה שקבענו בשבוע שעבר, אינני חושב שמישהו כאן יכול לייחס לנו חוסר תוס־לב, כפי שהכתבטא מישור, או ביטויים קשים אחרים שהושמעו פה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

בעניין זה.

שר התעשייה והמסחר מ' נסים:

כשהיושב־ראש מדבר לא מפריעים לו.

היו"ר ע' עלי:

לכן אני מבקש להבהיר, שבעניין זה אנחנו פעלנו בהתאם לנוהל המקובל בכנסת.

זו הנקודה הראשונה שרציתי להבהיר כאן, וזה הזמן להבהיר אותה. ולכן, חברת הכנסת אורה נמיר, ביקשתי מהשר שחל להתייחס לדברים הקשים שנאמרו, מפני שהדברים האלה פגעו בי אישית, ואני חושב שעל לא עוול בכפי. וטוב עשה השר שחל, שהתייחס לזה ואמר שלא התכוון אלי. כי מהתקשורת פנו אלי ודיברו על "פוטש", על אלבניה ועוד כל מיני ביטויים כאלה ואחרים.

אברהם בורג (המערך):

אלה שני דברים שונים.

היו"ר ע' עלי:

אדוני חבר הכנסת בורג, לא מפריעים ליושב־ראש כשהוא מדבר. אתה אומנם חבר כנסת חדש, תלמד את הנוהל. יש לך עוד הרבה זמן לשרת כאן.

שמעון שטרית (המערך):

כמה זמן הוא יהיה חדש?

דן תיכון (הליכוד):

לא צריך להיפגע.

שמעון שטרית (המערך):

לא, אני נהנה מזה.

היו"ר ע' עלי:

זאת עובדה, מה לעשות?

ט. הצעת חוק מס על הכנסות גבוהות, התש"ן — 1990*

(הצעת חבר הכנסת ח' אורון)

היו"ר ע' עלי:

ואחד קיבלתי.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

— והיושב־ראש הנוכחי כבר לקבל רק אחת מתוך שתי הפסקות, אני מודה שהייתי מעדיף, במצב הנוכחי, שהיושב־ראש יפסול את ההצעה השנייה וידחה את הצעת החוק בשמי. אבל פסקתו של היושב־ראש מקובלת עלי, ואני רוצה להציע לכנסת הצעת חוק מס הכנסה על הכנסות גבוהות.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת חיים אורון, בבקשה. בעניין זה אני מקבל את החלטת היושב־ראש הקודם, ואני קורא לך לבוא ולהציג את הצעת החוק תס"ט.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, היות שהיושב־ראש הקודם פסק בענייני בשני נושאים — —

אני רוצה לומר לכבוד סגן שר האוצר: אלוהים אדירים, בוצעה רפורמה נוראה, גם אתם אומרים שהיא נוראה, לפני שלוש שנים. היום כבר יודעים את המספרים, אין על כך ויכוח עם מינהל הכנסות המדינה. מדובר בהפחתת מס בסכום של 2.25 מיליארדי שקלים בשנה ליחידים ולחברות בגין הרפורמה הזאת, 5 — 6 מיליארדי שקלים בשלוש שנים. היום מדברים על השלב השני של הרפורמה, שיש אתו בעיות רבות מאוד, כחזון לעתיד. אילו היתה הרפורמה הקודמת מופעלת על אותה שכבה מרכזית, שהיא השכבה הבונה והיוצרת בארץ הזאת, יכול להיות שהשכבה הזאת היתה נמצאת היום בשיעורי מס נמוכים כ-10% — 15% משיעורי המס שהיא נתונה בהם עכשיו. אבל לא עשו את זה אלא הפחיתו את המס לעשירון העליון, למאון העליון.

מה משמעות ההצעה הזאת? מדובר בויתור על 70 — 80 מיליון שקל מס. השאלה שהכנסת צריכה להתייחס אליה היא, האם על 70 — 80 מיליון השקל מס צריך לוותר במקום הזה? אני מוכן לקבל טיעון שיש הצדקה להפחתת מס, אבל השאלה העומדת על הפרק היא, האם פה ועכשיו צריך לוותר על המס הזה?

כאשר אנחנו מדברים על ניסיון לתת תשובה חלקית, מינימלית, על המצוקה הגדולה של משרד העבודה והרווחה לקראת שנת התקציב הבאה, אנחנו מדברים על 30 מיליון שקל. כל העלות של יום לימודים ארוך היא 160 מיליון שקל. כל הגבייה המתוכננת מחזק יום לימודים ארוך היא 130 מיליון שקל, כמחצית הסכום שציינתי. באמצעות הסכום הזה אפשר היה להעלות את סף התשלום ליום לימודים ארוך — לשיטתכם, לא לשיטתי — פי שלושה. זה המקום שבו צריך לעשות?

אומרים: יש מגמה כללית, עקרונית, של הפחתת נטל המס. אין החלטה על מגמה כללית, עקרונית, של הגרלת הפערים בחברה הישראלית. אבל, בכור סגן שר האוצר, זה מה שקורה בפועל משנה לשנה. זה לא בגלל מדיניות המסים, אבל למדיניות המסים היתה תרומה משמעותית בקטע הזה.

שואלים אותי חברי הכנסת: מה אתה עולה עם הסיפור הזה עכשיו? יכול להיות שזו אחת הסוכריות שהאוצר משאיר למשאיות עם ההסתדרות, ל-31 במרס בלילה, או אולי למחרת, מול דבר אחר.

יש רפורמות ויש הסדרים ושינויים. אם מדובר ברפורמה — תציגו רפורמה שלמה, שמתחילה ב-51%, לטעמי גם ביותר, עם מדרגות מס רחבות הרבה יותר, ואז נוכל לבחון אותה. מה שמוצע כרגע זה טלאי על טלאי, כל פעם מחדש, פה מורידים פטורים ופה לא מורידים פטורים, אבל הדבר הראשון שבוצע — הפחיתו את שיעור המס, בשיעור שדיברתי עליו קודם.

אני מציע לכנסת לקבל את הצעתנו להחיל את ה-3% הללו בחקיקה, בשם מס יסף או בשם אחר. כאשר תאושר בכנסת רפורמה כוללת במס לשכבות הביניים ולשכבות אחרות, אנחנו נציע, במרווחים גדולים יותר, שיעור מס גבוה מ-51% על הכנסה של 112,000 שקל. כרגע אנחנו מציעים ציטוט מדויק בערכים של 1990 של החוק שהיה תקף עד 31 בדצמבר 1989.

אני מקווה שחברי הכנסת יתמכו בהצעתנו זו.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. ישיב סגן שר האוצר, בבקשה.

זו הצעת חוק, שמנימוקים של רצון לזכות במירב התמיכה של חברי הכית, היא מנוסחת בדיוק בשיעורי המס שהיו בתוקף עד 31 בדצמבר 1989. פקעו בתאריך הזה, ומאז מס ההכנסה המרכזי המוטל על הכנסות בארץ הוא 48% ולא 51% כפי שהיה כאשר נתקבל, כהוראת שעה בתקנון לחוק, והופחת בעבר — מה שנקרא מס היסף של 3%.

מדובר ביחיד שהכנסתו בשנת המס 1990, ההכנסה החייבת, תהיה בסכום העולה על 102,000 שקלים בשנה, או כדי לסבר את האוזן — 8,500 שקל לחודש. על הכנסה שהיא מעבר לשיעור הזה יוטל מס נוסף בסך 3%, שזה יהיה שיעור המס הגבוה, והוא יוטל בתקנות שיוחקנו על-ידי נציב מס הכנסה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

חבר הכנסת אורון, אתה יודע שבגלגול הקודם היתה כניעה לדרישות ההסתדרות. האוצר לא הציע את זה, ואתה יודע שמשם גבוה הוא נגר צמיחה.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת פורז, תאמין לי שהוא יודע הכול.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני יודע דבר נוסף, חבר הכנסת פורז, שיש איזה רפלקס מותנה — לא לומר "פכלובי" — שכאשר אנחנו מעלים סוג כזה של הצעות, אתה, ממרכזו של האולם, ממול לדוכן, מעיר את עמדותיך באותו כיוון, וזו המחלוקת.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

— — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת פורז, תאמין לי: לא תצליח לשכנע אותו.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

גם אם אני אקבל את דבריו של חבר הכנסת פורז, הרי דבר לא השתנה מאז העילה שהביאה את האוצר ואת הכנסת לקבל בחוק את השיעור שנתקבל. דבר לא השתנה לא במציאות הכלכלית, לא במציאות החברתית, לא בתהליך המתמשך של גידול פער, ולא, אולי, בכעיה החמורה ביותר שלנו. בעצם אנחנו מצויים במציאות שבה הופעלה רפורמה, שלב א', במס ההכנסה — ואגיד תיכף משהו בקשר לגבייה — ומתוכננת רפורמה, שלב ב', במס הכנסה, שאומרים שתוחל, על-פי הצעת חוק ההסדרים במשק, וועדת הכספים דנה בה עכשיו והיא תגיע לכנסת בתוך שבועיים. אותו חלק שני ברפורמה — שם עוד מוצע שהוא יוחל ביוני, ויש יותר מאשר קול אחד שאומר: גם לא ביוני. לאור המציאות פה, בבית הזה ובממשלה, המרחק עד יוני נראה כמו מרחק של שנת אור, בכלל לא בקלנדר של השנה הזאת.

מה שכבר בטוח: עשו — הפחיתו את המס ב-3%. מאז חודש ינואר 1990 הופחת המס ב-3%.

היו"ר ד' תיכון:

זה לא מדויק. פשוט, הוראת השעה — — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

נכון, פג תוקפה של הוראת השעה, חזר המצב הקודם ובפועל המס נמוך יותר. לא דיברתי על הטכניקה, אין זה בוצע, אבל בפועל, בהשוואה בין השנה הזאת לבין תשעת החודשים של השנה שעברה — המס הופחת.

בשנת 1990 אנו מתכוונים להפחית את מס החברות מ-45% ל-42%, ובהמשך נגיע בהדרגה לשיעור של 40% בלבד.

מס שולי בשיעור של 51%, כמוצא, ייצור פער לא-רצוי בין המס השולי של עצמאים למס המוטל על חברות, ויהווה תמריץ לנישומים עצמאים להירשם כחברות כדי להפחית את נטל המס האפקטיבי. זוהי תוצאה לא-רצויה, פיסקלית ונורמטיבית.

מגמתנו היא להתקדם בתהליך הדרגתי בכיוון של שיעורי מס שוליים וממוצעים נמוכים יותר, והתנאי לכך הוא עקביות במדיניות הפחתת שיעורי המס הישיר בישראל.

אבקש, אם כן, להסיר מסדרי-היום את ההצעה.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת הכספים? אפשר להצביע. זו הצבעה מס' 6.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדין מוקדם בוועדה — 7

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק מסדרי-היום — 9

נמנעים — אין

ההצעה להסיר מסדרי-היום את הצעת חוק מס

על הכנסות גבוהות, התש"ן—1990.

נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, בעד ההעברה לוועדה — 7, נגד — 9. הצעת החוק לא עוברת לוועדה.

י. שאלות ותשובות

2. לא נדרשה אפוא שום פעולה מצדנו.

1530, 1631. חידוש היחסים הדיפלומטיים עם פולין

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלינו שאלה שר החוץ ביום כ"ג בכסלו התש"ן (21 בדצמבר 1989):

בעיתון "דבר" מיום 5 בדצמבר 1989 פורסם, כי גורמים בממשל פולין הביעו השתוממות רבה על מסר שהתקבל ממשרד החוץ בעת ביקורו של ממלא-מקום ראש הממשלה ושר האוצר מר שמעון פרס בפולין. לדברי הפולנים, זומן הנציג שלהם בישראל לשיחה עם פקיד משרד החוץ בירושלים, ובה נאמר לו, שאל להם לפולנים לחדש את היחסים הדיפלומטיים בעת ביקורו של מר פרס.

ברצוני לשאול:

1. האם הפרסום בעיתון "דבר" תואם את המציאות?

2. אם כן — האם פניית הפקיד הבכיר ממשרד החוץ נעשתה בידיעתו ובהסכמתו של שר החוץ, או של סגן שר החוץ?

3. אם היתה פנייה כזאת, מה היו מניעיה מצד משרד החוץ?

סגן שר האוצר י' ביילין:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. אני מוכרח לומר לחבר הכנסת אורון, שדעתי אינה כדעתו. אין לי שום בעיה עם ההצעה הזאת. אני שלם אתה לחלוטין.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

מה עמדתך?

סגן שר האוצר י' ביילין:

עמדיתי היא, שהמס בישראל גבוה מדי וצריך להוריד אותו.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

לא שאלתי מה דעתך, שאלתי מה עמדתך.

סגן שר האוצר י' ביילין:

המס השולי אומנם לא גבוה, המס הממוצע גבוה מאוד. אם אנחנו רוצים צמיחה, אנחנו צריכים להוריד מסים. זה לא יעזור לאיש.

אנחנו מדברים כאן על כך שהרפורמה שנעשה לפני למעלה משנתיים הוכחה, ואפשר לראות את זה גם ברוח הביטוח הלאומי, כרפורמה שהגדילה את הפערים בחברה הישראלית ב-3% בערך, כך מציין הדוח. הרפורמה שאנחנו אמורים לעשות ביולי השנה תצמצם באותו היקף את הפער החברתי בישראל, ולכן חביא לתקנת המצב.

במסגרת הרפורמה המוצעת להפעלה ב-1 ביולי 1990 יופחת נטל המס על קבוצות הכיניים ועל הקבוצות הנמוכות באוכלוסייה. אין ברפורמה הפחתה משמעותית בנטל המס על נישומים בעלי הכנסות גבוהות, אולם אין ברצוננו להגדיל את הנטל על קבוצה זו.

נוסף על כך, במקביל למגמה בעולם להפחית מס שולי וממוצע, ישראל מעוניינת אף היא להגדיל את התמריץ לעבודה ולזימות. הארכת תחולת המדרגה של 51% סותרת מגמה זו.

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים לסעיף הבא. רבותי חברי הכנסת, סגן שר החוץ ישיב על שאלותי. בבקשה.

1153. פגיעה בתיירות מהולנד

חבר הכנסת ח' מירוש שאל את שר החוץ ביום כ"ח בתמוז התשמ"ט (31 ביולי 1989):

בימים האחרונים פורסם, כי ממשלת הולנד החליטה להגדיר את מדינת ישראל כאחד המקומות המסוכנים לתיירות.

כתוצאה מכך — פורסם — צפויה פגיעה משמעותית במעמדה של ישראל באירופה ובתיירות אליה, והדבר מבטא נסיגה ביחסי ישראל-הולנד.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרדך על ההחלטה דלעיל?

2. כיצד בדעת משרדך לפעול לשינוי ההחלטה?

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

1. הולנד לא הגדירה את ישראל כמקום מסוכן לתיירות, אלא הוציאה באופן חד-פעמי travellers' advisory לקבוצת מקומות מסוימים ביהודה, בשומרון ובגולה, ולתקופה מוגבלת. זה היה ב-1988, ומאז לא חזרה הולנד על כך.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?
2. אם כן — האם הובא לידיעת האורח הנכבד שביקור כזה פוגע בציבור מתפללים?
3. האם יש הנחיות במשרד בקשר לשמירת שבת בעיקר בביקורים מסוג זה?
4. מה בדעת השר לעשות?

תשובת סגן שר החוץ ב' נתניהו:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. עצם עובדת הביקור של מושל מדינת אילינוי בליווי פמלייתו ברחבת הכותל המערבי, כפי שנמסר בעיתון "יחד נאמן", היא נכונה. הקביעה שהביקור לווה בחילול השבת ובהפרעה למתפללים אינה נכונה.

2. הביקור ברחבת הכותל בזמן תפילת קבלת השבת שולב בתוכנית שנועדה להסביר לאורח ולנלווים אליו מושגי יסוד בענייני יהדות ולהמחישה את קדושת השבת. כידוע, קבלת השבת ליד הכותל היא אירוע מרגש ומיוחד, ואנו סבורים שיש לאפשר לאורחים לא-יהודים רמי מעלה להשתתף בו.

3 — 4. במשרד החוץ אכן קיימות הנחיות לשמירת השבת ולהקפדה על הדרכת האורחים ושמירה על התנהגות הולמת בביקורים מסוג זה. המשרד ימשיך לעודד קבוצות של אורחים יהודים ולא-יהודים כאחד לבקר ליד הכותל בליל שבת — כמובן, תוך מתן כבוד למקום ולמעמד ותוך הקפדה על התנהגות נאותה ותדירון מתאים של הקבוצות השונות, לפני הביקור ובמהלכו.

1795. לחץ ערבי להפסקת העלייה מברית-המועצות

חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את שר החוץ ביום י' בשבט התש"ן (5 בפברואר 1990):

בימים האחרונים פורסם בכלי התקשורת, כי הנהגת אש"ף היא הניצבת מאחורי מסע לחצים כלל-ערבי על ברית-המועצות, שמטרתו להביא להפסקת העלייה לישראל על-ידי שינוי החוק המתיר עלייה בלתי מוגבלת של יהודים.

ברצוני לשאול:

1. כיצד נערך משרדך לנוכח ידיעות אלו?
2. האם נערך מסע הסברה נגדי בברית-המועצות ובמדינות העולם מטעם ישראל לסיכול מגמת אש"ף והערבים?

תשובת סגן שר החוץ ב' נתניהו:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרד החוץ מזרים באופן שוטף לכל הנציגויות בחוץ-לארץ הנחיות בנושא המסע הערבי להפסקת העלייה מברית-המועצות, תוך הדגשת הנקודות הבאות: א. ההתנגדות הערבית היא לעצם העלייה לישראל, המהווה הגשמת החזון הציוני של המדינה היהודית; ב. ההתנגדות הערבית היא המשך של מסע שיטתי נגד העלייה, מראשית הציונות והסכסוך הערבי — היהודי-ישראלי; ג. ממשלת ישראל אינה מכוננת עולים מברית-המועצות להתיישב ביהודה, בשומרון ובעזה או בכל אזור אחר. כל עולה חופשי לבחור את מקום מגוריו בכל מקום שירצה. הטענות כאילו עולים מיושבים ביהודה, בשומרון ובעזה על-פי מדיניות ותכנון רשמיים משמשות תירוץ בלבד להמשך המסע הערבי רב-השנים נגד העלייה.

4. אם הפנייה נעשתה ללא ידיעת שר החוץ או סגנו, האם ננקטו אמצעים כלשהם?

חבר הכנסת ח' רמון שאל את שר החוץ ביום י"ד בטבת התש"ן (11 בינואר 1990):

בנוסח ההזמנה הרשמי למלא-מקום ראש הממשלה מר פרס טרם יציאתו לפולין נרמז, כי כוונת ממשלת פולין לנצל את ביקורו להכרזה על חידוש יחסים דיפלומטיים.

ברצוני לשאול:

1. מדוע הודיע משרד החוץ ימים ספורים טרם הנסיעה, כי שר החוץ קיבל הודעה טלפונית משר החוץ הפולני על חידוש יחסים?

2. האם נכון הדבר, כי הנציג הפולני בארץ זומן למשרד החוץ ונתבקש שלא להודיע על כינון יחסים דיפלומטיים בעת ביקור ממלא-מקום ראש הממשלה בפולין?

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

על שאלה מס' 1 של חברת הכנסת ארכלי-אלמוזלינו: לאחר בדיקת רישומי השיחה בין מנכ"ל משרד החוץ לבין ראש המשלחת הפולנית מתברר שלא צל של ספק, שאין שמץ של אמת בפרסום האמור.

על שאלות 2, 3 ו-4: ברור שלאור תשובתי על השאלה הקודמת, ניטל טעמן של השאלות הללו.

שושנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך):

אפשר לשאול שאלה נוספת?

היור"ר נ' מסאלחה:

בבקשה, חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמוזלינו.

שושנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך):

אני מודה לסגן שר החוץ על דברי התשובה. בכל זאת, אבקש לדעת כיצד נעשתה הבדיקה, והאם הדברים הנאמרים הם אכן הדברים האמיתיים?

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

הבדיקה נעשתה על-ידי עיון ברישום הפרוטוקול. נרשם פרוטוקול של השיחה בין מנכ"ל משרד החוץ ראובן מרחב לבין הנציג הפולני בארץ. זו היתה השיחה שהתקיימה, לא היתה שיחה אחרת.

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני אשיב גם על שאלתו של חבר הכנסת חיים רמון באותו נושא, וארחיב קצת בנוגע לזה.

1. בחודש דצמבר קיים שר החוץ שיחה עם עמיתו הפולני, ובה נמסר לו על כוונת ממשלת פולין לחדש את היחסים עם ישראל בעתיד הלא-רחוק. ואכן, בעת ביקור של ממלא-מקום ראש הממשלה ושר האוצר פרס בוורשה, באותו חודש, הכריז שר החוץ של פולין באורח פומבי, שהיחסים יחודשו בשליש האחרון של 1990, אף שנמנע מלקבוע מועד מדויק יותר. היחסים, כפי שידוע, אכן חודשו בעת ביקור שר החוץ בפולין.

2. התשובה היא: לא.

1762. ביקורי אורחים בשבת ברחבת הכותל

חבר הכנסת א' רביץ שאל את שר החוץ ביום ג' בשבט התש"ן (29 בינואר 1990):

בעיתון "יחד נאמן", מיום שני כ"ה בטבת התש"ן, נמסר על אודות ביקורו של מושל מדינת אילינוי ברחבת הכותל המערבי, שלושה בחילול שבת ובהפרעה למתפללים במקום.

ברצוני לשאול:

1. האם מוכן כבוד השר לאשר או להכחיש את הממצאים דלעיל?

2. מאחר שבבקבות אסון האוטובוס נתבשרנו על רוח של ידידות בטיפול בנושא, מה עושה משרדך כדי שרוח זו תשרור גם באמצעי התקשורת הנשלטים עליידי ממשלת מצרים?

תשובת סגן שר החוץ ב' נתניהו:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מחקר של ד"ר רבקה ידלין הוא באחריותה בלבד, ואין לי עמדה כלפיו. עם זאת, אכן מופיעה בתקשורת המצרית מידה לא מבוטלת — כלשון המעטה — של ביקורת ארסית, ולעיתים אנטישמית על ישראל. לא פעם אחת ולא פעמיים כעבר, הן לפני הפיגוע והן אחריו, מחינו באוזני המצרים על סגנון הכתיבה בתקשורתם ועל חוכנה בסוגיות הנוגעות לישראל.

2. לצערנו, גם בעקבות הפיגוע לא חל שיפור של ממש בתקשורת המצרית אף שרוב המאמרים גינו אותו נמרצות. היו כאלו שהעלילו, כאילו ישראל או ישראלים הם שביצעו את הפיגוע. את דעתנו בסוגיה זו הבענו בפני המצרים כאן ובקהיר בצורה ברורה שאינה משתמעת לשתי פנים.

אנו מקווים שפניות אלו שלנו ושל אחרים תסייענה בעתיד לשיפור המצב.

1875. נוכחות נציגי ישראל באירועים בצרפת לציון שחרור מחנה אושביץ

חבר הכנסת מ' גולדמן שאל את שר החוץ ביום כ"ד בשבט התש"ן (19 בפברואר 1990):

איש מסגל שגרירות ישראל בפרס לא נוכח בסדרה של אירועים לציון 45 שנה לשחרור מחנה אושביץ.

ברצוני לשאול:

1. מה היא הסיבה לכך ששגריר ישראל בצרפת לא השתתף באירועים לציון 45 שנה לשחרור אושביץ?

2. כיצד מתכוון השר לפעול בנדון?

תשובת סגן שר החוץ ב' נתניהו:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אצטט מתוך דברי ההסבר שנתן לנו השגריר סופר בקשר לשאלתך: "זה זמן רב נלחמת השגרירות יחד עם ראשי הקהילה היהודית בצרפת על-מנת לאחד כל הטקסים לזכר השואה לאירוע מרכזי שנתי אחד שיתקיים ביום שבו מציינים בישראל את יום הזיכרון לשואה ולגבורה, וזאת על-מנת למנוע את התופעה השלילית של תחרות בין אגודות ניצולי השואה השונות המקיימות עשרות טקסים בשנה עם חכנים שתמיד אינם הולמים את משמעות השואה ומדגישים את מרכזיותה של ישראל בתקומת העם היהודי. עובדה היא שמוסדות הקהילה המרכזיים כארגון הגג 'הקרף' והקן לעזרה סוציאלית וארגונים אחרים נעדרו מהטקס הנ"ל."

אוסף, שבעת הטקס לציון 45 שנה לשחרור מחנה אושביץ השתתף שגרירנו בצרפת באירוע ציבורי אחר, שבו השתתפו גם שרים בממשלת צרפת, שגריר ארצות-הברית בצרפת, נשיא רשתות הטלוויזיה, ראשי התעשייה המרכזיים, סנטורים וחברי האספה הלאומית.

2. לאור תשובתי על שאלה מס' 1 מתבטל תוקפה של שאלה מס' 2.

נציגי ישראל בחוץ-לארץ העלו נקודות אלו במגעים בדרך הבכיר ביותר בארצות כהונתם. אני אישית העליתי את הנושא בשיחותי עם שר החוץ האירי, היושב-ראש החוץ של הקהילה האירופית, עם סגן שר החוץ הבריטי, ועם הדרגים הבכירים בממשל האמריקני.

ניירות רקע, תדריכי הסברה והתבטאויות של מנהיגים ישראלים, הכוללים טיעונים אלה, מועברים לכל נציגויותינו לשימושן בניהול מסע הסברתי נגדי בנושא זה.

2. כבירת-המועצות עצמה מתורככים האנשים, שנציגינו שם עומדים בקשר עמם, בהתאם להנחיות משרד החוץ. כמו כן, עובדי משרד החוץ בארץ מעלים את עמדת ממשלת ישראל בפגישותיהם עם אורחים מכבירת-המועצות וכן בשיחותיהם עם אנשי אקדמיה ועיתונאים מכבירת-המועצות המבקרים בארץ.

1821. משך כהונת נציגי ישראל בחוץ-לארץ

חבר הכנסת ח' רמון שאל את שר החוץ ביום י' בשבט התש"ן (5 בפברואר 1990):

עקב הפרסומים על אודות התמשכות שליחותם בחוץ-לארץ של כמה מנציגי ישראל בעולם, ברצוני לשאול:

1. האם יש למשרד החוץ מדיניות המגבילה את משך שליחותו של נציגי ישראל בחוץ-לארץ?

2. אם כן — מה היא המדיניות?

3. אם לא — האם שוקלים להגביל שליחות רשמית לפרק זמן של שלוש שנים לכל היותר?

4. כמה זמן שווה שגריר ישראל בפרס בשליחות מחוץ לגבולות ישראל, והאם אין משך שליחותו חורג מהמדיניות המקובלת במשרד בנושא?

5. מתי בדעת השר להורות לשגריר ישראל בפרס לסיים תפקידו בחוץ-לארץ ולהחזירו לארץ?

תשובת סגן שר החוץ ב' נתניהו:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)
1. התשובה חיובית.

2-3. בדרך כלל, משך הכהונה של נציגי ישראל בחוץ-לארץ היא בין שלוש לארבע שנים. במקרים יוצאים מן הכלל מאושרת הארכת תקופת הכהונה בהתאם לצרכים.

4. שגריר ישראל בפרס שווה בשליחות בחוץ-לארץ מאז אוקטובר 1981, ובפרס — מאז אוקטובר 1983.

5. הנושא מצוי בדיון, ולכשתתקבל בו החלטה, יודיע עליה שר החוץ לשגריר תחילה, ורק אז ייתן לה פומבי.

1874. אנטישמיות במצרים

חבר הכנסת י' ביבי שאל את שר החוץ ביום כ"ד בשבט התש"ן (19 בפברואר 1990):

במחקר של ד"ר רבקה ידלין, שפורסם בספר "גניוס יהי ועושק" (הוצאת מרכז שז"ר), נכתבה המחברת, כי בכתיבה-העת של המצרים בעשור ה-80 נושבת רוח רעה של אנטישמיות. היא מדגישה, שזו תחושה ספונטנית של כל מי שמעיין בעיתונות ובספרים המצריים. מאמרים קוראים לחיסול ישראל, עוסקים בכגירת היהודים בנביא מוחמד, ב"עלילת דמשק", בגלגולים חרשים של האשמה על "הרעלת בארות" ועוד.

הגישה האנטי-ישראלית אופיינית לאינטלקטואלים, אף כי פרופסור שמיר טוען כי העם המצרי חשב אחרת.

1897. מינויים פוליטיים

חבר הכנסת ד' ליבאי שאל את שר החוץ ביום כ"ד בשבט התש"ן (19 בפברואר 1990):

פורסם ש"גורמים פוליטיים בליכוד הציעו למלא מקום ראש הממשלה שמעון פרס להגדיל את מספר המינויים הפוליטיים בשירות החוץ נוכח הגדלת הנציגות הדיפלומטיות עקב חידוש היחסים עם מספר מדינות בגוש המזרחי.

ברצוני לשאול:

1. האם היתה פנייה כזאת למלא מקום ראש הממשלה?
2. האם מומך השר ב"מינויים פוליטיים" נוספים במשרד

החוץ, נוסף על המכסה שסוכמה בעבר עם עובדי משרד החוץ?

תשובת סגן שר החוץ ב' נתניהו:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא ידוע לי על פנייה כזאת.

2. הערה: המינויים המכונים כפי חבר הכנסת ליבאי "מינויים פוליטיים" נקראים "מינויים לשיקול דעת השר". לגופו של עניין: שר החוץ לא העלה הצעה להגדיל את מכסת "המינויים לשיקול דעת השר".

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה, אדוני סגן שר החוץ.

יא. הצעה לסדר-היום

התיישבות מסיבית בירושלים רכתי — תשובה על דברי בייקר ובוש

ערפל, ומן הערפל הגובר עולה גם החשש, שממשל כוש רואה בדחיקת ישראל מירושלים יעד אופרטיבי למדיניות החוץ שלו בעין.

אין כאן שינוי בסיסי בעמדת ארצות-הברית. ארצות-הברית, מאז ומעולם, מבקשת להשיב את ישראל לגבולות 1967 ואיננה רואה בירושלים חלק ממדינת ישראל. השינוי הגדול הוא, שעכשיו רואה בכך ארצות-הברית יעד להשגה כעתיד הנראה לעין.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

ארצות-הברית לא התחייבה, לא בתוכנית בייקר ולא — — לחזור לקווי 1967. מדובר על חזרה כמעט לקווי 1967, בתיקונים קוסמטיים, אבל האמירה המדברת היום על שטח כבוש היא אמירה חרשה, היא לא אמירה ישנה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני סגן השר, בעיקרון אני מסכים עם הדברים שלך, אבל מקל-וחומר אתה למד שאם ארצות-הברית מתכוונת לדחוק את מדינת ישראל מירושלים, ודאי וודאי שבכוונתה לסלק את ישראל מכל גרגיר של יהודה, שומרון ועזה, על-פי קווי 1967.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

ההערה שלי מתייחסת להערכה, שלפיה המדיניות האמריקנית היא קבועה. היא היתה בוודאי מדאגה מאוד מבחינתנו גם קודם לכן, אבל הביטוי הפומבי שלה היום באמירות רבות, כפי שאתה בעצמך אמרת, הוא חריף הרבה יותר והוא הוקצץ.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני, כמובן, שותף לך. אולי בנקודה זו כדאי לשאול את ארצות-הברית. אני חושב, שאחת המשימות הדחופות של משרד החוץ היא לברר, האם ההצעות הבוטות האחרונות של בייקר ובוש אינן משקפות חלק מן הביטחונות הסודיים שהפקידה ארצות-הברית בידי אש"ף, על-מנת להמריצו למפגש-קהיר. התחושה היא, שלא רק מנוי וגמור עם ארצות-הברית ללכת עם אש"ף יד ביד עתה, אלא ברור שמי שהולך עתה עם אש"ף מתכוון לתמוך לפחות בחלק ממטרות אש"ף. המטרה הבסיסית הראשונה של אש"ף היא הקמת מדינה פלשתינית בגבולות 1967, כאשר ערפאת יהיה נשיאה.

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, אנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: הצעה לסדר-היום מס' 2864 בנושא — התיישבות מסיבית בירושלים רכתי — תשובה על דברי בייקר ובוש, של חבר הכנסת עוזי לנדאו, בבקשה, אדוני.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני כ-40 שנה, עם קום המדינה, בדצמבר 1949, מסר שגריר ארצות-הברית דאז בישראל, מר גיימס מקדונלד, מכתב-איגרת אוהרה לראש הממשלה דאז, מר בן-גוריון, ובו הוא הזהיר את מדינת ישראל — הצעירה מפני הפיכת ירושלים לבירה; וכלשון האיגרת — "מפני מעשים פזיזים בשאלת ירושלים שעלולים ללכות את האש". תגובתו של בן-גוריון למחרת היום היתה ברורה וחדה. מר בן-גוריון הודיע על העברת הכנסת והממשלה לירושלים והצהיר כי "ירושלים היתה ותהיה בירת ישראל".

והנה עכשיו, 40 שנה מאז, שוב מזהירים אותנו מפני "מעשים פזיזים" בשאלת ירושלים. מזכיר המדינה בייקר הזהיר אותנו לפני שבועיים מפני יישוב עולי ברית-המועצות ב"שטחים הכבושים" כלשוננו, כיהודה, בשומרון ובעזה.

הנשיא כוש, ימים מספר אחריו, מוסיף פירושים על כך ואומר, שארצות-הברית רואה גם בשכונות מזרח-ירושלים "שטחים כבושים" ותתנגד ליישב בהם יהודים.

כאשר הגברת טאטווילר, דוברת משרד החוץ, מבהירה בחשובה על שאלות עיתונאים את דברי נשיאה, אנחנו למדים שארצות-הברית רואה לא רק בשכונות ירושלמיות רבות "שטחים כבושים", ואני מתכוון לשכונות כמו רמות וגילה, נווה-יעקב וארמון-הנציב, אלא היא רואה אף בעיר העתיקה, ברובע היהודי, בכותל המערבי, שטח כבוש.

הנשיא כוש ניסה להפיש את דעתו של מר סימור רייך, יושב-ראש מועדון הנשיאים של הארגונים היהודיים הגדולים בארצות-הברית, והסביר לו שארצות-הברית תומכת בזכות היהודים לחיות בכל חלקי ירושלים.

אבל הדברים האלה מוסיפים שמן על המדורה. הם מדאיגים יותר מאשר מרגיעים, משום שאין כל ויכוח על זכות יהודים לחיות בכל מקום, בניו-יורק או בטקסס. הוויכוח הוא על הזכות לריבונות. על כך מוסיף עתה נשיא ארצות-הברית

דעת הממשלה. גם בימים אלה אנחנו יודעים על המגעים העצמאיים שלו להכנסת אש"ף למרכז הזירה בתהליך הפוליטי, ואנחנו גם עדים בימים אלה לנכונות של המערך, שוב מתוך אמונה אמיתית שלו שהוא לא יותר לעולם על ירושלים, אבל דיבוריו של המערך על נכונותו למתן זכויות הצבעה לערביי מזרח-ירושלים ועל נכונותו לראות בשליחיהם נציגים למשלחת הפלשתינית, ודיבוריו של מר פרס בנוסח "מה אנחנו צריכים 140,000 ערבים בירושלים?" — כל הדיבורים הללו מוסיפים ערפל ואנו מתפרשים על-ידי אויבינו כמי שנכונים לויתורים בתחום ירושלים.

מלה אחת על יוזמותיו המדיניות של מר פרס, ואני ארצה כאן לצטט דווקא את מר קולק. מר קולק אמר בתגובה על המהומות שהיו בירושלים בסוף השבוע, כי הכרזות הממשל גרמו למהומות — "האירועים החמורים שהיו בסוף השבוע במזרח העיר מקורם בהכרזות מפי אישים שונים בממשל האמריקני, שבהן הוגדרו השכונות היהודיות שמעבר ל'קו הירוק' התנחלויות בשטח כבוש". השאלה שלי היא, מי הביא או איזה תהליך מביא להכרזות אמריקניות מהסוג הזה.

אני רוצה לומר, שכאשר יצא מר פרס לראשונה בשבח מדיניות הוועידה הבין-לאומית, הוא הפיח תקווה בלב הערבים, שהנהגה ישראל קרובה לצאת מיהודה, משומרון ומעזה, ומשמעות הדבר היא, שאש"ף ייכנס. אני שואל, האם יש תמריץ גדול יותר מזה לטורר לכל מי שמבקשים למצוא חן בעיני אש"ף? אני מבקש לדעת, האם לא היה ביוזמת התהליך המדיני של מר פרס כדי להכניס את אש"ף למרכז הזירה, כאשר מר פרס והסוכבים אותו — מר ביילין, מר טמיר, מנכ"ל משרדו אז, ומר ויצמן — מדברים בפומבי על הצורך באישורו של אש"ף לתהליך המדיני. השאלה היא, האם אין המסרים שמר פרס מעביר לאמריקנים נותנים בעיניהם לגיטימציה לאש"ף, כי גם לכאורה חלקים ניכרים בממשלת ישראל נותנים אותה לאש"ף.

אני גם סבור, שהיו דיבורים מיותרים בעניין ירושלים, כפי שצינתי. אולי רק אביא לידעת הבית מה שאמר עוסאמה אל-באז, יועצו של הנשיא מובארק, כאשר נפגש עם משלחת של ועידת הנשיאים. הוא אמר עוד באוקטובר את הדברים האלה: "אילו הגבילו את המשתתפים במשלחת הפלשתינית רק לאלו היושבים בשטחים, זה היה מוציא את אש"ף מהמשחק ומחסל כל אפשרות לדון בשיתוח כפיצויים לפליטים פלשתינים או בזכות השיבה שלהם לפלשתיין". זה אומר ערבי, בר-פלוגתא שלנו, וזה מה שמסביר מדוע הם מתעקשים על נציגים של מזרח-ירושלים במשאומתן. זה מסביר מדוע הם מתעקשים שערכי מזרח-ירושלים יציביו. אני שואל, מדוע אין אנחנו מתעקשים? משום שלא התעקשנו, משום הדיבורים הבלתי-ברורים והערפל "הקונסטרוקטיבי", כפי שיש האומרים, בשאלת ירושלים — אני אומר שהדברים האלה אינם יכולים להתפרש אלא כנכונות עקרונית לדון בחביעות הערכיות, ומי שיש לו ניסיון עם יוזמתו של מר פרס בעניין טאבה יודע, שכאשר יש לו נכונות לדון על ויתורים, יש בסיום הנכונות הזאת גם ויתורים לעצמם.

אני מבקש לשוב למה שהתחלנו בו ולהזכיר, שיש שני דברים שסימלו מאז ומעולם את המאבק של מדינת ישראל ושל העם בישראל לעצמאות: האחד — עלייה, והשני — ירושלים. כאשר רצו הבריטים להמית את הציונות, הם גזרו כמדיניות "הספר הלבן" על העלייה ונעלו את השערים. כאשר עמדנו במלחמת השחרור מול הערבים, הם ריכזו את מאמציהם בירושלים, שמו עליה מצור. מול המדיניות הבריטית הכרוזת על

הדאגה בלב עוד גוברת כגלל מסע החיפוי הנמשך של ארצות-הברית על אש"ף כארגון טרור. לא חסרה אינפורמציה. אין ספק בכך שאש"ף הוא ארגון טרור המעורב בפעולות טרור לא מדובר בארגוני סירוב כאילו הם רחוקים ממנו, אלא של פתח-ערפאת, ולא ביהודה ובשומרון אלא באזורי תל-אביב וחיפה, ולא בדרום-לבנון אלא אנחנו מדברים על מעשי טרור של רצח והרס, שרפה והשלכת בקבוקי תבערה כנגד אזרחים שלווים, וקנים, נשים וילדים בתוך גבולות ישראל 1967 על-ידי אש"ף, פתח-ערפאת, ואם ארצות-הברית מבקשת לחפות על העברין הזה, הרי היא שותפה לדבר עבירה מטעמים של מטרות מדיניות-חוץ שהיא מבקשת להשיג.

החומרה הגדולה יותר שעולה מכל זה היא, שבפעם הראשונה ארצות-הברית מנסה לקשור מצוקה של ציבור יהודי בכרית-המועצות, החש כרעג כאילו הוא מתגורר על הר געש, חושש מפוגרום, חושש ממש לחייו, ואין המעצמה הזאת מהססת לנצל את המצוקה הזאת כמכשיר סחיטה להוציא את ישראל מיהודה, משומרון ומתבל-עזה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
זאת אומרת, העולם כולו נגרדו.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:
לא, הסנט האמריקני.

עוזי לנדאו (הליכוד):

חבר הכנסת פורז, אני חושב שחלק מן הדברים — יסודם גם בטעויות שלנו. לצערי הגדול, היו מי שניסו לדוג במים עכורים. מר פרס ניסה להאשים את מר שמיר בכך שדיבוריו על העלייה הם כעצם הסיבה להתבטאויות האמריקניות האחרונות, שדיבוריו יסכנו את העלייה ויכנסו את ירושלים.

אני מוכרח לומר, שמר פרס איננו עומד על קרקע יציבה כל כך כאשר הוא משמיע את ההערות האלה. מי שבשעתו, בהצהרות שיצאו ממשרד ראש הממשלה דאז — כרצמבר 1983, בינואר 1984 — גרס להפסקת העלייה מאתיופיה, איננו בעמדה של מי שיכול להטיף מוסר. מי שיש לו חבילת מרגרינה על הראש, אל יעמוד בשמש, כדברי הפתגם העממי.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
מי שאמר פעם אחת דבר הבל, לעולם לא יכול לפתוח את פיו?

עוזי לנדאו (הליכוד):

חבר הכנסת פורז, אבל להתמיד בכך כל הזמן? אני בהחלט חושב שלגיטימי לגמרי למתוח ביקורת על דברים שאומר ראש הממשלה, רק ששתיקה שווה זהב אצל חלק מן האנשים. יש אדם שראוי שהביקורת מפיו לא תישמע.

הערות נוספות קשורות בשאלה: אם באמת אנחנו עדים להתקרבות של ארצות-הברית לאש"ף ולהכרזות חמורות וחרירות של ארצות-הברית על ירושלים, צריך באמת לשאול, מהי המדיניות שהובילה לכך עד עכשיו, מי אולי הוביל לכך כמעשיו. אני רוצה להעיר ולהוסיף, שלדעתי למדיניותו של מר פרס מאז נעשה ראש ממשלה יש תרומה ניכרת גם לכך שהמהומות ביהודה ובשומרון התגברו, גם לכך שארצות-הברית ואש"ף הולכים יד ביד, וגם לכך שעתה אנחנו עדים להכרזות חריפות של ארצות-הברית בעניין ירושלים.

אנחנו היינו עדים למדיניות מר פרס בשבח היוזמה לוועידה בין-לאומית כאשר היה ראש ממשלה. אנחנו עדים למגעי-חץ עצמאיים שלו גם כאשר היה שר חוץ, לא תמיד על

בשומרון ובעזה, והוא אף כך בהם את ההתיישבות היהודית בירושלים המאוחדת.

ארדוני היושב־ראש, העלאת נושא ירושלים במסגרת זו היא חמורה ביותר. אני לא יכול לקבל גם מאלה החולקים על דעתנו את ההגדרה, שגילה, רמות ונווה־יעקב הן שטח כבוש. אני לא יכול לקבל, כפי שאמר לפני חבר הכנסת עוזי לנדאו, שהכותל המערבי הוא שטח כבוש. אני לא יכול לקבל שערש התרבות היהודית, ערש העם היהודי, הכותל המערבי הוא שטח כבוש. אני לא יכול לקבל שהמקום שבו הלכו נביאים ומלכים, העיר, לב לבה של העיר של דוד ושלמה, של ישעיהו וירמיהו, זה שטח כבוש. אני לא יכול לקבל את זה שיהודים לא יכולים לחיות שם. אם יהודים לא יכולים לחיות שם, היכן הם יכולים לחיות בעולם הזה?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אתה יודע שלא זאת הבעיה.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:
זאת בדיוק הבעיה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אולי גם עבר הירדן המזרחי הוא לא שטח כבוש.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:
חבר הכנסת פורז, אנחנו לא מתווכחים עכשיו בינינו. כי ההבנה בינינו איננה ההבנה שקיימת בארצות־הברית. אם קיים בינינו ויכוח, הוא על המשמעות של החלת הבחירות במזרח־ירושלים, המשמעות הטבעית של הריבונות.

אבל, הנה שמעתי את דניס רוס, יועצו של בייקר, והוא אמר: אנחנו בעד ירושלים מאוחדת, אבל שאלת הריבונות נתונה למשא־ומתן; זאת אומרת, ירושלים יכולה להיות מאוחדת אולי תחת ריבונות ערבית. הרי זו לא עמדתך וגם לא עמדתי, ובכן, יש פה בעיה יסודית.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אנחנו מטילים עליהם את העניין הזה. כשאנחנו אומרים שהצבעה של ערכי מזרח־ירושלים פירושה ויתור על העיר, אנחנו עושים משגה.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:
ההיפך הגמור.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אם תושבי מזרח־ירושלים משתתפים בבחירות בירדן, האם פירוש הדבר שירושלים היא של ירדן?

היו"ר נ' מסאלחה:
חבר הכנסת פורז, אני מבקש ממך שלא להמשיך.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:
ברשותך, ארדוני היושב־ראש, בערב כזה, כשיש באולם כל כך מעט חברי כנסת, אני מרשה לעצמי לענות לחבר הכנסת פורז, ואחר כך אמשך בדברי.

חבר הכנסת פורז, אתה אומר שהחלת הבחירות על ערביי מזרח־ירושלים היא דבר טוב. זה לא גורם לחלוקת העיר. שמעתי מישו אחר שטוען טיעון נוסף בקו הזה: אם אתם, הליכוד, אומרים, שאם מוכנים להחיל את הבחירות על שכם, אבל אינכם מוכנים להחיל את הבחירות על ירושלים, זאת אומרת שאם מוכנים לוותר על שכם, זאת המשמעות?

היו"ר נ' מסאלחה:
אתה לא מתכוון ליושב־ראש המפלגה שלו?

עליה בלתי־לגלית ופרצנו את השערים. משהוכרע הקרב על ירושלים, הוסר המצור, שוחררה העיר, וכך בעצם ניתן הביטוי הסמלי לעצמאותה של מדינת ישראל. אנחנו נמצאים עדיין בעיצומה של המלחמה למולדת, לזכות יהודים למולדת משלהם. עכשיו שוב כורכים עליה וירושלים יחדיו, הופכים את יהודי בריית־המועצות בני ערובה, מזהירים מפני יישובם בירושלים, ומכניסים מצור מדיני על העיר הזאת.

אם נהסס, יפרשו בייקר ובוש את היסוסינו כחולשה, וכרוח הימים האלה בווינגטון — הם יגיבירו לחץ. על כן דרושה כרגע זה תשובה חדה, ברורה ומהירה של מעשה, של הציבור כולו, של הממשלה על כל חלקיה. התשובה היא התיישבות יהודית מסיבית בכל שכונות העיר, בעיר העתיקה, ברובע היהודי, בנווה־יעקב, ברמות, כארמון־הנציב, בגבעה־הצרפתית, בכל מקום — בכל מקום שהאמריקנים רואים אותו "כבוש".

סיפר לי בסוף השבוע חבר הכנסת מיכל ברוזה, שהוא הביוגרף של בן־גוריון, כי כאשר נתקבלה באו"ם ב־1948 ההחלטה על כינואם ירושלים, טלפן מי שהיה אז שגריר ישראל באו"ם, חבר הכנסת לשעבר אבא אבן, אל ראש הממשלה דאז מר בן־גוריון, והיה נרעש כולו. הוא אמר לבן־גוריון, שהאו"ם קיבל החלטה נחרצת על כינואם העיר. שאל אותו מר בן־גוריון: "ובכן, מה היו תוצאות ההצבעה?" אמר חבר הכנסת אבן: "ברוב מכריע הצביעו נגדנו". "אבל מה היו התוצאות?" שאל שוב בן־גוריון. "אנחנו קיבלנו קול אחד שלנו, בלבד", משיב מר אבן. תשובת בן־גוריון: "טוב, זה הקול המכריע".

אני סבור שעם ישראל מצפה עכשיו לקולה המכריע ולמעשה המכריע של ממשלת ישראל. תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:
תודה לחבר הכנסת עוזי לנדאו. סגן שר החוץ ישיב.

שושנה ארבל־אלמוזלינו (המערך):
חיים רמון לא מדבר?

היו"ר נ' מסאלחה:
חיים רמון מדבר. ההצעה שלו היתה לפני חבר הכנסת לנדאו, והוא לא היה באולם. כשקראתי את השם שלו, הוא הופיע.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:
ארדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הנושא הוא תביעתה של ארצות־הברית מישראל להימנע מהקמת התנחלויות חדשות כתנאי לסיוע לעלייה.

אני חייב לומר, שהממשל האמריקני צידד תמיד בהגירה יהודית חופשית מברית־המועצות. גם בהצהרות וגם במעשים הוא תרם רבות לגל העלייה הנוכחי למדינת ישראל. אנחנו, כמובן, העם והממשלה בישראל, מודים לממשל האמריקני ומעריכים את עמדתו המסורתית בנושא זה. הממשל האמריקני גם תומך בהנהגת טיסות ישירות מברית־המועצות לישראל, והוא הפעיל ומפעיל את כל כובד משקלו לקידום העניין — עד עתה, לצערנו, ללא הצלחה.

בנוגע לעמדתה של ממשלת ישראל ביחס להתיישבות ביהודה, בשומרון ובעזה, העמדה הזאת ידועה היטב לארצות־הברית. הייתי מגדיר את ההבנה בינינו בנושא זה, שבמשך השנים הסכמנו שלא להסכים. לאחרונה, כפי שידוע, שוב קרא הממשל לישראל שלא ליישב עולים ביהודה,

כשאלת העלייה מברית-המועצות והענקת ערבויות למימון דיוור בעבורם.

אין לערב מין בשאינו מינו. אין לערב אי-הסכמה בעניין מדיני בנושא העלייה, שהוא לכ לכה של הציונות. אני יכול לומר, שזו סיבת הציונות. זהו ה-*raison d'être* של הציונות ושל מדינת ישראל. התניה זאת יוצרת רושם אצל רבים, שיש בממשל האמריקני גורמים שהיו רוצים להשתמש בסיוע כבמנוף לסחיטה ולוויתורים מדיניים מישראל, וכייתור במסגרת המשא-ומתן המדיני על עתידם של שטחי יהודה, שומרון ועזה. אם אכן קיימת מגמה כזאת, היא עלולה לפגוע בצורה אנושה בסיכויים להסדר מדיני. היא עלולה גם להכביד עלינו במאמצינו להדוף את המתקפה הפרועה שמדינות ערב מנהלות נגד עצם עקרון העלייה לישראל. אנו מצפים מן הממשל האמריקני, שיבהיר בצורה חד-משמעית שלא זו כוונתו.

כמה מלים לגבי ההתנגדות הערבית. אני חייב לחלוק על דעתו של ידידי חבר הכנסת לנדאו, זה לא קורה הרבה, אבל הנה זה קרה הערב.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): מה, אתה חולק על דעתו של חבר הכנסת לנדאו? כל כך הרבה ריגושים כיום אחד.

היו"ר נ' מסאלחה:
יש פלורליזם בליכוד.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:
חבר הכנסת וירשובסקי, אני מקווה שאתה מתאושש מהריגושים הקודמים כדי שתוכל לעמוד בריגוש הנוכחי.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): כאשר אתה חולק על חבר הכנסת לנדאו, כל יתר הדברים מחווירים.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:
חבר הכנסת לנדאו כרך, אולי לא ככוונה, את הצהרתו של ראש הממשלה במסע שמנהלים הערבים נגד העלייה לישראל. אני יכול להגיד לך, שכשפנו הערבים לצירייל ב-1922 כבקשה לעצור את העלייה, הוא עמבן לא התייחס לזה, אבל כשהם פנו אליו הם לא פנו בגלל ההתיישבות ביהודה, בשומרון ובעזה ולא בגלל הצהרתו של ראש הממשלה. כשהם פתחו באינתיפאדה הראשונה, ב-1936, הם לא עשו זאת בגלל הצהרתו של ראש הממשלה או בגלל ההתיישבות בשטחים. כשהם התנגדו לעלייה בשנות ה-50, הם לא עשו זאת בגלל הצהרתו של ראש הממשלה או בגלל ההתיישבות בשטחים. כשהם העבירו ב-1982 החלטה באו"ם נגד "הזרמת משאבים אנושיים למדינת ישראל" — הם לא עשו זאת בגלל הצהרתו של ראש הממשלה או בגלל ההתיישבות בשטחים. כשהחליטה ועידת ה"פתח" ב-8 באוגוסט 1989 בתוים להקים ועדה מיוחדת, כדי "להרחיע מהגרים יהודים חדשים מלבוא לישראל", הם לא דיכרו על השטחים, הם לא היו יכולים לדבר על הצהרתו של ראש הממשלה, משום שהיא לא נאמרה אז.

מה שיש פה זה מסע שיטתי של העולם הערבי, המנוהל כרגע על-ידי אותה ועדה מיוחדת של ה"פתח". נגד עלייה לישראל. נקודה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני לא אמרתי שהמסע הערבי נגד העלייה הוא בגלל הצהרת ראש הממשלה. הגבתי על מה שאמר ממלא-מקומו.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

לא, שמעתי את זה ממר פרס ומאחרים: מדוע אתם מתנגדים להחלת הבחירות בירושלים? הרי אתם מסכימים לבחירות בשכם: זאת אומרת, שאתם מוכנים לוותר על שכם. הרי זו לא עמדתכם.

נכון, זאת לא עמדתנו, אבל במסגרת הסכמי קמפ-דייוויד יש אפשרות שממשלה עתידית בישראל, אני מקווה שהיא לא תקום, אכן תוותר על שכם.

עוזי לנדאו (הליכוד):

במסגרת האוטונומיה.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

במסגרת האוטונומיה.

לכן הדבר שעמד פה על הפרק, כשהכנסת החליטה בזמנה מה שהחליטה בעניין ירושלים, היה שלא חשוב מי תהיה הממשלה העתידית בישראל, כנסת ישראל קבעה שדינה של ירושלים לא יהיה כדינה של שכם, וערביי מזרח-ירושלים — דינם יהיה כדינם של ערביי עכו, או ערביי יפו. הם אינם מצביעים בבחירות לאוטונומיה. בבחירות המוניציפליות הם מצביעים. הם משתתפים בבחירות ראש עיריית עכו. הם מצביעים בבחירות לכנסת.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת פורז, אני מבקש מסגן השר שלא להשיב. אנחנו דנים בהצעה לסדר-היום של חבר הכנסת עוזי לנדאו. אני מבקש להשיב לחבר הכנסת עוזי לנדאו. חשוב מה שהוא אמר, חשוב מה שאתה משיב.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

ולסיכום הנקודה הזאת, אדוני היושב-ראש, אנחנו רואים בהחלת הבחירות אמצעי לפילוג ארמיניסטרטיבי, ובסופו של דבר לפילוג פוליטי ופסי של העיר. את החומות האלה כבר הפלנו, הן לא יקומו שוב.

העמדה האמריקנית, כפי שהתבטא באמירות של ראשי המדינות האמריקניות, היא פגיעה בלבו של העם היהודי כולו, והיא אכן זכתה לתגובה, כפי שראיתם ב-24 השעות האחרונות, לא תגובה של הליכוד, גם לא של מפלגות בישראל, היא זכתה לתגובה נמרצת וחריפה ביותר של יהודי ארצות-הברית, וכבר יש סימנים גם בקהילות יהודיות אחרות בעולם. ישראל לא תקבל הנחיות מאיש, וכייתור לא בנושא הזה.

העברנו מסר לארצות-הברית, כדרג הגבוה ביותר וכאופן פומבי, שממשלת ישראל איננה מכוננת עולים מברית-המועצות להתיישב ביהודה, בשומרון ובעזה או בכל אזור אחר. אנחנו נוקטים מדיניות של מתן בחירה חופשית לעולים, כל עולה בוחר את מקום מגוריו בהתאם לעקרון הבחירה החופשית, כמובן גם בהתאם לאפשרויות הכלכליות.

אני חייב לציין, שעד לאחרונה גם דוברי מחלקת המדינה לא יצרו זיקה או התניה בין עמדת ארצות-הברית כלפי ההתיישבות היהודית בישראל, לבין הסיוע שמושיטה ארצות-הברית לישראל. הם לא יצרו אותה זיקה, אדוני היושב-ראש, גם בנושא הענקת ערבויות, או אפשרות הענקת ערבויות להלוואות בנקאיות בארצות-הברית לצורך מימון בנייה לעולים בישראל. לכן, אנחנו התאכזבו עמוקות לשמוע את מזכיר המדינה בייקר כורך את שאלת ההתיישבות בישראל

היו"ר נ' מסאלחה:

זאת אומרת, שאין אי-הסכמה בינך לבין סגן השר. יש הסכמה מלאה.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

אני חייב להתנצל בפני חבר הכנסת וירשובסקי, הריגוש מיותר אם כך.

עוזי לנדאו (הליכוד):

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת פורז — — —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אולי אני לא הבנתי נכון את חבר הכנסת לנדאו. אם הוא חושב שלא צריך ליישב את העולים בשטחים, אני מסכים שהוא יקבל פרס.

היו"ר נ' מסאלחה:

אילו היה מאמין בזה היה מצטרף לשינוי.

אנחנו עוברים להצבעה. חבר הכנסת עוזי לנדאו, אתה מסכים שהצעתך תועבר לועדת החוץ והביטחון?

עוזי לנדאו (הליכוד):

כן.

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, מי בעד העברת הצעת חבר הכנסת לנדאו לועדת החוץ והביטחון? זו הצבעה מס' 7.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לועדת החוץ והביטחון — 5

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום — 3

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, אני מבקש לעבור להצעה הבאה לסדר-היום, של חבר הכנסת חיים רמון. אני רואה שהוא איננו.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

כמה פעמים תקרא לו?

היו"ר נ' מסאלחה:

זו הפעם הראשונה שקראתי בשמו. חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, אני מבקש ממך, אל תעירי ליושב-ראש. אני לא קראתי בשמו. חבר הכנסת עוזי לנדאו ביקש להקדים את תורו.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

לא אליך אני באה בטענות.

היו"ר נ' מסאלחה:

הוא יושב-ראש הסיעה שלך. אני מציע לך לפנות אליו.

אדוני היושב-ראש, נביל שעת, מראשי אש"ף, אמר ברדיו קהיר ב-22 בינואר, לא לפני זמן רב: "פתיחת שערי העלייה לישראל בפני היהודים הסובייטים היא אחת הסכנות הגדולות ביותר הנשקפות למהפכה הפלשתינית". הוא לא מדבר על שטחים. יאסר ערפאת אמר ב"א-לוטן", ב-21 בינואר, את הדברים האלה: "היהודים החדשים אינם מופנים רק לפלשתינ הכבושה, אלא לכל האומה הערבית". הוא מחיל את העיקרון על כל האומה הערבית. אתם יודעים למה הכוונה. ראש ממשלת סוריה אמר ב-30 בינואר: "יש להפעיל לחץ כדי למנוע הגירה לפלשתינ מכל המדינות". "אל-אהרם", ב-20 בפברואר: "אסון ההגירה היהודית מכרית-המועצות שווה לאובדן פלשתינ ב-1948".

אין פה שאלה של התנגדות להתיישבות ביהודה ובשומרון ואין שאלה של הצהרת ראש הממשלה. יש פה מסע מתוכנן, מקיף, לצערי היסטורי, קונסרקוונטי, שבו הערכים מנסים לעצור הגירה לישראל, ואסור לנו, לפחות בבית הזה, לטעות בנדון.

לסיים, אני חוזר ומביע בשם ישראל את אכזבתנו ממזכיר המדינה בייקר, ומביע את צערנו על שהודעת ראש הממשלה ושר הקליטה, שאין לישראל מדיניות יוזמה לכוון את העולים להתנחלויות, לא הניחו את דעתו של שר החוץ בייקר. אי-הענקת המשקל הנכון לדברי ראש הממשלה ושר הקליטה, שנמסרו בפירוט ובמלוא הסמכות, עלולה להכביד את סיכול המתקפה הערבית נגד העלייה מכרית-המועצות ואת הדיפתה.

אנו מבקשים מארצות-הברית להבהיר למדינות ערב, שהמסע שהן מנהלות נגד ישראל פוגע בתהליך השלום, נוגד את העקרונות ההומניטריים שהם נר לרגליה של ארצות-הברית ועומד בסתירה למשק כנפיו של תהליך הליברליזם והדמוקרטיזציה העובר על מזרח-אירופה ועל חלקים רבים אחרים בעולם.

היו"ר נ' מסאלחה:

מה אתה מציע?

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

אני מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת לנדאו לועדת החוץ והביטחון.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. הצעה אחרת לחבר הכנסת אברהם פורז.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום. אני חושב, שאם היה נושא שאיחד את העם בישראל וגם זכה לאהדה בין-לאומית בלתי רגילה, זה היה נושא קליטת העלייה. למרבה הצער, כאשר התבטא ראש הממשלה כפי שהתבטא, ובעקבות זה בא חבר הכנסת עוזי

יב. הצעות לסדרהיום

דברי שר החוץ על איחוד גרמניה

רווחה מעולה ביותר וקרובה למדינות סקנדינביה — זה ראוי לברכה.

אני גם קורא גרמנית ומבקר בחנויות ספרים בגרמניה ורואה את הכמות האדירה, האין-סופית, של דברים הנכסכים על התקופה הזאת. גם חלק גדול מהם פוחדים ממנה. אף-על-פי-כן, יש תת-זרמים, יש התפרצויות, יש התגודדויות פוליטיות שלפעמים מצליחות יותר ולפעמים מצליחות פחות להחזיר את העטרה ליושנה. אנחנו חייבים להיות ערים לכך. אנחנו חייבים לעקוב אחרי הדברים האלה.

אנחנו צריכים לומר לגרמניה, שאנחנו מקיימים את היחסים עמם; אנחנו גם צריכים להבין שאנחנו מקבלים את התהליך הזה, אבל צריך להסביר להם שכיחורים, כקורבנות הראשיים של הגרמנים, וגם ככני אדם החיים במאה הזאת באיזה מקום, אנחנו מסתכלים על כך בזהירות רבה, בפחד מסוים ובחרדה. זה צריך לבוא לידי ביטוי. יחסים דיפלומטיים, יחסים תרבותיים, חילופי ידע, חילופי משלחות נוער, אבל גם כל זמן שזה מתרחש ומתפתח — ואני בעד זה — איננו צריכים לשכוח את האידיאלוגיה ואת ההתפתחויות ההיסטוריות שהביאו להתפרצות של האימה הצבאית ומעשי הזוועה שנעשו במלחמת-העולם השנייה, ובמידה מסוימת גם במלחמת-העולם הראשונה.

אני רוצה לומר, שגם אצל הגרמנים יש חשש. אינני מדבר על גינטר גראס, שאמר דברים ברורים מאוד נגד איחוד גרמניה. אולי הוא אמר זאת ממניעים מפלגתיים-פוליטיים, אבל יש גם אחרים.

אדוני היושב-ראש, זה עתה גמרתי לקרוא ספר שהצעתו שיתורגם לעברית, ספר שנכתב על-ידי עורך-דין גרמני. הספר נקרא "היוריסטים הנוראים" — זאת ציטטה מהמחזה של רולף הוכהות, שכתב את "ממלא המקום". שם מתואר איך שיטת משפט מפותרת שהייתה קיימת ברפובליקת ויימר, עם דמוקרטיה נפלאה, הפכה את עורה בזמן שלטון הנאצים ונתנה שירות נלהב ולאומי למשטר הזה. חלק גדול מהאנשים האלה המשיכו לחיות בתוך המערכת המשפטית גם לאחר שקרס ונפל המשטר הנורא הזה, אני מדבר על המערכת המשפטית הרגילה ביותר, שצריכה לשמור על כבוד האדם, זכויות האדם וחירותו. וזה נכתב על-ידי עורך-דין גרמני.

האלמנטים האלה, הייתי אומר: רסיסי המחלה האלה, עדיין קיימים. אנחנו חייבים להזהר. אינני בא להסית, ואינני בא להגיד שלנצח לא נקיים יחסים, ו"זכור את אשר עשה לך עמלק" — אינני משתמש בפרוות האלה. אני אומר שדווקא במישור האינטלקטואלי, במישור המחשבתי ובמישור הדיפלומטי ניתן ביטוי לקיומה של החרדה; ייתכן שהמלה "חרדה" חריפה מדי — ניתן ביטוי לתחושה לא-נוחה של אפשרות שתתפתח סכנה שכולנו מקווים שלא תהיה.

אני מקווה שהדברים האלה יבואו לידי ביטוי. ייתכן מאוד שכדאי לדון בנושא הזה באחת מוועדות הכנסת, כדי ליצור יתר מודעות להתפתחויות שהיו בגרמניה ולזהירות שבה אנחנו צריכים להתחייס לנושא הזה, כדי בכך עם שיתוף הפעולה שצריך להמשיך לקיים.

ראיתי מקום להעלות את הנושא הזה גם בימים אלה, שבהם אולי נתונים מעיינינו לדברים מידיים יותר ואולי

היור"ר נ' מסאלחה:

אנחנו עוברים להצעות לסדרהיום מס' 2623, 2646, 2666, 2670 ו-2679 בנושא: דברי שר החוץ על איחוד גרמניה. ראשון — חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מה שאמר שר החוץ שלנו ביחס לאיחוד גרמניה כבר נשטף במלל אדיר של מלים בנושא הזה ובנושאים אחרים שנאמרו מאז הוא אמר את דבריו. אולי הדברים שהוא אמר באירוע זה או אחר לא כל כך רלבנטיים כרגע זה. מה שרלבנטי מאוד הוא היחס שלנו לגרמניה. לכן אני חושב, שחשוב וטוב שאנחנו דנים בנושא זה.

אדוני היושב-ראש, אני יכול להעיד על עצמי, שאני בעד יחסים עם גרמניה. אני יליד גרמניה, זו שפת אמי. אני קורא את השפה, אני מכיר את תרבותם.

היור"ר נ' מסאלחה:

נולדת בלייפציג?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן. נולדתי בלייפציג. אגב, אם תרשה לי, אני רוצה לספר משהו שהוא אולי אנקדוטה, אבל שייך לנושא. לפני כמה ימים קיבלתי מאדון ירושלמי מסמך הנושא את התאריך 25 בנובמבר 1938. הווי אומר, שבועיים אחרי "ליל הבדולח" בגרמניה. במסמך הזה כותבים 10 — 20 יהודים ממוצא פולני — כך כתוב במכתב — אל מפקד משטרת העיר לייפציג ומבקשים ממנו שיאפשר להם לפתוח את בית-הכנסת שלהם ולהתפלל, כי מאז "ליל הבדולח" בית-הכנסת סגור.

זה היה מעשה של אומץ בימים ההם. מצאתי שעל המכתב הזה חתום אבי, זיכרוננו לברכה. אני התרגשתי ואמרתי לעצמי, כמה צריכה היתה לעודד לו היד בתור יהודי פולני, עם אשה וילד, בגרמניה, ב-1938, אחרי "ליל הבדולח", ובכל זאת לחתום. מצד שני, ראיתי איזה קשר יש לכולנו, בני הדור הזה, עם גרמניה, בין שניצלנו ובין שלא ניצלנו.

לכן, כשאתה, היושב-ראש, אמרת לייפציג, ראיתי לנכון להגיד את הדברים האלה, אף שהם אישיים ונוגעים להיסטוריה שלי ולא לדברים גדולים.

העניין של גרמניה חי בתודעתנו, הוא במחשבתנו כל הזמן. ודאי שמכל הסיבות ההגיוניות, ההיסטוריות, הכלכליות, ובכלל בגלל המגמה הקיימת בעולם, אין ספק שהתהליך הזה של איחוד גרמניה בוא יבוא. אני גם חושב שלקום ולצעוק נגד זה, קודם כול זה לא יעזור; שנית, זה לא יהיה נכון; שלישית, זה דבר שמצטלצל כאנכרוניסטי.

אבל הייתי רוצה שאנחנו נרשום לפנינו, שבעוד איחוד כזה בין שני חלקי מדינה שחולקה כתוצאה ממלחמה — לו זה היה קורה באיטליה או בארץ אחרת, היינו יכולים לברך על כך, לשמוח ולהמשיך כאילו לא קרה כלום — הרי לגבי איחוד גרמניה אנחנו צריכים לזכור כל הזמן את העובדה, שגרמניה היא כוח כזה, שפעמיים בתוך זמן קצר ולא רב, מ-1914 עד 1918, מ-1939 עד 1945, הביא חורבן על חלק גדול מהציביליזציה האנושית, ולא בכדי ולא במקרה.

אני בטוח שהניסיון של גרמניה החדשה, החוקה שלה, הניסיון שלה להתמודד עם איכות החיים, הניסיון לבנות מדינת

הכרה בחטא מבחינה חינוכית, מבחינת נטילת אשמה וגם מבחינת שילומים לאלה שהיו הקורבנות. אנחנו יודעים מה מצבה של גרמניה המזרחית מבחינה כלכלית, אבל אם שתי הגרמניות הולכות להתאחד, יש חוב מוסרי גם לגרמניה המערבית עבור גרמניה המזרחית. יש יחס ליהודים, לאנטישמיות. צריך להיות בגרמניה משנה-רגישות לכל תופעה כזאת, וזה עניין מוסרי שבשילנו.

דבר נוסף — האיחוד, כאשר יתקיים, לא צריך להיות איחוד של כוח, של כוח צבאי, או של התחלה של בניית כוח צבאי, ואנחנו יודעים מה עלול לקרות, והזכירו כאן מה קרה בשתי מלחמות-עולם קודמות.

נוסף על העניין המוסרי יש גם עניין פוליטי: צריכה להיות תמיכה במדינת ישראל, היא מדינת היהודים, מדינת המקלט לכל יהודי באשר הוא. ותמיכה במדינת ישראל היא, לדעתי, תנאי לגבי היחסים שלנו.

יש גבול האודר-נייטה, שמדברים עליו. אינני רוצה להשוות אותו לגבול שלנו עם ירדן, שהוא תוצאה של מלחמות. יש כאלה שרוצים להשוות ביניהם, אבל ברור שלא יפתחו עכשיו חיכות פנדורה ישנות שיכולות לגרום לתהפוכות ולשפיכות דמים נוספת. רק עכשיו קראתי, שראש ממשלת גרמניה המערבית הכיר בכך, ולא יחזרו לטעון טיעונים מעין זה.

נוסף על העניין המוסרי והעניין הפוליטי יש גם העניין הכלכלי. גרמניה היא זו שצריכה לתמוך בנו בשוק המשותף, לא משום שהיא נהנית מזה, ולא משום שהיא יכולה להפיק רווחים מיחסים עם ישראל, ולא משום שהשוק המשותף יכול להפיק רווחים משיתוף פעולה עם ישראל, אלא משום חובה המוסרית למדינת ישראל. וצריך לתבוע זאת: אני יודע ששר החוץ תבע זאת בעת ביקורו האחרון. כל מי שבא לגרמניה צריך לתבוע זאת, כי לגרמניה מאוחדת גדולה וחזקה יהיה מה לומר בשוק המשותף ויותר מאשר יש לה לומר היום.

אם כן, יש לנו מערכת יחסים אמביוולנטית מאוד עם גרמניה. מצד אחד ההיגיון, היחסים היומיומיים — היו לנו יחסים כאלה בתקופת השילומים — העניין המוסרי, הפוליטי והכלכלי, אבל מצד שני, יש לנו גם העניין של "זכור את אשר עשה לך עמלק". לא אנו, לא בנינו ולא בני בנינו, צריכים לשכוח. הזכירה הזאת קיימת, היא חייבת להיות קיימת, ולא משנה אם יש מפרשים הטוענים שהיום עמלק איננו. הצו המוסרי, הצו של "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים", קיים.

יחד עם הקשרים שאנחנו מפתחים עם גרמניה המאוחדת, באותם תנאים שהצגתי, חייבים, לעולם ועד, לזכור את אשר עשה לך עמלק.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת גרשון שפט. הצעה לסדר-היום באותו נושא לחבר הכנסת משה גפני — איננו נוכח. הצעה לסדר-היום באותו נושא לחבר הכנסת מנחם פרוש. בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש צורך להגיד מליאת הכנסת הנכבדה: קראנו בשבת פרשת "זכור", מצוות מחייבת עמלק. קראנו כאן, בירושלים, אתמול, ושלשום ביתר ערי הארץ. על המן בן המדתה האגני. ואני מוכרח להגיד לכם: כשאני עומד כאן, בכנסת, אני הייתי רוצה שיעלו לכאן, על במת הכנסת, הוותיקים בכנסת ויעידו איך היתה אז, בשעתה,

דרמטיים יותר, אבל אסור לנו לשכוח שהרבה מאוד ממה שקרה לנו בתור עם ואולי גם לצביכילוציה המערבית נבע מכך שהתעלמנו מסכנות שהיו מתחת לפני השטח. אני מציע שפשוט נהיה זהירים.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. הצעה לסדר-היום באותו נושא לחבר הכנסת גרשון שפט, ואחריו — לחבר הכנסת משה גפני.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עילת הדיון בנושא הזה היתה הידיעה בעיתון על התבטאותו של שר החוץ לגבי איחוד גרמניה. בעיתונים מספר נכתב, בשמו של שר החוץ: יש לנו אמון בלתי מסויג בגרמניה מאוחדת. היתה הכחשה של שר החוץ בעניין הזה. אבל עצם העניין, כפי שהוא עלה, מעלה תהיות לגבי פעילות, לגבי ביטויים ולגבי התנהגות שלנו, של שרים ושל כולנו, כלפי גרמניה.

גרמניה תתאחד, בין שנרצה בכך ובין שלא נרצה בכך. זאת היתה עובדה היסטורית. אינני יודע אם אנחנו צריכים לברך על כך, אבל כעומדים מן הצד יש לנו מה לומר בקטע הזה. כמי שניהל מפעל שעסק בייצוא הזדמן לי להיות פעמים רבות בגרמניה, לפחות ארבע-חמש פעמים בשנה במשך 15 שנה. הרגשתי הברל גדול אם ישב מולי אדם בן 30 — 40 או אדם בגיל 60 — 70: הברל תהומי. לא יכולתי למחות את הרגש הזה. לא הייתי בשואה. להוריי, ויכונם לברכה, היה די שכל בשעתם להגיע ארצה בשנת 1934, ולא עברנו את הקטע המחריד של השואה.

היו"ר נ' מסאלחה:

זה גם מזל. יש הרבה שהיה להם שכל ולא היה להם מזל, והם לא עלו.

גרשון שפט (התחיה):

אתה צודק. אז כבר ראו את ראשית האנטישמיות באוסטריה. כאשר דרכתי על אדמת גרמניה — ועשיתי זאת ארבע-חמש פעמים בשנה במשך 15 שנה — ראיתי משהו מיוחד וחשוב שכל אחד יראה בו משהו מיוחד.

אני מתנגד למה שאמר חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי בקשר ל"זכור את אשר עשה לך עמלק" — "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים". אשר קרן בדרך ויוזב כן כל הנחשלים אחריו ואתה עיף ויגע ולא ירא אלוהים. והיה בהניח ה' אלוהין לך מכל איבין מסביב בארץ אשר ה' אלוהין נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח. יש מי שחושב שזו היא מצווה מעשית, ויש מי שחושב שזוהי עצה לעצמנו, דרך התנהגות לעצמנו כלפי עמלק שהיה בשעתו. אי-אפשר לשכוח. לכן, חשוכה הזהירות בהתבטאות, במיוחד בדורות האלה, בדור שהיה שם ואולי גם בדור הבנים של הורים שמתו שם.

גרמניה עומדת להיות המעצמה המרכזית באירופה, החזקה, המשפיעה. חשוב לנו לקיים יחסים עם גרמניה, מתוך ההיכרון של מה שקרה. במאבק המתמיד בין הרגש לבין ההיגיון — והמאבק הזה הוא יומיומי והוא יהיה קיים — אנחנו חייבים לשמור על הפרופורציות של שני הדברים: לפעול בהיגיון ותמיד לזכור, "זכור את אשר עשה לך עמלק".

וביחסים שלנו כרגע, אם אנחנו מדברים על גרמניה, יש עניינים מספר. יש העניין המוסרי. אי-אפשר לקיים יחסים מדיניים ואחרים אם לא תהיה הכרה כמה שקרה, הכרה בחטא,

יצלצל למר מנחם בגין וישאל אותו מה הוא אומר על דבריו. אני בטוח בכך ואני זוכר היטב באיזה להט עמד מר מנחם בגין ודיבר נגד השילומים מגרמניה. היו כאלה שאמרו: הרצחת וגם ירשת? זו היתה התזה של בן-גוריון. הוא עמד תמיד על כך שאנחנו לא נשלים עם גרמניה. להגיד דבר כזה: אני מביט קדימה אל העתיד?

אדוני סגן שר החוץ, השר שלך חטא, ואתה, מסכן, צריך לעמוד כאן ולתרוץ את דבריו. אני לא מקנא בכך. אני מכיר אותך, ישותך, גישתך לנושאים, האובייקטיביות, הגישה שלך ואיך שאתה מסביר את עמדותינו; שאתה תצטרך לעלות לכאן ולתרוץ את דבריו — האמן לי, למען ההיסטוריה שלך, אישית, טוב יותר שלא תתרוץ את דבריו, אם אמר כך או אחרת. הוא עשה משגה, אחד המשגים הגדולים, ואנחנו לא יכולים לסלוח לו על זאת, כי הוא פגע עמוקות בעם היהודי, בדור הזה שסבל את השואה הנוראה. אני מבקש ממך: אל תיקח אותו תחת חסותך. אתה לא צריך להרחיק לכת עד כדי כך.

היו"ר נ' מסאלחה:

חודה לחבר הכנסת מנחם פרוש. הצעה נוספת באותו נושא לחבר הכנסת חגי מירום, בבקשה.

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני סגן השר, בבוקר היה סיפוק גדול במיוחד מהצהרתו של השר ארנס בשיחות עם קוהל וגנשר, שבהן הוא אמר — ולדעתי, בשונה ממה שאמר חבר הכנסת פרוש — כי יש לו אמון מלא במוסדות של הדמוקרטיים ובמסורת הדמוקרטית של מערב-גרמניה. כך אני מכין — הוא גם אמר — שהוא רואה בחיוב אפשרות של החלת הדמוקרטיה הזאת גם במזרח-גרמניה.

הדברים האלה התפרשו כתפנית ישראלית ממשית בשאלת איחוד גרמניה, הואיל וראש הממשלה בכבודו ובעצמו השמיע, בחודש נובמבר, דברים קשים בדבר חששות כבדים שלנו מפני איחוד גרמניה; ועוד הוא אמר, שגרמניה גדולה לעולה לנסות ולחזור על פשעי הנאצים נגד היהודים — כך אמר ראש הממשלה שמיר.

אדוני סגן השר, נראה שהיתה מידה מסוימת של חוסר פרופורציה בין העוצמה שבה השמיע ראש הממשלה את דבריו, מבחינת חששות שלו ממעשה האיחוד, לבין הגישה הנלהבת למדי של שר החוץ כלפי האווירה הדמוקרטית בגרמניה של היום.

אני לא רוצה להיתפס, יתר על המידה, להתקפה על שר החוץ ועל דבריו שר החוץ. אני כבר נוכחתי לדעת, שיש הבדל לא-קטן פה ושם בין מה ששר החוץ חושב שהוא אמר ומה שהבינו מרבירי לבין מה שבסופו של דבר מתקבל. כך ראינו לאחר כמה פגישות עם בייקר בארצות-הברית, כך קרה גם בגרמניה, ומפני כך הגשתי את ההצעה לסדר-היום.

חברי הכנסת, אני רוצה לנצל את ההזדמנות הזאת כדי להביא רשמים מסויר בגרמניה שממנו חוזרתי רק לפני יומיים. בלוויית חברי כנסת נוספים — חבר הכנסת שמעון שטרית, שהיה יושב-ראש משלחת מפלגת העבודה, וחבר הכנסת נואף מסאלחה, היושב כאן כראש הישיבה הזאת — הזדמן לנו להיות גם במזרח-גרמניה וגם במערבה. במזרח-גרמניה נתקלנו במצב מאוד מאוד קשה של מבוכה, חוסר ביטחון, חוסר ידיעה לגבי מה שיקרה.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת פרוש, עכשיו אתה מפריע לחבר הכנסת חגי מירום.

תגובת מר בגין כאשר החליטה ממשלת מפא"י דאז לעשות הסכמים על שילומים מגרמניה. אני חושב שלא היו עוד פעולות סוערות, הפגנה סוערת, היסטוריות כאלה, אבל ראו שזה מעומק הלב, ראו שהוא באמת רותח, מכיוון שמי יכול להשלים עם כך, שאנחנו, עם השילומים, כאילו נשלים עם גרמניה.

רבוחי, מה שקרה כעת, ועלי-ידי מי? עלי-ידי שר החוץ של ממשלת הליכוד, אשר רוצה להמשיך דרכו של מר בגין, עד כדי כך, שהוא יאמר: יש לנו אמון בלתי-מסווג בגרמניה המאוחדת. אני לא הייתי בשעת מעשה, אבל קראתי בכל העיתונים: "יש לנו אמון בלתי-מסווג", לא פחות ולא יותר, "אני מעדיף לא לשכוח את העבר אך להביט קדימה אל העתיד". הרי זה בדיוק כאילו היה בא משהו היום ואומר: רבוחי, ממשלת הליכוד אומרת, שיש צורך לדבר עם אש"ף, עם כל מה שאש"ף עשה לנו, עם כל מה שערפאת עשה לנו, וזה כאין וכאפס לעומת מה שעשתה לנו גרמניה. מי יכול לשכוח את זאת? איך יכול שר החוץ בממשלת ישראל להביט בשאנונות על רעיון איחוד הגרמניות? זהו אשר ציפינו לשמוע בוורסיה זו או אחרת? אבל אתה יודע, כאשר יש עשן, סימן שיש אש. להגיד דבר כזה, שלא ארצות-הברית, לא ברית-המועצות, לא צרפת, ואף לא אחת ממדינות-האירופה, לא אמרו: כולם מביטים בחרדה על איחוד הגרמניות.

ואני רוצה להגיד לכם: במקרה היתה אצלי, ביום שישי האחרון, משלחת של אקדמאים מגרמניה. ואני עשיתי את עצמי נאיבי ושאלתי: "מה אתם אומרים על איחוד גרמניה?" מה אגיד לכם, לא היה איש מ-23 האקדמאים הגרמנים שלא אמר: "אנו יכולים להבין אתכם כיהודים, מדוע אתם חרדים, אבל גם אנחנו, שרצינו לשכוח מה שעשה הדור הקודם, מביטים על כך בחרדה". והחרדה הזאת היא לא סתם חרדה שנובעת מפחדנות, אלא פשוט רואים בעין שאיחוד הגרמניות עורר את האנטישמיות.

במקום זה, שר החוץ של ממשלת ישראל, שר החוץ המייצג את הליכוד יצא בהכרזות, שסיבירו לעולם שאין לשכוח את מה שעשתה גרמניה. מי עוד כמוהו מתמצא במה שקורה עכשיו במקומות מסוימים בעולם.

תסלחו לי, אתם מפריעים לי.

חגי מירום (המערך):
סליחה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
סליחה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

יש כאלה אשר רוצים להשכיח ולהגיד שכל מה שהיה הוא כעין לגונה, מפני שבאשר אני יושב עם הנגידים והנגנים שלי ורוצה לספר להם — אני, ברוך השם, נולדתי בארץ ולא עברתי את השואה — על ימי השואה, מה שהיה, אז הם מביטים עלי כאילו אני מספר כמו שאומרים ביידיש: באבע מעשיות, סיפורי סכתא; דבר כזה יכול להיעשות? עלי-ידי מי? עלי-ידי גרמניה? זאת אשר היתה ערש התרבות העולמית?

אנחנו צריכים לחוש חרדה כששתי הגרמניות מתאחדות, וכשהן מתאחדות — ולכן הגשתי את ההצעה לסדר-היום — נדע שנעשה כאן דבר ששר החוץ בעצמו היה צריך לעלות על הדוכן ולהגיד: חטאתי, עויתי, פשעתי בדברים האלה. אז יבין העולם הגדול שזאת היתה פליטת פה, מעידה, מעידה מכישה. מי שנושא אחריות כזאת, כשל שר החוץ, יעשה דבר כזה?

מהר פחות. אבל להתלהב מהתהליך הזה, לברך עליו, בלי לומר שלנו יש דאגות לגיטימיות, שגרמניה הזאת, במשך 100 שנים, היתה גורם מתסיס ופוגע בכל האנושות כולה — בלי זה, איך אתה יכול לבוא ולייצג אומה יהודית?

אנחנו לא התביישנו. בפגישה עם נשיא גרמניה המערבית אמרנו לו: לנו יש פחדים מרייך רביעי. כך אמרנו את הדברים, בלי בושה, בביתו. אמרנו לו: במדינת ישראל יש אנשים ניצולי השואה, ולמדינה יש זכות להביע את החשש הזה ולחבוע מאומות העולם ומגרמניה עצמה ללכת מהלך מתון, אטי, הדרגתי, מבוקר. ושם, בגרמניה המערבית, שמענו ויכוחים, כמו למשל: לאן תלך אותה גרמניה מאוחדת כשתלך, ככל שמדובר באירופה 1992 וככל שמדובר בכריתות נאט"ו וורשה?

חברי הכנסת, כפולין יש היום רעיונות — מתוך חשש ודאגה מפני גרמניה הגדולה — שאומרים שיש מקום לצרף היום את ברית-המועצות לברית נאט"ו כדי לחסום את גרמניה. זאת התחושה. פולין מדברת על כך, שלו היתה אפשרות שהיא תצטרף לאירופה vis-a-vis נאט"ו, היה טוב לה.

באותה עת, הקנצלר קוהל אינו מתבייש להשמיע ססמאות מאוד מאוד מדאגות כאשר לאיחוד גרמניה ובאשר לזכותה לגבי שטחים שנמסרו אחרי המלחמה באזור האודר-נייסה ובאזורים אחרים.

בעצם, כל-כולה של ההצעה לסדר-היום פה היתה כדי לומר, אדוני סגן שר החוץ, שמעבר לכול — ואינני רוצה להיכנס לתוך ההתלהמות הפוליטית שאנחנו מצויים בה היום, אני רוצה להיות משוחרר מזה ולא להיכנס לזה כרגע — מעבר לכול, מותר לנו לצפות שנציג של המדינה שלנו, של מדינת ישראל, שר החוץ שלה, לא יבוא ויתלהב ממשוהו שם, אלא ההיפך, ידגיש את החרדות, את החששות ואת התביעה הישראלית שכל צעד מצדו מצד האויחוד של הגרמניות יהיה מבוקר, הדרגתי, יבטיח ריסון, יבטיח דמוקרטיה, יבטיח אי-אנטישמיות, יבטיח את זכויות היהודים שנפגעו שם, לרבות נכסים שנלקחו. אלה הדגשים שהיה צריך להדגיש, ולצער, לא רק שהם לא הודגשו, אלא גם נראה כאלו הם גרמו ליצירת אפקט הפוך.

הי"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת חגי מירוס. כבוד סגן שר החוץ ישיב על כל ההצעות.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, אני הופעת מעל הבמה הזאת ב-20 בנובמבר 1989 —

שבח וייס (המערך):

בתשובה על הצעה שלי.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

נכון.

— והתייחסתי בהרחבה לנושא של איחוד גרמניה. מאז אין שינוי בעמדותינו.

אני רוצה להדגיש שוב, שישראל ניגשת לשאלת איחוד גרמניה מתוך חובתנו היהודית לזכור את השואה לעולמי-עד ולחנך את הדורות הבאים ברוח הזיכרון הזה.

ידוע לכם שממשלת ישראל טרם דנה בשאלת איחוד גרמניה, וממילא היא טרם קבעה עמדה. גם משרד החוץ לא נדרש בשלב זה לקבוע עמדה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
סליחה.

חגי מירוס (המערך):

בימים אלה לא אכעס על חבר הכנסת פרוש יתר על המידה.

תחושת מבוכה בלתי רגילה שוררת בגרמניה המזרחית. הניסיונות ליצור עכשיו דמוקרטיה בגרמניה המזרחית מולידים מין תרבות דמוקרטית שלא ידועה להם, לא ברורה להם, ומערכת הבחירות במזרח-גרמניה נישאת על כפיהם של מערב-גרמנים. כך, יצא לנו להיות בפגישה עם הנשיא, פון-וויציקר, ופתאום המריא הליקופטר והקים רעש עצום בשעת הפגישה, ואז פון-וויציקר חייך ואמר: תראו, קוהל עסוק מאוד עכשיו בבחירות במזרח-גרמניה. ההליקופטר שמפריע לנו עכשיו הוא ההליקופטר הנושא אותו לעבר לייפציג, יש לו שם אספת בחירות.

הניסיונות שלנו להיפגש עם ראשי המפלגה הסוציאל-דמוקרטית המערב-גרמנית, גם הם היו קשים מאוד מפני שכולם מאוד מאוד עסוקים. יואכים פוגל, יוהנס ראן, והצעיר לפונטיין — כל אלה עסוקים עד מעל לראש וקשה היום לפגוש אותם.

הי"ר נ' מסאלחה:

סליחה, אני לא רוצה להתערב, אבל נפגשנו גם עם — וגם עם יוהנס ראן, אני אומר זאת לפרוטוקול כדי שלא ייווצר הרושם — — —

חגי מירוס (המערך):

עמדתי לספר זאת, אדוני היושב-ראש: אמרתי שהניסיונות לתאם את סדר-היום היו קשים מאוד, כי כולם היו עסוקים.

ומה אנחנו לומדים ממה שקורה במזרח-גרמניה? אנחנו לומדים, שדמוקרטיה זו היא בראשיתה, היא מאוד מאוד התחלתית, ומשום כך היא גם במצב מאוד מאוד מסוכן. המזרח-גרמנים לא יודעים מה היא דמוקרטיה ואיך היא צריכה להיות, מי יעמוד בראש ועל בסיס אילו תזיסים דמוקרטיות הוא יפעל.

פגשנו אנשי איגודים מקצועיים. הם מנסים לצעוד את צעדיהם הראשונים בדרך של כינון איגודים מקצועיים דמוקרטיים. הם לא יודעים כלל איך לעשות זאת.

ראינו את מעברי הגבול. בכל יממה עוברים מגרמניה המזרחית לעבר גרמניה המערבית 2,000 מזרח-גרמנים. כבר אין מקומות דיור, אין מקומות עבודה, גרמניה המערבית תתקשה גם לשלם את התשלומים שיש לשלם כחשלומי אבטלה לאלה שיבואו, אבל הגבול פתוח.

ולאט-לאט נוצרת שם גם בעיה פנימית קשה מאוד, שמערב-גרמנים מתחילים לשנוא את אחיהם המזרח-גרמנים העוברים אליהם. ובאותה שעה יש צלילים של איוו רוח לאומנית לא קלה, האופפת גם את המזרח-גרמנים וגם את המערב-גרמנים, יש סימנים לא מעטים של צמיחת אנטישמיות גם כאן וגם כאן. ואנחנו כבר מכירים את המפלגה הרפובליקנית בברלין, שהיא מפלגה ניאור-נאצית טיפוסית שכבר מגיעה לאחוזי תמיכה ניכרים בברלין, והיא כבר מציגה את עצמה עכשיו לבחירות בנובר-ריין וסטפליה. ויש סכנה עצומה.

אני חושב, חברי הכנסת, שאנחנו איננו יכולים למנוע את מעשה האיחוד הזה. הוא יתבצע או לא יתבצע, מהר יותר או

ובכן, המאבק הזה חייב לעמוד לגד עניינו. הוא מתבטא באופן מעשי במגעים הנמרצים שאנחנו מקיימים היום עם גרמניה המזרחית. אתם יודעים שאנחנו כבר קיימנו פגישה בין נציגינו ובין נציגיהם בקופנהגן. הנושא המרכזי שעמד במרכז השיחות האלה, לב השיחות, היה לא רק ההצהרה של גרמניה המזרחית בדבר הכרת אחריותה לשואה, זכר השואה, אלא הצעדים הממשית שהם ינקטו כדי להבטיח שהמורשה של השואה תוחדר לבתי-הספר, לאוניברסיטאות, לחיי היום-יום של האזרח בגרמניה המזרחית.

אנחנו רוצים להבטיח, שאם גרמניה תתאחד — ואני פוסל את ה"אם" — שכאשר גרמניה תתאחד, המורשה של אותה גרמניה מאוחדת תהיה זו של אדנהאואר ולא של הוויקר.

אלה דברים שאמר שר החוץ בביקורו בגרמניה. הדברים שיוחסו לו, כאילו הוא תומך תמיכה כזאת או אחרת בגרמניה מאוחדת, פשוט אינם נכונים. מה לעשות, הרב פרוש, לפעמים אומרים גם דברים שאינם נכונים. אתה אומר: אין עשן בלי אש, אבל לפעמים יש עשן עם עשן; פשוט עשן עם עשן. זאת היתה הצהרה שנכתבה על-ידי גרמנים, דווחה על-ידי גרמנים. הוא לא אמר את הדברים הללו. מה שהוא כן אמר, אלו הדברים שאני אמרתי, והוא אמר אותם בכמה וכמה הדומנויות.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
מה הוא אמר?

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

הוא אמר את הדברים ביחס למורשה, ביחס לסכנה, ביחס לחרדה. הוא ביטא את הדברים הללו בכמה וכמה הזדמנויות. אני מוכרח להגיד, שזאת לא היתה המטרה המרכזית של נסיעתו, הוא לא בא לדון על שאלת איחוד גרמניה. הנסיעה שלו היתה קשורה בהחלטה של הפרלמנט האירופי והנציבות האירופית של השוק המשותף להטיל עלינו סנקציות. אנחנו פנינו אל גרמניה כרוח אותם יחסים מיוחדים, שתיארת קודם לכן, שהיא תפעל — החל ברמה של הקנצלר קוהל, וכמובן באופן מעשי ומיידי באמצעות שר החוץ גנשר — כינוס שרי החוץ של אירופה נגד ההחלטה הזאת. ואכן התקבלה הכוונה והיא מומשה על-ידי שר החוץ גנשר ימים אחדים לאחר מכן. אני יכול לבשר לכנסת, שכלל הנראה אותן סנקציות ייסרו ולא יוטלו על ישראל.

אני רוצה לומר בסיום, משום שהרי שותחתי עם השר ארנס לא פעם אחת ולא פעמיים לאחר נסיעותיו, גם לאחר הנסיעה לגרמניה וגם לאחר נסיעתו האחרונה לפולין; בביקורו בפולין הוא היה במקום שהייתי בו יחד אתך, חבר הכנסת וייס, ביקורו הראשון היה בביקנאו, בבית-הקברות של העם היהודי, כפי שהוא הגדיר זאת. אני לא משורר ואני לא אכזב ואמסור לך, חבר הכנסת פרוש, את הרטט בקולו, את הזעזוע בלבו. זה לא היה שונה מן הדברים ששמעתי לאחר ביקורו בגרמניה, לא משום שהוא ראה שם את מה שראה, אלא משום שהוא רואה לגד ענינו את הדברים, ומי כמוהו רואה אותם לגד ענינו. הוא הרי יליד דנציג, הוא יודע בדיוק מה התרחש שם, זה לא מש מלכו, זה לא מש ממחו, ואני רוצה להגיד לך: זה לא מש גם מפיו, משום שהוא אומר את הדברים. לכן חשוב לדעת שמה שביטאתי כאן זו עמדתו של שר החוץ, זאת לא עמדת הפרטית, היא כמוכך גם עמדת הפרטית. זאת לא עמדתו הפרטית, שלי ושל שר החוץ, זו עמדתה של ממשלת ישראל, וכאשר תירש תשובה ספציפית לגבי איחוד גרמניה, אני מבטיח להתייצב פה פעם נוספת ולומר את הדברים כפי שצריך לומר אותם. אבל אין לך מה לחשוד, להטיל ספק לגבי גרשותי או כוונתו של שר החוץ. אין מקום לספק הזה.

אני חושב שברור לכולנו, אמרו זאת חלק מהדוברים, שאיחוד גרמניה הוא תהליך בלתי נמנע. מבחינה פוליטית, מבחינה היסטורית, זה דבר שעומד להתגשם. ייתכן שהוא יתגשם מהר מאוד. גישתנו היא, שאנחנו חייבים לבחון ולעקוב אחר התנאים שבהם מתבצע האיחוד — בדיוק כפי שאמרת כרגע, חבר הכנסת מירום — וזאת כדי לצמצם את הסכנות הטמונות בו.

מה הם התהליכים שאנחנו רוצים לבחון? בראש ובראשונה, התהליך הכללי של דמוקרטיזציה וליברליזציה. אגב, לא רק במזרח, גם ובעיקר במערב. משום שבסופו של דבר, חוסנה הדמוקרטי של הגרמניה הזאת ייקבע, להערכתי, בראש ובראשונה על-פי מה שיתפתח במערב. הניסיון הקודם של דמוקרטיה גרמנית היה ניסיון חלש מאוד. תריסר השנים של רפובליקת ויימר לא הכו שורשים עמוקים של דמוקרטיה בגרמניה. אנחנו רק יכולים לקוות — — —

שבת וייס (המערך):

ברנרד שאו קרא לזה "דמוקרטיה".

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

זה לא המצב עכשיו, כפי שאתה יודע, חבר הכנסת וייס. אבל איננו יכולים לדעת מה עומק הדמוקרטיה הדרוש כדי לעקור סופית אותם דמונים, אותם שדים ששאו התכוון להם.

ובכן, הדבר הראשון הוא תהליך הדמוקרטיזציה, במערב ובמזרח.

הדבר השני הוא, כמוכן, הויקה של גרמניה, במקרה זה גרמניה מאוחדת, למערב, על כל עקרונותיו, על כל גישותיו.

הדבר השלישי הוא הויקה הספציפית שאותה מלמדים ועל-פיה מתכנסים בגרמניה לגבי האחריות לגורל העם היהודי, המאבק באנטישמיות הפורצת שם בימים אלה. זה נושא שהזכירו כאן רבים. זה מתבטא גם ברמה הפוליטית, ואנחנו מצפים בהחלט — ואגב, אנחנו גם אומרים זאת לגרמנים, לא פעם אחת ולא פעמיים — אנחנו מצפים מהם לתמיכה מיוחדת, בראש ובראשונה משום שהם נושאים את המורשה הזאת. אבל לא רק תמיכה פוליטית, אלא גם חינוך פנימה, לציבור שלהם, לנוער שלהם, לגבי השאלה של אחריות או אחריות גרמנית מיוחדת לגורל העם היהודי והמדינה היהודית.

והדבר האחרון — אני מונה אותו אחרון, אבל הוא ראשון בחשיבותו — הוא זכר השואה. אנחנו מצפים ודורשים משתי הגרמניות לחנך לעומק ולרוחב את הדורות הללו לא רק לגבי אחריות עתידית אלא גם לגבי העבר, כפי שאמר זאת היטב חבר הכנסת פרוש.

יש ניסיון להשכיח את השואה, מעבר לעניין הביולוגי של מעבר דורות. אני נוכחתי כזה אישית. אני נאבקתי שנה וחצי באו"ם כדי לפתוח ארגונים של פושעי מלחמה נאצים. והיתה קנזיניה בין-לאומית, אני אומר זאת במפורש, לסגור את החרד הזה, לא להוציא את החומר הזה החוצה. אגב, היום מקיימים משפטים, על סמך החומר הזה, של אותם נאצים שעדיין נשארו בחיים. אבל אני נתקלתי בתופעה הזאת. היא תופעה רחבה מאוד, היא לא תופעה גרמנית, לצערי היא תופעה כלל-מערבית, לא רק ערבית, אלא כלל-מערבית. ערבים בוודאי מנסים, ובוודאי בגרמניה יהיו ויש כוחות רבים שינסו לטשטש, להדחיק, להשכיח, ואגב — גם לסלף, נוסף על הכול; לא רק להשכיח, אלא להגיד שעצם העלאת הנושא של השואה זו קנזיניה יהודית.

היו"ר ג' מסאלחה:
חבר הכנסת חגי מירום?

חגי מירום (המערך):
מסכים.

היו"ר ג' מסאלחה:
מי-בעד העברת ההצעות לסדר-היום לוועדת החוץ והביטחון? מי נגד? זו-הצבעה מס' 8.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה 9 —

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

אני מציע להעביר את ההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ג' מסאלחה:
תודה לסגן השר נתניהו. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, אתה מסכים להצעת השר?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר ג' מסאלחה:
חבר הכנסת גרשון שפט?

גרשון שפט (התחיה):
כן.

היו"ר ג' מסאלחה:
חבר הכנסת מנחם פרוש?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
מסכים.

יג. הצעה לסדר-היום

חידוש היחסים הדיפלומטיים עם פולין

השנייה, שברוך כלל, לצד אנטישמיות פתולוגית קתולית טיפוסית — היא התקיימה, היא לא התבטאה באלימות פיזית, האלימות הפיזית הקשה יותר היתה דווקא מצד אוקראינים ואפילו מצד גרמנים ובקרוב אומות אחרות: היה שם איזה סידור של דוקים מזור, שהיתה לו אקולוגיה של שנאה וריאליזם של חיים בצוותא. ובאווירה המתעתעת והמזורה והכל כך גלותית פרחת קהילה שהגיעה לממדים של כ-3.5 מיליוני יהודים, אולי קרוב ל-4 מיליונים, מעט יותר מ-10% מאוכלוסיית פולין ערב מלחמת-העולם השנייה, קהילה לתפארת שבה צמחו זרמי החסידות, שבה צמחו זרמים של פריצת חומות, של "לאן", שבה פרחת התנועה הציונית על גווניה, שבה היתה פעילות יהודית פרלמנטרית שוטפת, שנועדה בעיקר להגן על היהודים בתוך ה"סיים" הפולני, שם צמחה מנהיגות לתפארת.

וכאשר אנחנו מגיעים לבית-הקברות של ורשה, שהגרמנים לא החריבו אותו משום-מה, ונקלעים מיד למצבות של י"ל פרץ ושל זמנהוף ועוברים מקבר אל קבר, ממצבה אל מצבה — דרך המונומנטים האלה אנחנו יכולים להציץ מעט אל תוך אותו עולם עשיר שנחרב. הוא נחרב בגלל הגרמנים. הוא נחרב על-ידי הגרמנים שפלוש לפולין. אבל חלקים גדולים בקרב האוכלוסייה הפולנית שיחפו פעולה עם השלטון הנאצי בצורות שונות, אם שיתוף פעולה מעשי, אם על-ידי אדישות אטומת-לב, אם על-ידי נהנתנות מפניו היהודים ממקומות גושבים ותפיסת רכושם ומקום מגוריהם; הלשונות. אפילו במחתרות הפולניות היו תופעות אנטישמיות לצד שיתוף פעולה.

עם זאת, היו מאות אלפי פולנים שהסתירו יהודים. מתוך כ-8,000 חסידים אומות עולם שאנחנו הצלחנו לרשום באמצעות הוועדה של "יד ושם" שבראשה עומד שופט בית-המשפט העליון הד"ר בייסקי — כ-3,000 הם פולנים, כ-3,000 הם הולנדים. הווי אומר, בתוך הכיעור, בתוך הבגידה ההיסטורית, בתוך אווירת שיתוף הפעולה הנוראה היו תופעות של הרואיקה של אצילות נפש, ובזכות אותן משפחות אנחנו צריכים לומר כמה דברים טובים גם כאשר עושים חשבון היסטורי נוקב.

היו"ר ג' מסאלחה:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: הצעה לסדר-היום מס' 2737 — חידוש היחסים הדיפלומטיים עם פולין. מאת חבר הכנסת שבח וייס. בבקשה, אדוני.

שבח וייס (המערך):
אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר החוץ, אנחנו פה בפורום אינטימי, ואולי הדיון הזה, במובנים מסוימים, מצטייר כמין סיפור דמיוני. כאשר הכנסת והעם והמדינה — כולם עוסקים בהווה ובנושאים העומדים ברומם של עולמנו הפוליטי, אנחנו מפליגים בסוגיות שהן בחלקן היסטוריות, ויש בהן גם פן פרקטי: אבל נעשה את זה, אנחנו מקיימים את דיוני המליאה בכל תנאי.

אני ביקשתי להעלות את הנושא של כינון היחסים עם פולין בכנסת הזאת בעיקר מטעמים סימבוליים. יש בכית הזה דברים שאנחנו עושים. אנחנו פועלים לפרוטוקול, במובן הטוב של המלה. הפרוטוקול של הבית הזה ישמש, בבוא היום, חוקרים, היסטוריונים, סופרים, סטודנטים שיבקשו ללמוד את תולדותיה של מדינת ישראל, את הסתכלותה פנימה, הסתכלותה החוצה, את הסתכלותה לעבר, את מבטיה לעתיד ואת עיסוקיה בהווה. ופולין והעם היהודי ומדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי — זוהי פרשה היסטורית בעלת ייחוד.

מאות שנים של דוקים בין העם הפולני לבין עם היהודי, כדרך כלל דוקים בשלום, עם הרבה הפריה הדדית, כאשר בתהליך ההפריה הזאת, במובנים רבים, היהדות שימשה אינפוזיה לאומה הפולנית בשלבי ההיסטוריה השונים שלה, להפחת תרבות, ליצירת כושר ניהול של משק, ובתוך הרכיבים של התרבות — ספרות, והייתי אומר אפילו, במובנים מסוימים, גם יצירת פולקלור, הפולקלור הפולני והיהודי שימשו בערבוביה לא פעם אחת, והיו ערים ועיירות שבהן ההווי היהודי היה ההווי הדומיננטי של הקהילה כולה.

אני רוצה לומר לזכותם של הפולנים עד למלחמת-העולם

אני חושב שאנחנו גם צריכים לחנך לגבי מורשת הגבורה שהיתה שם, שגם היא איננה ידועה בקרב כל צעירינו. הרי אם יש דבר שמדינת ישראל מסמלת, זה השבתה של ההתנגדות היהודית, היכולת לגלות כוח התנגדות מול גל עצום של אויבים, מול כוחות כבירים. זה דבר שצ"ן את עמנו בעבר וגרם להתלהבות אין-קץ — אני יכול להגיד זאת כבנו של היסטוריון: כי אני קורא את המקורות, הרומאי והיווני — זה גרם להתפעלות, לא לאהבה, לא אהבו אותנו, אבל התפעלו. אפילו קיקרו, הוא לא אהב יהודים אבל הוא אמר: זה עם שיוודע להתלכד ולגלות כוח התנגדות בשעת סכנה. ולא רק הוא, גם יוונים ואחרים כתבו דברים רבים.

ובכן, אותו כוח התנגדות, שנדמה לנו כי הוא הלך לאיבוד בהדרגה במשך מאות שנים בגלות והגיע לשיא אוכדנו בשואה, הרי האנטי-תזה לכך זו מדינת ישראל, שמגלה מחדש אותה חיוניות בצה"ל, במעמד העם, בעמידת העם.

האמת היא, שהיסודות של כוח ההתנגדות הזה, המורדני, התגלו בפולין, התגלו בגטאות, התגלו במחנות. החוט הזה לא נותק, מתוך גטו ורשה, מתוך המרידות במחנות ההשמדה, כשיהודים עמדו מול תנאים שגם אנחנו לא עמדנו בהם כאן. זה היה אולי החוט המקשר במורשת הגבורה העצומה של עם ישראל. לכן בפולין, לטעמי, בעבר היהודי בפולין מצוי גם הגניוס וגם הגבורה.

אנחנו — אני מבטיח לך, חבר הכנסת וייס, ואני מקווה שאתה תסייע לנו בזה וגם חברי הכ"י יסייעו לנו בזה — נדאג, בצד טיפוח היחסים הדיפלומטיים והכלכליים והמסחריים, מן ההווה לעתיד, נדאג למימוש מפעלי הנצחה לשני הנושאים הכבירים הללו על אדמת פולין, להבאת המורשת הזאת לאדמת ישראל וגם להבאת משלחות של צעירים מהארץ לפולין.

שבח וייס (המערך):

יחד ראינו עד כמה זה חשוב.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

ההשפעה היא עצומה, ואני יכול להגיד לך, שאני אישית מתכוון להביא לשם את בתי. אני חושב שזה יכול להיות יסוד למדיניות — לא פרטית, אלא למדיניות כללית. אנחנו נפעל בכיוון הזה, אני מבטיח לך.

אני מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת וייס —

שבח וייס (המערך):

אני מציע, ברשותך, להסתפק בהורעתך.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה. חבר הכנסת שבח וייס, נסתפק בחשובת סגן השר.

היות שחבר הכנסת גפני, שיש לו הצעה — איננו, אני קובע שתם סדר-היום. הישיבה הבאה — מחר, יום רביעי, בשעה 16:00. ישיבת הכנסת נעולה.

חידוש היחסים עם פולין היה נחוץ, טוב שעשיתם זאת. אני רוצה לומר שעשינו את זה בכבוד, ללא חנופה, ללא התרפסות. בין שני הצדדים — דווקא הצד הפולני היה היום העיקרי, וכך צריך היה להיות. גם מדינה קטנה כמדינת ישראל, שזקוקה מאוד לידידים, לבעלי-ברית, לשותפים ולמערכת יחסים בינלאומית ענפה ורחבה שתכלול את כל האומות האפשריות, גם היא חייבת לנהל את יחסי החוץ שלה בכבוד, וכך נהגתם, אני רוצה לומר זאת לזכותכם, ואני אומר זאת על-סמך ידיעה מפורטת של תהליכי ההידברות. על כן, אני באתי בעצם כדי לברך על פתיחת היחסים, באתי באותה הזדמנות לעשות חשבון טלגרמטי לצד החשבון הגדול שיש לנו עם האומה הפולנית.

אני רוצה להוסיף על החשבון הזה גם את ההתנהגות הבוטה בצל המשטר הסטליניסטי והקומוניסטי הנורא בתקופת גומולקה, את הפוגרום הנורא בקילצה מייד אחרי השואה, בלי לשכוח אותן קבוצות לא-גדולות, שכפי שאמרתי — באצילות הרואית סייעו לעם היהודי בתקופתו הנוראה.

אנחנו נקיים יחסים עם פולין על מישור מדיני שיכלול את כל האינטרסים הנחוצים ונצטרך, כמובן, לדאוג לכך שהמקום הזה, שהוא בית-הקברות הנורא והאיום על פני תבל, בית-הקברות של העם היהודי וגם הארכיון הנורא ביותר של העם היהודי, יישאר כזה לדורידורות. שם עברנו. אין לנו שם הווה. אין לנו שם עתיד חוץ מיחסים דיפלומטיים. אבל שם צריך לעשות הכול כדי שישמר לדיראון עולם הזיכרון הנורא שאנחנו מחויבים לו עד קץ הימים.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. ישיב סגן שר החוץ. בבקשה, אדוני.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת המגלים כושר שרידות מופלא, אני מוכרח להודות לידידי, חבר הכנסת וייס, על המלים המחמיאות, גם המרגשות.

יש שני נושאים העומדים על הפרק, בינינו לבין הפולנים: ההווה, אם תרצה, שקשור תמיד לעתיד, והעבר. לגבי ההווה — היינו צריכים לחדש יחסים דיפלומטיים, וציננת, בצדק, שהם היו צריכים להיות אלה שייזמו את החידוש, והם אכן עשו זאת. הרי היחסים נותקו כחלק מהמדיניות של ברית-הברית שנכפתה על מזרח-אירופה על-ידי ברית-המועצות, ועם התפרקות הכרית הזאת היה מקום לפולנים להשתחרר ולחדש עמנו את היחסים, וטוב שהם עשו מה שעשו.

לגבי העבר — פה יש אוצר בלום של כל הגניוס היהודי. לפעמים אני חושש שמא פה בארץ לא נחנך דור, לא נשריש בקרב הצעירים שלנו את הידע לגבי מה שהלך לאיבוד — המשוררים, הסופרים, הרבנים והרופאים הגדולים, ההיסטוריונים והמדענים, כל הגניוס היהודי, האוצר היהודי הגדול ביותר שפשוט עלה בלהבות. את זה אנחנו צריכים לעשות פה ושם.

הישיבה ננעלה בשעה 21:10.